

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin ATASOY KARYAĞDI

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU BAKIMINDAN İŞ KAZASI VE YAPILACAK
PARASAL YARDIMLAR

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Yasemin ATASOY KARYAĞDI

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU BAKIMINDAN İŞ KAZASI VE YAPILACAK
PARASAL YARDIMLAR

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Faruk Barış MUTLAY

Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Yasemin ATASOY KARYAĞDI'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Ahmet Nizamettin AKTAY (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Faruk Barış MUTLAY (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi A. Kürşat KARAUZ (İmza)

Tez Başlığı: Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası ve Yapılacak Parasal Yardımlar
---

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi : 20/06/2019

Mezuniyet Tarihi : 25/07/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası ve Yapılacak Parasal Yardımlar” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Yasemin ATASOY KARYAĞDI

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Yasemin ATASOY KARYAĞDI
Öğrenci Numarası	20135225007
Enstitü Ana Bilim Dalı	Özel Hukuk
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans ( ) Doktora ( ) Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Faruk Barış MUTLAY
Tez Başlığı	Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası ve Yapılacak Parasal Yardımlar
Turnitin Ödev Numarası	1149165392

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 126 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 04.07.2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 12

alıntılar dahil % 17 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

( ) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Faruk Barış MUTLAY

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
TEŞEKKÜR	viii
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU BAKIMINDAN İŞ KAZASI

1.1. İş Kazasının Tanımı ve Unsurları	4
1.1.1. Genel Olarak	4
1.1.2. İş Kazasının Tanımı	5
1.1.3. İş Kazasının Unsurları	8
1.1.3.1. Sigortalı Olma	8
1.1.3.1.1. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (a) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-a, 4/ II, 5 ve Diğerleri)	11
1.1.3.1.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)	13
1.1.3.2. Sigortalının Kazaya Uğraması	14
1.1.3.2.1. Kaza Kavramı	14
1.1.3.2.2. Kazanın Unsurları	15
1.1.3.2.2.1. Dışarıdan Gelen Olay (Etki)	15
1.1.3.2.2.2. İstenilmeyen Olay	16
1.1.3.2.2.3. Ani Olay	17
1.1.3.2.2.4. Vücut Bütünlüğünün İhlali veya Ölüm	17
1.1.3.3. Kazanın, Kanunda Belirtilen Durumlardan Biriyle Meydana Gelmesi	18
1.1.3.3.1. Sigortalının İşyerinde Bulunduğu Sırada Kazaya Uğraması	18
1.1.3.3.1.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından	18
1.1.3.3.1.2. Kazanın Oluşu Açısından	19
1.1.3.3.2. Sigortalının İşveren Tarafından Yürütülmekte Olan İş Nedeniyle, Sigortalı Kendi Nam ve Hesabına Çalışıyorsa Yürütmekte Olduğu İş Nedeniyle Kazaya Uğraması	25
1.1.3.3.2.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından	25
1.1.3.3.2.2. Kazanın Oluşu Açısından	25

1.1.3.3.3. Sigortalının, İşveren Tarafından Görev İle Başka Yere Gönderilmesi Yüzünden Asıl İşini Yapmaksızın Geçen Zamanlarda Kazaya Uğraması	27
1.1.3.3.3.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından	27
1.1.3.3.3.2. Kazanın Oluşu Açısından	28
1.1.3.3.4. Emziren Kadın Sigortalının Çocuğuna Süt Vermek İçin Ayrılan Zamanlarda Kazaya Uğraması	31
1.1.3.3.4.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından	31
1.1.3.3.4.2. Kazanın Oluşu Açısından	32
1.1.3.3.5. Sigortalıların, İşverence Sağlanan Bir Taşıtlı İşin Yapıldığı Yere Gidiş Geliş Sırasında Kazaya Uğramaları	33
1.1.3.3.5.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından	33
1.1.3.3.5.2. Kazanın Oluşu Açısından	34
1.1.3.4. Sigortalının Zarara Uğraması	37
1.1.3.5. Uygun İliyet Bağının Bulunması	38

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTALI VE HAK SAHİPLERİNE SAĞLANAN PARASAL YARDIMLAR

2.1. Sigortalıya Sağlanan Yardımlar	41
2.1.1. Genel Olarak	41
2.1.2. Parasal Yardımlar	42
2.1.2.1. Geçici İş Göremezlik Ödeneği	42
2.1.2.1.1. Sağlık Hizmet Sunucuları	44
2.1.2.1.2. İstirahat Raporu	45
2.1.2.1.3. Sigortalılar Açısından Ödeneğin Şartları	47
2.1.2.1.3.1. Genel Olarak	47
2.1.2.1.3.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)	47
2.1.2.1.3.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar	50
2.1.2.1.4. Ödeneğin Hesaplanması, Birleştirilmesi, Kesilmesi	51
2.1.2.1.4.1. Prime Esas Kazanç Kavramı	51
2.1.2.1.4.2. Ödeneğin Hesaplanması	54
2.1.2.1.4.3. Ödeneğin Birleşmesi	58
2.1.2.1.4.4. Ödenekte İndirime Gidilmesi ve Ödeneğin Kesilmesi	59
2.1.2.2. Sürekli İş Göremezlik Geliri	60

2.1.2.2.1. Meslekte Kazanma Gücü Kaybı	62
2.1.2.2.2. Sigortalılar Açısından Gelirin Şartları	64
2.1.2.2.2.1. Genel olarak	64
2.1.2.2.2.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)	68
2.1.2.2.2.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar.....	70
2.1.2.2.3. Gelirin Hesaplanması, Birleştirilmesi, Kesilmesi.....	70
2.1.2.2.3.1. Gelirin Hesaplanması.....	70
2.1.2.2.3.2. Gelirin Başlangıcı	73
2.1.2.2.3.3. Gelirin Birleşmesi	73
2.1.2.2.3.4. Kontrol Muayenesi	74
2.1.2.2.3.5. Gelirde İndirime Gidilmesi ve Gelirin Kesilmesi.....	75
2.2. Sigortalının Ölümü Halinde Hak Sahibine Sağlanan Yardımlar	77
2.2.1. Genel Olarak.....	77
2.2.2. Hak Sahiplerine Gelir Bağlanması	78
2.2.2.1. Sigortalılar Açısından Gelirin Şartları	78
2.2.2.1.1. Genel Olarak	78
2.2.2.1.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III).....	81
2.2.2.1.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar.....	82
2.2.2.2. Hak Sahipleri Açısından Gelirin Şartları	82
2.2.2.2.1. Sigortalının Eşine Gelir Bağlanması.....	82
2.2.2.2.2. Sigortalının Çocuklarına Gelir Bağlanması	85
2.2.2.2.2.1. Öğrenimlerine Devam Eden Çocuklar Yönünden	87
2.2.2.2.2.2. Malûl Çocuklar Yönünden	88
2.2.2.2.2.3. Kız Çocukları Yönünden	90
2.2.2.2.3. Sigortalının Anne ve Babasına Gelir Bağlanması	92
2.2.2.3. Gelirin Başlangıcı, Kesilmesi ve Yeniden Bağlanması	94
2.2.2.3.1. Gelirin Başlangıcı	95
2.2.2.3.2. Gelirin Kesilmesi ve Yeniden Bağlanması.....	96
2.2.3. Cenaze Giderlerinin Ödenmesi.....	97
2.2.4. Evlenme Ödeneği	99
2.3. Aylık ve Gelirlerin Birleşmesi	102

SONUÇ	105
KAYNAKÇA.....	110
ÖZGEÇMİŞ	113

KISALTMALAR LİSTESİ

B.	: Bölüm
Bkn.	: Bakınız
E.	: Esas
G.	: Genelge
G.A.Ö.T	:Gelir/Aylık Ödeme Tebliği
H.D.	: Hukuk Dairesi
H.G.K .	: Hukuk Genel Kurulu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İ.K.	:İş Kanunu
K.	: Karar
K.	: Kısım
KVSKT	:Kısa Vadeli Sigorta Kolları Tebliği
m.	: Madde
MESS	:Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
No:	: Numara
O.T.	:Onay Tarihi
R.G.	: Resmî Gazete
R.G.T.	: Resmî Gazete Tarihi
S.G.	:Sayılı Genelge
SSGSSK	: Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu
SSİY	: Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği
SSK	: Sosyal Sigortalar Kanunu
T.	: Tarih
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

Sosyal Güvenlik Hukuku'nda iş kazasının kapsamı, diğer hukuk dallarına kıyasen çok daha geniş bir şekilde ele alınmaktadır. İş Hukuku bakımından iş kazası olarak kabul görmeyen kazalar veya Borçlar Hukuku bakımından kaza olarak nitelendirilmeyen durumlar, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından, gerekli şartların varlığı halinde iş kazası olarak kabul edilmektedir.

Sosyal Güvenlik Hukuku'nda hangi durumların iş kazası olarak kabul edileceği Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununda sayılmıştır. Bu bakımdan, meydana gelen bir olayın iş kazası olarak kabul edilebilmesi için öncelikle bu olayın, Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nda sayılan durumlardan biri olması gerekmektedir..

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından, meydana gelen kazanın iş kazası olarak kabul edilip edilmeyeceği, Sosyal Güvenlik Kurumu ile sigortalı arasındaki ilişkinin düzenlenmesinde büyük rol oynamaktadır. Şayet, bir kazanın iş kazası olarak kabul görmesi halinde, Kurum tarafından sigortalıya çeşitli yardımlar yapılmaktadır. Bu bakımdan, meydana gelen bir olayın, iş kazası olup olmadığının tespitinin iyi yapılması, hem sigortalı hem de Kurum açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu nedenle; yapılan çalışma ile, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının unsurlarının neler olduğu, hangi hallerin iş kazası olarak kabul edileceği, iş kazası sonrasında zarar gören sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine karşı yapılacak parasal yardımların neler olduğu ayrıntılı şekilde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik Hukuku, İş Kazası, Parasal Yardımlar.

SUMMARY

IN TERMS OF SOCIAL SECURITY LAW WORK ACCIDENTS AND FINANCIAL ASSISTANCE

The scope of the occupational accident in the Social Security Law is discussed in a much wider manner compared to other branches of law. Accidents which are not considered as occupational accidents in terms of Labor Law or circumstances which are not considered as accidents in terms of Law of Obligations are considered, in the presence of the necessary conditions, as occupational accidents in the terms of Social Security Law.

Circumstances, considered as occupational accidents in the terms of Social Security Law, stated in Social Insurance and General Health Insurance Law. In this respect, in order for a circumstance to be considered as an occupational accident, this circumstance must be one of the circumstances stated in the Social Insurance and General Health Insurance Law.

Whether the accident is accepted as occupational accident in the terms of Social Security Law, plays an important role in regulating the relationship between Social Security Institution and the insured party. Providing that an accident is considered as an occupational accident, the Institution shall provide various benefits to the insured party. In this respect, it is crucially important for both the insured party and the Institution to determine whether occurrence of a circumstance is an occupational accident or not.

Consequently; in this study, the elements of the occupational accident in the terms of the Social Security Law, circumstances are considered as occupational accident, financial assistance to the insured party who have been damaged after the occupational accident or to the right holders in case of death of the insured party are examined in detail.

Keywords: Social Security Law, Occupational Accident, Financial Assistance.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleőtirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaőan, kendisine ne zaman danıősam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan, samimiyetini benden esirgemeyen değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Faruk Barış MUTLAY'a; çalıőmamın hazırlık süresi boyunca, özverisi ve desteği ile yanımda olan eőim Bülent KARYAĞDI'ya; hayatımın en önemli yerinde bulunan ve varlıklarıyla beni ayakta tutan, hayata daha sıkı sarılmamı sağlayan babam Bayram ATASOY ve ağabeyim Hüseyin ATASOY'a; ve son olarak, bugünlere gelmemde en büyük emeğin kendisinde olduğuna inandığım melek Annem'e teőekkürlerimi borç bilirim.

Yasemin ATASOY KARYAĞDI

Antalya, 2019

GİRİŞ

Sosyal Güvenlik Hukuku, bireyin karşılaşacağı ve yaşamı için tehlike oluşturan olaylara karşı bir güvence arayışının ürünüdür. Sosyal güvenlik, doğumu itibariyle ekonomik yönden güçsüzleri, insanca yaşamak için yeterli geliri olmayanları korumayı amaçlamıştır. Bu bakımdan toplumun sosyal refahını sağlayan, sigortalılar yönünden oluşabilecek riskleri önleme ve toplumun gelirlerinin azalmasını, giderlerinin artmasını engelleme amacı taşıyan, özel hukuk kurallarını aşan bir takım kurallardan oluşan bir hukuk dalıdır.

Ülkemizde sosyal güvenlik alanında yapılan reformlarla birlikte 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmuştur. Bu kanunla Sosyal Sigortalar Kurumu, T.C. Emekli Sandığı ve Bağ-Kurun tüzel kişiliği sona ermiş, 2006 yılında yürürlüğe giren 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile de farklı sosyal güvenlik kanunlarına tabi olanların tek bir kanun içinde düzenlenmesi ve Sosyal Güvenlik Kurumu adı altında tek bir çatıda toplanması amaçlanmıştır.

Kanun Koyucu, güvence sağlayacağı sigorta kollarını üç ana gruba ayırmıştır. Bunlar kısa vadeli sigorta kolları, uzun vadeli sigorta kolları ve genel sağlık sigortasıdır.

Genel sağlık sigortası ile sigortalılara sağlık yardımlarının yapılması amaçlanmışken, kısa vadeli sigorta kolları ile sigortalının işe veya çalışmaya başlamasıyla oluşabilecek risklere karşı, sigortalıya veya yakınlarına koruma sağlanması amaçlanmaktadır. Kelime olarak kısa vadeli olarak belirtilmesinin anlamı da, çalışma hayatının herhangi bir döneminde bu risklerin ortaya çıkabilecek olmasıdır. Kısa vadeli sigorta kollarını nitelikleri bakımından, “Mesleki Risk” ve “Sosyal Risk” sigorta kolları olmak üzere iki ana grup altında toplamak mümkündür. Bunlardan mesleki riskler, iş kazaları ve meslek hastalıkları sigortası olup, sosyal riskler ise, hastalık ve analık sigortalarıdır.

Uzun vadeli sigorta kolları ise, kısa vadeli sigorta kollarında olduğu gibi, sigortalının işe veya çalışmaya başlamasıyla oluşabilecek riskler olmayıp, sigortalının bu sigorta kollarından yararlanması için belirli bir süre çalışması, belirli yaşı doldurması veya prim ödemesi vb. gibi durumları yerine getirmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, oluşmasının uzun bir zaman aldığı görüşüyle Kanun Koyucu tarafından bu gruptandırma yapılmıştır. Uzun vadeli sigorta kollarını ise malullük, yaşlılık ve ölüm sigortası kolları oluşturmaktadır.

Kısa vadeli sigorta kollarının, mesleki risk grubunda bulunan iş kazası kavramına, ilk kez 1937 yılında çıkarılan 3008 sayılı İş Kanununda yer verilmiştir. Bu Kanun ile sosyal güvenliğe ilişkin kapsamlı düzenlemelere yer verilmiş, iş kazaları ile meslek hastalıklarının,

analık, ihtiyarlık, işten kalma, hastalık ve ölüm hallerine karşı yapılacak sosyal yardımların Devlet tarafından düzenleneceği belirtilmiştir. Bu düzenleme ile iş kazası sosyal güvenlik alanında risk olarak kabul edilmiştir.

1945 yılında 4772 sayılı İş kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu kabul edilmiştir. Devamında, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 1965 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte de, iş kazası, bağımlı çalışanlar bakımından kapsamlı bir şekilde düzenlenmiş, bağımsız çalışanlar bakımından ise, 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu iş kazası hükümleri bakımından 506 sayılı Kanunun kıyasen uygulanacağını belirtmiştir.

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun yürürlüğe girmesi ile farklı sosyal güvenlik kanunlarına tabi olanlara ait iş kazası hükümleri genel bir düzenleme altında yeniden düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanun yürürlüğü girdiğinde, Kanunun iş kazası hükümleri bağımlı ve bağımsız çalışanlar hakkında uygulanabildiği gibi devlet memurları hakkından da uygulanabiliyordu. Bu anlamda, Kanunun tek çatı altında toplama amacını bir nebze de olsun yerine getirdiğinden bahsedilebilirdi. Ancak, farklı sigorta kollarını tek çatı altında birleştirme süresi çok uzun sürememiş ve kısa vadeli sigorta hükümlerinin düzenlendiği üçüncü bölüm başlığı, 17.4.2008 tarih ve 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 65 inci maddesi ile değiştirilerek, devlet memurları kapsam dışına çıkarılmıştır.

“Sosyal Güvenlik Hukuku Bakımından İş Kazası ve Yapılacak Parasal Yardımlar” başlıklı bu çalışmamızda, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası kavramı açıklanacak, iş kazası sonrası yapılacak parasal yardımların, bağımlı çalışan sigortalılar ve bağımsız çalışan sigortalılar arasında yaratılan farkların neler olduğunun üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde, yaşanan bir kazanın, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası olarak kabul edilmesi için bulunması gereken şartların neler olduğu anlatılacak, iş kazasının unsurları üzerinde durulacaktır. Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi için ilk şart, kazanın, Kanunda belirtilen hal ve durumlardan biri ile gerçekleşmesidir. Bu nedenle, bu hal ve durumların neler olduğu, ne şekilde gerçekleşeceği ve hangi sigortalılar için uygulanacağı detaylı olarak incelenecektir. Bu inceleme yapılırken çeşitli Yargıtay Kararlarından yararlanılacak, iş kazaları örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

İş kazasına maruz kalan sigortalıda oluşan zararların niteliğine göre, sigortalının bir takım risklerle karşı karşıya kalması söz konusu olabilir. Sigortalı geçirdiği iş kazası

sonrasında bir süre çalışamayacağı gibi meslekte kazanma gücünü ya kısmen ya da tamamen kaybedebilir. Sigortalı yaşadığı iş kazası sonrası yaşamını da yitirebilir. İş kazasının bu sonuçlarının yaşanması durumunda, gerek sigortalının, gerek de sigortalının hak sahiplerinin ekonomik riskle karşı karşıya kalacağı açıktır.

Sosyal Güvenlik Hukukunun en önemli amaçlarından birinin, bireyi maruz kalacağı risklere karşı korumak olduğunu daha önce belirtmiş idik. Bu bakımdan, iş kazası sonrasında bireylerin yaşayacağı ekonomik risklerin Kurum tarafından karşılanması gündeme gelecektir. Bu riskler, sigortalının tedavisi için gerekli olan sağlık giderleri olarak karşımıza çıkabileceği gibi, sigortalının çalışmamasından kaynaklanan kazancının azalması şeklinde de karşımıza çıkabilir. Yine aynı şekilde, sigortalının ölümü halinde hak sahiplerinin sigortalının gelirinden mahrum kalma şeklinde de olabilir. Sigortalıya yapılması gereken parasal yardımın ne olduğunun belirlenmesi için öncelikle, sigortalıda meydana gelen zararın boyutunun belirlenmesi gerekir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, iş kazası sonrası sigortalının bir süre çalışmaması, meslekte kazanma gücünü kısmen veya tamamen kaybetmesi ya da ölmesi halinde yapılacak parasal yardımların neler olduğu detaylı olarak incelenecek, konu hakkında örneklendirmeler yapılacaktır. Sigortalıya yapılacak olan sağlık yardımları Genel Sağlık Sigortası kapsamında değerlendirildiğinden, çalışmamış kapsamında incelenmeyecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU BAKIMINDAN İŞ KAZASI

1.1. İş Kazasının Tanımı ve Unsurları

1.1.1. Genel Olarak

İş kazası kavramı konusunda, değişik kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmış bazı tanımlamalar bulunur. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) iş kazasını; “Belirli bir zarara ya da yaralanmaya neden olan, beklenmeyen ve önceden planlanmamış bir olaydır.” şeklinde tanımlamış, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ise; “Önceden planlanmamış, çoğu kez kişisel yaralanmalara, makinelerin, araç ve gereçlerin zarara uğramasına, üretimin bir süre durmasına yol açan bir olaydır.” şeklinde tanımlayarak, iş kazasının ekonomik boyutuna vurgu yapmak istemiştir. Avrupa İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından ise, iş kazasını, “İş sürecindeki fiziksel ve ruhsal yönden zarara sebep olan olay.” olduğu belirtilmiştir.¹

İş kazası kavramı kelime anlamı olarak “İş yerinde meydana gelen ve işçiyi bedensel veya ruhsal yönden etkileyen olay”² olarak tanımlanmakta olduğu gibi, 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun³ “Tanımlar” başlıklı maddesinde “İşyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay” olarak belirtilir⁴.

Türk Borçlar Kanununda⁵ ise iş kazasının tanımının yapılması yerine, işveren ve işçinin yükümlülüklerinden bahsedilir. Buna göre ;

“İşveren, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin saplanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür. İşverenin yukarıda hükümler dahil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir.”⁶

¹Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Turan, 1994 :115-116; Hüseyinli, 2012: 6-7; Baloğlu, 2014: 108.

²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c8e24a60249a8.43658380 (erişim tarihi: 25.01.2019).

³R.G.T.:30.06.2012 R.G. No:28339

⁴Sadece işyerinde veya işin yürütümü sırasında değil, aşağıda detaylarıyla incelendiği üzere bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda veya kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda gerçekleşen kazalar da 5510 sayılı Kanun kapsamında iş kazası olarak sayılmıştır. 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten sonra yürürlüğe giren 6331 sayılı Kanunun, iş kazası tanımını bu şekilde dar olarak yapması tepkilere neden olmuştur, Güzel, 2018: 348-349; Merttir, 2013: 17.

⁵R.G.T.: 04.02.2011 R.G. No:27836

⁶Türk Borçlar Kanunu'nun “İşçinin kişiliğinin korunması” başlığı altında 417 inci maddede düzenlenmiştir; Başboğa Şahaz, 2010:11.

İş Hukukunda, iş kazasından bahsedebilmek için, kazaya sebebiyet veren olayın dıştan ve irade dışı olacak şekilde oluşması, kaza ile zarar ve kaza ile yapılan iş arasında uygun illiyet bağının olması, işçinin kaza sonucu zararının bulunması aranır⁷.

İş kazasının tanımı, unsurları ve doğurduğu sonuçları İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku alanında birbirinden farklıdır ve yukarıda değinilen tanımlar ve açıklamalar Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının saptanması için yeterli değildir. Aşağıda yapacağımız açıklamalar ile iş kazası kavramının Sosyal Güvenlik Hukuku alanındaki tanımı ve unsurları üzerinde durulur.

1.1.2. İş Kazasının Tanımı

İş kazası kavramına ilk kez Türk Hukuku'nda 3008 sayılı İş Kanununda⁸ yer verilir. 3008 sayılı Kanun 16 Haziran 1937 tarihinde yürürlüğü girer ve 100 üncü maddesinde, iş kazaları ile meslek hastalıklarının, analık, ihtiyarlık, işten kalma, hastalık ve ölüm hallerine karşı yapılacak sosyal yardımların Devlet tarafından belirleneceği düzenlenmiştir⁹.

Daha sonra, 1945 yılında 4772 sayılı İş kazaları ile Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortası Kanunu¹⁰ kabul edilerek, iş kazası kavramına ilk kez açık bir şekilde bu Kanun ile yer verilmiştir. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun¹¹ 1965 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte de, iş kazası, sigortalı çalışanlar bakımından kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir¹².

Bağımsız çalışanlar bakımından ise, 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu(Bağ-Kur)¹³ ile hangi hal ve durumların iş kazası olarak kabul edileceği açıkça düzenlenmemiş olup, 506 sayılı Kanundaki hükümlerin kıyasen bağımsız çalışanlar için de uygulanacağı belirtilmiştir¹⁴.

İş kazası, yürürlükte olan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun¹⁵ üçüncü bölümünde yer alan “Hizmet Akdiyle veya Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışan Sigortalıların Tabi Olduğu Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri” başlığı altında, meslek hastalığı ile birlikte düzenlenmiştir¹⁶. Bu düzenleme ile sigorta kollarını tek çatı altında toplamak amaçlanmışsa da, iş kazası bakımından uygulanacak hükümler, bağımlı

⁷Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 377.

⁸R.G.T.: 15.06.1936 R.G. No: 3330

⁹Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Karaca, 2013: 9.

¹⁰R.G.T.: 07.07.1945 R.G. No: 6051

¹¹R.G.T.: 29.07.1964 R.G. No: 11766-1

¹²Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu, 2007: 62; Tuncay ve Emekçi, 2017: 373; Güzel vd., 2018: 338.

¹³R.G.T. : 14.09.1971 R.G. No: 13956

¹⁴Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu, 2007: 62; Mutlay, 2011: 2436-2437.

¹⁵R.G.T.: 16.06.2006 R.G. No: 26200

¹⁶Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Karaca, 2013:11; Mutlay, 2014: 175.

çalışanlar ve bağımsız çalışanlar için geçerli olup, devlet memuru olarak çalışanlar bakımında uygulama alanı yoktur¹⁷.

Gerek 506 Sayılı yasanın 11 inci maddesinde gerekse bu yasayı yürürlükten kaldıran 5510 Sayılı yasanın 13 üncü maddesinde, hangi durumların iş kazası olarak nitelendirileceği sayılır ve iş kazası tanımına bu şekilde yer verilmiştir¹⁸. Buna göre;

“İş kazası; a) Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, b) İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, c) Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, d) Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, e) Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olaydır.”

2011/50 sayılı Genelgede¹⁹ iş kazası, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasında sayılan hal ve durumlar sonucunda meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen özre uğratan olay olarak tanımlanırken, 2016/21 sayılı Genelgede²⁰ ve yürürlük tarihi 01.10.2008 olan Tebliğde²¹ kanunda sayılan iş kazası halleri tekrar edilmiştir. Yargıtay tarafından verilen birçok kararda da iş kazası tanımı, yasada yer verilen hallerin sayılması ile yapılmıştır²².

¹⁷ 506 sayılı Kanundan ayrı olarak, 5510 sayılı Kanununda sadece iş sözleşmesi ile çalışanlar değil, tarımda bağımsız çalışanlar da dahil olmak üzere tüm bağımsız çalışanlar bu kapsama alınmıştır. 5510 sayılı Kanunla getirilen en büyük değişiklik budur, Mutlay, 2014: 179. Ayrıca, 5510 sayılı Kanun yürürlüğe girdiğinde devlet memurları da bu kapsamda sayılmış olup, kısa vadeli sigorta hükümlerinin düzenlendiği üçüncü bölüm başlığı, 17.4.2008 tarih ve 5754 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 65 inci maddesi ile değiştirilerek, devlet memurları kapsam dışına çıkarılmıştır, Caniklioğlu: 2007: 62; Yüksel, 2014: 263; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 379; Alper, 2018: 264; Güzel, 2018: 353; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 216; Karaca, 2014: 12. Devlet memurları hakkında iş kazası, geçici iş göremezlik, sürekli iş göremezlik ve ölüm geliri için Devlet Memurları Kanunu hükümleri geçerliliğini korumaktadır. 5510 sayılı Kanunda yer alan vazife malullüğü iş kazası kavramı ile karıştırılsa da, bu kapsamda sadece malullük aylığının ödemesinin yapıldığı unutulmamalıdır, Mutlay, 2014: 179.

¹⁸ Bahsi geçen kanun maddesi öğretide bazı görüşlere göre iş kazasının tanımı olarak kabul edilmiştir, Çenberci, 1985: 115; Baloğlu, 2014: 108; Aslanköylü 2015: 2. Bunun yanı sıra öğretide baskın olan görüşe göre madde metni ile iş kazasının tanımı yapılmamış, sadece hangi hallerin iş kazası olarak kabul edileceği belirtilmiştir, Saymen ve Ekonomi, 1966: 84; Eren, 1974: 5; Turan, 1994: 119; Caniklioğlu, 2007: 63; Bilgili, 2008: 483; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 378; Şakar, 2018: 241; Mutlay, 2014: 175-176; Mutlay, 2011: 2445; Başboğa Şahbaz, 2014: 12.

¹⁹ R.G.T: 13.06.2011, G. No:2011/50

²⁰ R.G.T: 29.09.2016, G. No: 2016/21

²¹ R.G.T: 28.09.2008, G. No: 2008/108

²² Çenberci, 1985: 116; Başboğa Şahbaz, 2010: 12; T.C. Yargıtay 10. H.D. E.: 1979/6407, K.: 1980/624 Karar Tarihi: 04.02.1980, “...Anılan hüküm tanımlayıcı hüküm niteliğindedir ve bir konuda tanımlayıcı hüküm olunca, tanımlamada o hükmün göz önünde tutulmasına yasal ve hukuksal zorunluluk vardır. Daha açık bir anlatımla, nasıl, bu hükmün dışında bir olayı bu hükmün belirlediği tanıma uymamasına rağmen başka bir görüş ve esastan

Öğretide baskın görüşe göre iş kazası, sigortalının, işverenin otoritesi altında bulunduğu bir sırada veya bağımsız çalışan sigortalının gördüğü iş veya işin gereği, ani ve dıştan gelen etkenle sigortalıyı bedence ya da ruhça zarara uğratan olay olarak tanımlanır²³.

Her ne kadar öğretide iş kazası bu şekilde tanımlanmışsa da, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından yapılan bu tanımın bir takım eksiklikleri içerisinde barındırdığı görülür. 5510 sayılı Kanunda hangi hallerin iş kazası kapsamında bulunduğu sayılmış olup, olayın dıştan gelen etkenden kaynaklanması öngörülmüş değildir²⁴. Bu nedenle yapılan tanımın, Kanunda sayılan hallerden daha dar bir kapsamı ifade ettiği söylenebilir. Nitekim, Yargıtay eski tarihli bir kararında, oluşan kazanın iş kazası sayılması için kanunda sayılan durumlardan biri ile oluşmasının yeterli ve zorunlu olduğunu belirtmiştir²⁵.

Yine öğretide, iş kazasını değişik şekillerde tanımlayan görüşler mevcuttur²⁶. İş kazasını “birdenbire veya hiç değilse kısa bir zaman parçası içinde meydana gelmiş, zarar verici bir olay” olarak tanımlayan görüşler mevcutken²⁷, iş kazası, “iş yapılırken veya işin yapılması dolayısıyla meydana gelen kaza” olarak da tanımlanır. Bu görüş, iş kazasının dar bir kapsam içine sokulduğundan bahisle eleştirilir. Bir diğer görüş ise, tam aksine iş kazasını oldukça geniş yorumlar ve “işçinin iş sözleşmesinin yerine getirilmesi amacıyla günlük yaşantısı içinde bulunduğu sırada meydana gelen kazaların tümü” olarak tanımlar. “İşçinin, işverenin otoritesi altında bulunduğu süre içinde meydana gelen kazaları” iş kazası olarak tanımlayan görüş de otoritenin sınırlamasının yapılmamış olmasıyla eleştirilir.

Nitekim, emziren kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda uğradığı kazalar iş kazası olarak sayılmıştır ve bu süreçte sigortalının, işverenin otoritesi altında bulunduğu söylenemez. Yine aynı şekilde, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda uğradığı kaza iş kazasıdır ve sigortalı işverenin otoritesi altında değildir.

---

hareketle, iş kazası saymak mümkün değilse, bu tanımın belirlediği bir çerçeveye giren bir olayı da, aynı şekilde iş kazası olarak tanımlamamak mümkün değildir” ifadeleriyle hükmün tanımlayıcı hukuk kuralı yönü vurgulanmıştır, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi:18.03.2019); T.C. Yargıtay 21. H.D. E.: 2013/10512, K.: 2014/9891, Karar Tarihi: 06.05.2014 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 25.03.2019); T.C. Yargıtay 10. H.D. E.: 2015/16577, K.: 2017/4931, Karar Tarihi: 08.06.2017 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 25.03.2019).

²³Eren, 1974: 5; Turan, 1994: 118; Yalçınduran, 1999; 153; Akın, 2001: 23; Aydın, 2006: 40; Naneci, 2008: 23; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 215; Güzel vd., 2018: 349; Korkusuz ve Uğur, 2018: 286; Şakar, 2018: 241.

²⁴Bostancı, 2005: 2; Karaca, 2013: 15.

²⁵T.C. Yargıtay H.G.K. E.: 2004/21-529, K.: 2004/527 Karar Tarihi: 13.10.2004, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi:26.01.2019); Akın, 2001: 24; Mutlay, 2014: 194.

²⁶Bu görüşler için bkn. Atabek, 1978: 49-50.

²⁷Tunçomağ, 1990: 259; Bostancı, 2005:2; Akıncı, 2008: 22-23.

Öğretide diğer bir görüşe göre de iş kazası “işin yarattığı rizikoların neden olduğu tüm kazalar iş kazasıdır” şeklinde tanımlanmış olup, bu görüşün iş kazasını genel anlamda en iyi tanımlayan görüş olduğu yorumları yapılır²⁸.

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından yapılan diğer bir tanımda ise iş kazası kavramı, “Kanunda sınırlı şekilde belirtilen haller içinde gerçekleştiren ve kısa vadeli sigorta kolları kapsamındaki sigortalının vücuduna zarar vererek, gelirinde kayba ve giderinde artışa neden olan olay” şeklinde açıklanmıştır²⁹.

Yukarıda detayları ile açıklandığı üzere; bir kazanın iş kazası sayılabilmesi için; kazaya uğrayanın sigortalı olması, sigortalının kazaya uğraması, kazanın kanunda sayılan durumlardan biri ile gerçekleşmesi, sigortalının kaza sonucu bedence veya ruhça zarara uğraması, kaza ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir.

Bu kapsamda iş kazasının tüm unsurları detayları ile aşağıda incelenmiştir.

1.1.3. İş Kazasının Unsurları

1.1.3.1. Sigortalı Olma

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinde hangi hallerin iş kazası olarak kabul edileceği belirtilirken, iş kazasına uğrayan kişi için “sigortalı” ifadesi kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle, kazaya uğrayanın sigortalı olması gerektiği ön plana çıkarılmıştır. Bu nedenle, iş kazasının ilk unsurlarından biri kazaya uğrayan kişinin sigortalı olmasıdır³⁰. Aşağıda açıklandığı üzere, bu noktada önemli olan, kişilerin sigortalarının yaptırılıp yaptırılmadığı değil, kişilerin sigortalı sayılıp sayılmadıklarıdır³¹.

Sigortalı, genel anlamı ile sigorta, güvence edilmiş veya sosyal sigorta kapsamına alınmış olan kişi anlamına gelir³². 5510 sayılı Kanununun “Tanımlar” başlıklı 3 üncü maddesinde sigortalı, “Kısa ve/veya uzun vadeli sigorta kolları bakımından adına prim ödenmesi gereken veya kendi adına prim ödemesi gereken kişi” olarak tanımlanmıştır³³. Bahsi geçen Kanunda iş kazasının, üçüncü bölümde, “Hizmet Akdiyle veya Kendi Adına ve Hesabına Çalışan Sigortalıların Tabi Olduğu Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri” başlığı altında incelendiği düşünüldüğünde, madde metninde geçen sigortalının, diğer bir ifadeyle iş kazası sigortası anlamında sigortalının, kısa vadeli sigorta hükümlerinden yararlanan ve hizmet

²⁸ Atabek, 1978: 49-50; Bostancı, 2005: 3.

²⁹ Mutlay, 2014: 194-195.

³⁰ Cuhruk vd., 1977: 227; Çenberci, 1985: 116; Alper, 2003: 213; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 215; Alper, 2018: 263; Merttir, 2013: 18.

³¹ Yalçınduran, 1999; 154; Alper, 2003: 213.

³² <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 02.02.2019)

³³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Mutlay, 2011: 2446.

akdiyle çalışan sigortalı veya kendi nam ve hesabına çalışan sigortalılardan biri olduğu anlaşılır³⁴.

Ne var ki, gerek 5510 sayılı Kanunda gerekse 2016/21 sayılı Genelgede iş kazasına ilişkin hükümlerden yararlanacak olan kişilerin kimler olduğu belirtilmiştir³⁵. Madde metinleri incelendiğinde, hizmet akdiyle çalışan veya kendi nam ve hesabına çalışmayan sigortalıların da, kısa vadeli sigorta kolları bakımından iş kazası hükümlerine tabi olduğu görülür. Bu nedenle de doktrinde, 5510 sayılı Kanunun üçüncü bölüm başlığının “Hizmet Akdiyle veya Kendi Adına ve Hesabına Çalışan Sigortalıların Tabi Olduğu Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri” olarak düzenlenmiş olması haklı olarak eleştirilir³⁶.

Belirtildiği üzere, gerek Kanunda gerekse 2016/21 sayılı Genelgede hangi sigortalıların iş kazası hükümlerinden yararlanacağı belirtilmiştir. Buna göre iş kazası kapsamında sigortalı sayılacak kişiler;

“Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar ile; 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (e) ve (g) bentlerinde sayılan sigortalılar, Kanunun Ek 5 inci maddesinde belirtilen tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışan sigortalılar, Ek 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen şartlarda ev hizmetlerinde çalışan sigortalılar ve 2547 sayılı Kanunun Ek 29 uncu maddesine göre intörn statüsündeki öğrenciler”dir.

Bu kapsam dışında kalanların uğramış olduğu kazalar 5510 sayılı Kanun kapsamında iş kazası olarak nitelendirilmez³⁷. Ayrıca, Kanunun 6 inci maddesinde kimlerin sigortalı olamayacakları açıkça belirtilmiş olup, bu madde kapsamında bulunanlar hakkında da iş kazası hükümlerinin uygulanması mümkün olmaz³⁸. Yine aynı şekilde, yukarıda da

³⁴ Mutlay, 2011: 2446.

³⁵ Bu kişiler 2018/21 sayılı Genelgede, “Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar ile; 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b), (c), (e) ve (g) bentlerinde sayılan sigortalılar, Kanunun Ek 5 inci maddesinde belirtilen tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz olarak çalışan sigortalılar, Ek 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen şartlarda ev hizmetlerinde çalışan sigortalılar ve 2547 sayılı Kanunun Ek 29 uncu maddesine göre intörn statüsündeki öğrenciler” olarak sayılmıştır.

³⁶ Mutlay, 2014:195.

³⁷ Çenberci, 1985: 116; Ernam, 1990: 137; Güzel vd, 2018: 350-351; Korkusuz ve Uğur, 2018: 287; Alper, 2018: 263; Mutlay, 2014: 195; Başboğa Şahbaz, 2010: 14; Karaca, 2013: 38; Güneş, 2011: 14; Bilgili, 2008: 483.

³⁸ SSGSSK m.6- “Bu Kanunun kısa ve uzun vadeli sigorta kolları hükümlerinin uygulanmasında; a) İşverenin işyerinde ücretsiz çalışan eşi, b) Aynı konutta birlikte yaşayan ve üçüncü derece dahil bu dereceye kadar hısımlar arasında ve aralarına dışarıdan başka kimse katılmaksızın, yaşadıkları konut içinde yapılan işlerde çalışanlar, c) hizmetlerinde çalışanlar (Kanunun ek 9 uncu maddesinin ikinci fıkrası kapsamında sigortalı olanlar ile ücretle aynı kişi yanında ay içinde 10 gün ve daha fazla süreyle çalışanlar hariç), d) Askerlik hizmetlerini er ve erbaş olarak yapmakta olanlar ile yedek subay okulu öğrencileri, e) Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri hükümleri saklı kalmak kaydıyla; yabancı bir ülkede kurulu herhangi bir kuruluş tarafından ve o kuruluş adına ve hesabına Türkiye’ye üç ayı geçmemek üzere bir iş için gönderilen ve yabancı ülkede sosyal sigortaya tabi olduğunu belgeleyen kişiler ile Türkiye’de kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan, yurt dışında ikamet eden ve o ülke sosyal güvenlik mevzuatına tabi olanlar, f) (...) yüksek

belirtildiği üzere, Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (c) bendinde belirtilen devlet memurları hakkında da iş kazası hükümlerinin uygulanma alanı yoktur³⁹.

Belirtmek gerekir ki, kazaya uğrayan kişinin sigortalı olması, kazanın iş kazası sayılması için gerekli olan unsurların en başında gelir. Önemli olan, kazaya uğrayan kişinin sigortalı niteliğine sahip olmasıdır. Diğer bir ifade ile Kanununun 3, 4, 5 ve 6. maddelerindeki koşulları yerine getirenler, sigortalılığın başladığı tarih⁴⁰ itibarıyla iş kazasına karşı güvencesi kapsamında olurlar. Kuruma bildirim yapıp yapılmadığı veya yaş küçüklüğü⁴¹ sigortalı olma niteliği açısından önem arz etmediği gibi, Kuruma bildirim yapılmayan kişinin kazaya uğramasında da oluşan kazanın iş kazası olduğu tartışmasızdır⁴².

okullarda fiilen normal eğitim süreleri içinde yapılan, tabikî mahiyetteki yapım ve üretim işlerinde çalışan öğrenciler, g) Sağlık hizmet sunucuları tarafından işe alıştırılmakta olan veya rehabilite edilen, hasta veya malûller, h) 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri gereği sigortalı sayılması gerekenlerden 18 yaşını doldurmamış olanlar, ı) Kamu idarelerinde ve Kanununun ek 5 inci maddesi kapsamında sayılanlar hariç olmak üzere, tarım işlerinde veya orman işlerinde hizmet akdiyle süreksiz işlerde çalışanlar ile tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan; tarımsal faaliyette bulunan ve yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, bu Kanunda tanımlanan prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler ile 65 yaşını dolduranlardan talepte bulunanlar, k) Kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlardan, aylık faaliyet gelirlerinden bu faaliyetine ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeleyenler, l) Kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen ve temsilciliğin bulunduğu ülkede sürekli ikamet izni veya bu devletin vatandaşlığını da haiz bulunan Türk uyruklu sözleşmeli personelden, bulunduğu ülkenin sosyal güvenlik kurumunda sigortalı olduğunu belgeleyenler ile kamu idarelerinin dış temsilciliklerinde istihdam edilen sözleşmeli personelin uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri çerçevesinde ve temsilciliğin bulunduğu ülkenin ilgili mevzuatının zorunlu kıldığı hallerde, işverenleri tarafından bulunulan ülkede sosyal sigorta kapsamında sigortalı yapılanlar, m)Gençlik ve Spor Bakanlığı, Spor Genel Müdürlüğü, Türkiye Futbol Federasyonu, bağımsız spor federasyonları tarafından yapılan her türlü gençlik ve spor faaliyetleri ile bu faaliyetlerle ilgili kamp, eğitim ve hazırlık çalışmalarında süreklilik arz etmeyecek şekilde görevlendirilenler, n)30 uncu maddenin üçüncü fıkrasının (b) bendi kapsamında olanlar hariç olmak üzere, yaşlılık aylığı almaktayken bu aylıkları kesilmeksizin 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında çalışanlar, 4 üncü ve 5 inci maddelere göre sigortalı sayılmaz.

³⁹ Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 216; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 379; Alper, 2018: 264; Güzel, 2018: 353; Karaca, 2014: 12.

⁴⁰ SSGSSK m.7- “ Sigorta hak ve yükümlülükleri 4 üncü maddenin birinci fıkrasının; a) (a) bendi kapsamında sigortalı sayılanlar için çalışmaya, meslekî ve teknik eğitime, meslekî ve teknik ortaöğretim sırasında tamamlayıcı eğitim ya da alan eğitimine, staja veya bursiyer olarak göreve başladıkları tarihten, b) (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanlardan, gelir vergisi mükellefi olanlar ile şahıs şirketlerinden kolektif, adi komandit şirketlerin komandite ve komanditer ortakları ve donatma iştiraki ortaklarının vergi mükellefiyetlerinin başladıkları tarihten; sermaye şirketlerinden limited şirket ortakları ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortaklarının, şirketin ticaret sicil memurluklarınca tescil edildikleri tarihten; anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortaklarının yönetim kuruluna seçildikleri tarihten; gelir vergisinden muaf olanların ise esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı oldukları tarihten; tarımda kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlar için tarımsal faaliyetlerinin kanunla kurulu ilgili meslek kuruluşlarınca veya kendilerince, bir yıl içinde bildirilmesi halinde kaydedildiği tarihten, bu süre içinde bildirilmemesi halinde ise bildirim Kuruma yapıldığı tarihten; köy ve mahalle muhtarları için seçildikleri tarihten; 4 üncü maddenin üçüncü fıkrasında belirtilenler için ise lisans belgesine istinaden fiilen çalışmaya başladıkları tarihten itibaren başlar.”

⁴¹ Yaş küçüklüğü konusunda, bağımsız çalışanlar yönünden 5510 sayılı Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrası (h) bendi kapsamında bir istisna öngörülmüştür. Buna göre, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentleri gereği sigortalı sayılması gerekenlerden 18 yaşını doldurmamış olanlar, 4 üncü ve 5 inci maddelere göre sigortalı sayılmaz.

⁴² Alper, 2003: 213.

Ayrıca, meydana gelen kazanın iş kazası sayılması için kazaya uğrayanın sigortalı olması dışında, sigortalılığın belli bir süre devam etmesi veya adına belli bir süre prim ödenmiş olması şartı aranmadığı gibi⁴³, hizmet sözleşmesiyle çalışanlar bakımından sözleşmenin geçersiz olması da ileriye etkili olacağına, 5510 sayılı Kanun bakımından kişinin sigortalı sayılmasına engel teşkil etmez⁴⁴. Ne var ki, hizmet sözleşmesinin kamu düzenine aykırı bir sözleşme olduğu varsayımında, sözleşme yok hükmünde olacağından, kişinin sigortalılığında söz edilemez.

1.1.3.1.1. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (a) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-a, 4/ II, 5 ve Diğerleri)

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinde hangi hallerin iş kazası olarak kabul edileceği belirtilirken, kazaya uğrayan kişinin sigortalı olması gerektiği üzerinde durulur. Hal böyle olunca, iş kazasının unsurlarından en önemlisi olarak, kazaya uğrayanın sigortalı olması gerektiği gelir.

Sigortalı sayılanların başında ise, Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer verilen, “Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar” bulunur⁴⁵. Hizmet akdi(iş sözleşmesi), 5510 sayılı Kanununun tanımlar başlıklı 3 üncü maddesinde “22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı Borçlar Kanununda tanımlanan hizmet akdini ve iş mevzuatında tanımlanan iş sözleşmesini veya hizmet akdini ifade edeceği” belirtilmiş ve hizmet akdinin tanımı için Borçlar Kanunu ile İş Kanununa atıfta bulunulmuştur.

Hizmet akdi ise, 4857 İş Kanununun⁴⁶ 8 inci maddesinde tanımlanmış olup, bu tanıma göre hizmet akdi, “bir tarafın (işçi) bağımlı olarak iş görmeyi, diğer tarafın (işveren) da ücret ödemeyi üstlenmesinden oluşan akitlerdir”. Benzer şekilde Türk Borçlar Kanununun 393/I maddesinde de “işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği sözleşme” olarak tanımlanmıştır⁴⁷.

Yapılan tanımlar gereği, hizmet akdinin unsurları olarak, işçinin iş görme borcu, yapılan iş karşısında işverenin ücret ödeme borcu ve taraflar arasında bağımlılık unsurunun

⁴³Tunçomağ, 1990: 265; Akın, 2001: 38-39; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 216; Sözer, 2017: 329; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 379-380; Güzel vd, 2018: 350; Bilgili, 2008: 484; Başboğa Şahbaz, 2010, 14; Karaca, 2013: 40-42; Merttir, 2013: 18; Güneş, 2011: 15; Bostancı, 2005: 3-4. Ayrıca kişi, Kuruma bildirilmesinden ya da tespitinden önce, iş kazasına uğraması halinde, sigorta yardımlarından yararlanması mümkün olup, bununla birlikte kişi hakkında işe giriş bildirgesi verilmiş olsa bile, fiili çalışma olgusu yoksa sigortalılık ilişkisini kurulduğu söylenemez.

⁴⁴ Ayrıca, sözleşmenin iptali halinde de, sözleşmenin iptal tarihine kadar kişi sigortalı kabul edilecektir, Karaca, 2013: 51; Bostancı, 2005: 5.

⁴⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Mutlay, 2011: 2446.

⁴⁶ R.G.T.: 10.06.2003 R.G. No: 25134

⁴⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ ve Centel, 2018: 69.

mevcut olması gerektiği sayılabilir. Nitekim, bağımlılık unsuru hizmet akdini diğer sözleşmelerden ayıran en önemli unsurdur. Bağımlılık unsuruna göre işçi, işverenin talimatı doğrultusunda iş görme borcunu yerine getirirken aynı zamanda işveren tarafından işçinin denetlenmesi gerekir⁴⁸. İş kazası bakımından ise, tüm primler, işveren tarafından ödenir ve böylece işçiyi sigorta ettiren işveren, işçinin iş kazası sonucu yaralanması ya da ölmesi durumunda bir nevi kendini güvence altına alır⁴⁹.

5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin ikinci fıkrası ve Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin 5 inci maddesinin birinci fıkrası gereği bir takım çalışanlar sayılmış olup, bu çalışanlar bakımından birinci fıkranın (a) bendi gereği sigortalı sayılanlara ilişkin hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Nitekim, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi gereği sigortalı sayılanlara uygulanması gereken hükümler arasında iş kazası hükümleri de bulunduğu açıktır. İş kazası hükümleri, diğer şartların varlığı halinde bu madde kapsamında sayılanlar için de uygulama alanı bulur⁵⁰.

Ayrıca, 5510 sayılı Kanunun 5 inci maddesinde, hizmet sözleşmesine dayanarak çalışmaları bile haklarında kısa vadeli sigorta kollarının uygulanması bakımında sigortalı sayılacak olanlar belirtilmiştir. Bu madde kapsamında sayılanlar yönünden de iş kazası hükümleri geçerlidir⁵¹.

Yine, belirtilen sigortalılar dışında iş kazası hükümleri, Kanunun Ek 5 inci maddesinde belirtilen tarım veya orman işlerinde hizmet akdiyle süresiz olarak çalışan

⁴⁸ Tunçomağ ve Centel, 2018: 71.

⁴⁹ Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 379.

⁵⁰ KVSŞKUT Madde 5/I-b “ İşçi sendikaları ve konfederasyonları ile sendika şubelerinin başkanlıkları ve yönetim kurullarına seçilenler, bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılan; film, tiyatro, sahne, gösteri, ses ve saz sanatçıları ile müzik, resim, heykel, dekoratif ve benzeri diğer uğraşları içine alan bütün güzel sanat kollarında çalışanlar ile düşünürler ve yazarlar, mütakabiliyet esasına dayalı olarak uluslararası sosyal güvenlik sözleşmesi yapılmış ülke uyruğunda olanlar hariç olmak üzere, yabancı uyruklu kişilerden hizmet akdi ile çalışanlar, 2/7/1941 tarihli ve 4081 sayılı Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanuna göre çalıştırılanlar, 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanununda belirtilen umumî kadınlar, milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenen kurslarda usta öğretici olarak çalıştırılanlar, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen Toplum Yararına Çalışma Programlarından yararlananlardır.

⁵¹ SŞSSK Madde 5 “Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular, 5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler, meslekî ve teknik ortaöğretim ile yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler, meslekî ve teknik ortaöğretim sırasında tamamlayıcı eğitim ya da alan eğitimi gören öğrenciler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde görevli bursiyerler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46 ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrencilerden aylık prime esas kazanç tutarı, 82 nci maddeye göre belirlenen günlük prime esas kazanç alt sınırının otuz katından fazla olmayanlar, harp malulleri ile 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanuna veya 2330 sayılı Kanun hükümleri veya 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Kanunun 56 ncı maddesi uygulanarak aylık bağlanmasını gerektiren kanunlara göre vazife malullüğü aylığı bağlanmış malullerden, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında çalışanlar, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler, ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri 4 üncü maddenin birinci fıkrası (a) bendi kapsamında sigortalı sayılacak olup, iş kazası hükümlerinden yararlanırlar; Mutlay, 2011: 2446.

sigortalılar, Ek 6 ncı maddesinde belirtilen ticari taksi, dolmuş ve benzeri nitelikteki şehir içi toplu taşıma aracı işyerlerinde çalışanlar ile kısmi süreli sözleşmelerle çalışan sanatçılar, Ek 9 uncu maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen şartlarda ev hizmetlerinde çalışan sigortalılar ve 2547 sayılı Kanunun⁵² Ek 29 uncu maddesine göre intörn statüsündeki öğrenciler için de geçerlidir⁵³.

Aşağıda detayları ile açıklandığı üzere, Kanunun 13 üncü maddesinde sayılan iş kazası hallerinin tümü bu kapsamda sayılan sigortalılar için uygulama alanı bulur.

1.1.3.1.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)

5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde, yine bir takım çalışanlar sayılmış, bu çalışanların, bu kanun kapsamında sigortalı olduğu belirtilmiştir⁵⁴. Şöyle ki;

“...Köy ve mahalle muhtarları ile hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi adına ve hesabına bağımsız çalışanlardan ise; 1) Ticari kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usûlde gelir vergisi mükellefi olanlar, 2) Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar, 3) Anonim şirketlerin yönetim kurulu üyesi olan ortakları, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin komandite ortakları, diğer şirket ve donatma iştiraklerinin ise tüm ortakları, 4) Tarımsal faaliyette bulunanlar, 5510 sayılı kanun kapsamında sigortalı sayılanlardır. “

Görüldüğü üzere, hizmet akdine bağlı olmaksızın kendi nam ve hesabına çalışan her sigortalı bu kapsama alınmamış olup, kendi nam ve hesabına çalışanlardan hangilerinin bu kanun kapsamında sigortalı sayılacağı açıkça belirtilmiştir.

Maddenin üçüncü fıkrası gereği, 10/7/1953 tarihli ve 6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanuna⁵⁵ tabi jokey ve antrenörler için de, birinci fıkranın (b) bendi gereği sigortalı sayılanlara ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiş olup, iş kazası hükümlerinin de bu kapsamda yer aldığı tartışmasızdır(KVSKT- m.5/1,d(1))⁵⁶.

Kanunun 13 üncü maddesinde sayılan iş kazası hallerinden, sadece ikisi, bu sigortalılar yönünden uygulama alanı bulur. Bunlardan ilki, sigortalının işyerinde bulunduğu

⁵² R.G.T.:06.11.1981 R.G. No:17506

⁵³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn Alper, 2018: 264; Şakar, 2018: 242; Başboğa Şahbaz, 2010: 16.

⁵⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Mutlay, 2011: 2446.

⁵⁵ R.G.T.: 15.07.1953 R.G. No: 8458

⁵⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Başboğa Şahbaz, 2010: 15.

sırada meydana gelen iş kazaları olup diğeri ise, sigortalının yürütmekte olduğu iş nedeniyle meydana gelen iş kazalarıdır (KVSKT- m.6/I,b)⁵⁷.

Aşağıda belirtildiği üzere, sigortalının yürütmekte olduğu iş nedeniyle meydana gelen kazalar kavramını geniş yorumlanarak, bağımsız çalışanlar yönünden diğeri iş kazası halleri de bu kapsama dahil edilebileceği belirtilir⁵⁸.

1.1.3.2. Sigortalının Kazaya Uğraması

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinde açıklanan iş kazasından bahsedebilmek için, engelli hale gelen kişinin sigortalı olması gerektiği bu kapsamda en önemli unsurlardan biri iken, sigortalının kazaya uğraması gerektiği de tartışmasızdır.

Bu anlamda, 5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesi incelendiğinde, Kanunun öngördüğü şartlarda gerçekleşen, sigortalıyı hemen veya sonra bedenen ya da ruhen engelli hale getiren olay kaza olarak kabul edilmiştir⁵⁹.

1.1.3.2.1. Kaza Kavramı

Kaza, Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlüğünde “Can veya mal kaybına, zararına neden olan kötü olay” olarak tanımlanmışken⁶⁰, Türk Dil Kurumunun Güncel Sözlüğünde “İstem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması” durumunu ifade edeceği belirtilmiştir⁶¹.

Görüldüğü üzere, belirtilen ilk tanımlamada kaza kavramı oldukça geniş ele alınmış, can veya mal kaybına yol açan her kötü olay kaza olarak tanımlanmıştır. Diğer tanımlamada ise kavram biraz daha darlaştırılırken, kazanın istem dışı veya umulmayan bir olay dolayısıyla meydana gelmesi şartı aranmıştır⁶².

Öğretide, hukuki açıdan kaza kavramı da “geniş” ve “dar” olarak sınıflandırılmıştır⁶³. Geniş anlamda kaza, zararın oluşmasına neden olan, aniden ve istenilmeden gerçekleşen olay olarak tanımlanırken, dar anlamda kaza kavramıyla ise, sadece insan vücuduna zarar veren olay kaza olarak tanımlanır⁶⁴. Diğer bir ifadeyle, eşya üzerinde zarar meydana getiren olay dar anlamda kaza kavramı açısından kaza olarak kabul edilmez.

⁵⁷ Caniklioğlu, 2007: 63.

⁵⁸ Sözer, 2017: 401.

⁵⁹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Mutlay, 2011: 2447.

⁶⁰ <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 30.03.2019)

⁶¹ <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 30.03.2019)

⁶² Cuhruk vd., 1977: 224; Yalçınduran, 1999: 154.

⁶³ Eren, 1974: 6; Turan, 1999: 117; Akın, 2001: 19.

⁶⁴ Eren, 1974: 6; Atabek, 1978: 40; Turan, 1999: 117; Akın, 2001: 19; Mutlay, 2014: 181; Mutlay, 2011: 2448.

Dar anlamda kaza kavramının unsurları, olay ve olay sonucu meydana gelen zarar olarak sayılır⁶⁵. Olayın da dıştan gelen, istenilmeyen ve ani şekilde gerçekleşmesi gerekirken, olay sonucu meydana gelen zararın insan vücudunda olması veya olayın ölümlü sonuçlanması aranır⁶⁶.

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesi incelendiğinde, sigortalıyı bedenen veya ruhen engelli hale getiren olay iş kazası olarak kabul edilmiştir. Bu bakımından, yaşanan kaza sonrası sigortalının eşyasında değil bedeninde veya ruhunda bir engel oluşması gerektiği kabul edildiğinden, iş kazası bakımından “dar” anlamda kaza kavramının üzerinde durulması gerektiği açıktır⁶⁷.

Bununla birlikte, Sosyal Güvenlik Hukuku açısından iş kazası kavramının unsurları incelenirken, dar anlamda kaza kavramının tüm unsurlarının bir arada bulunması gerektiğinden bahsedilemez⁶⁸. Diğer bir ifadeyle, dar anlamda kaza kavramının unsurlarının bulunmadığı kimi durumlarda da meydana gelen kaza, Sosyal Güvenlik Hukuku açısından iş kazası olarak kabul edilebilir. Bu nedenle, aşağıda açıklanan unsurlarla kaza kavramının dar anlamı Sosyal Güvenlik Hukuku açısından incelenmiştir.

1.1.3.2.2. Kazanın Unsurları

1.1.3.2.2.1. Dışarıdan Gelen Olay (Etki)

Kaza kavramının unsurlarından biri, kazanın dışarıdan gelen bir olay sonucunda oluşmasıdır. Diğer bir ifadeyle, dışsal bir etkenden kaynaklanmayan, kişinin kendi bünyesinde bulunan rahatsızlıkların vücuda verdiği zararlar genel anlamda kaza kavramı olarak kabul edilmez⁶⁹. Örneğin, verem hastası kişinin akciğerinde meydana gelen kanama, içsel bir etki ile gerçekleştiğinden genel anlamda kaza olarak değerlendirilmez. Bunun aksine, kişinin düşme, çarpma, patlama, zehirlenme⁷⁰ veya ortamdaki sıcaklık, nem, duman gibi etkenlerle zarar görmesi durumunda yaşanan olay kaza olarak nitelendirilir⁷¹.

Dışsal etken, kaza kavramının genel unsurlarından biri olup, dışarıdan gelen bir olay sonucu oluşan kazanın Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası olarak kabul edileceği açıktır⁷². Bununla birlikte, iş kazasının tespiti yapılırken söz konusu unsurun varlığı her

⁶⁵ Mutlay, 2014: 182.

⁶⁶ Akın, 2001: 19; Mutlay, 2014: 183; Mutlay, 2011: 2448.

⁶⁷ Turan, 1999: 117; Akın, 2001: 19.

⁶⁸ Mutlay, 2014: 183.

⁶⁹ Turan, 1999: 116; Akın, 2001: 21.

⁷⁰ Tuncay ve Ekmekçi: 2017: 381; Mutlay, 2014: 181; Başboğa Şahbaz, 2010: 8.

⁷¹ Akın, 2001:21.

⁷² Atabek, 1978: 42; Mutlay, 2014: 184.

zaman aranmaz⁷³. Diğer bir ifadeyle, dışarıdan gelen etki olmaksızın gerçekleşen olaylar, her ne kadar geniş veya dar anlamda kaza kavramı içinde değerlendirilmezse de Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından, diğer şartların varlığı halinde iş kazası olarak kabul edilir⁷⁴.

Yargıtay kararlarına⁷⁵ ve öğretide baskın görüşe göre, sigortalının içsel bir etkiden dolayı zarara uğraması, diğer şartların varlığı halinde, iş kazası olarak kabul edilir. Örneğin, sigortalının, kalp yetmezliğine bağlı olarak kalp krizi geçirmesi, dışarıdan gelen bir olay mevcut olmasa bile, Kanunda sayılan durumların varlığı halinde iş kazası olur⁷⁶. Nitekim, aşağıda detayları ile açıklandığı üzere, 2016/21 sayılı Genelge ile sigortalının işyerinde kalp krizi geçirmesinin iş kazası olarak değerlendirileceği belirtilmiştir⁷⁷.

1.1.3.2.2. İstenilmeyen Olay

Kaza kavramının unsurlarından biri, kazanın istenilmeyen bir olay sonucunda oluşmasıdır. Diğer bir ifadeyle, kazaya sebep olan olay, zarara uğrayan kişinin isteği dışında gerçekleşmelidir⁷⁸. Kazaya uğrayan kişinin, isteği doğrultusunda gerçekleşen olay sonucu kişinin zarara uğramasında kazadan söz edilemez⁷⁹. Yapılan bu açıklama dar ve geniş anlamda kaza kavramı için geçerlidir.

Kazanın, istenilmeyen bir olay sonucu oluşması, Sosyal Güvenlik Hukukunda iş kazasının tespiti açısından önem arz etmez⁸⁰. Bu bakımdan, sigortalının kastıyla veya kusuruyla gerçekleşen olaylar da, Kanunda sayılan diğer şartların varlığı halinde, iş kazası olarak kabul edilir⁸¹. Nitekim, gerek Yargıtay kararlarında⁸² gerekse 2016/21 sayılı Genelgede sigortalının işyerinde intihar etmesi iş kazası olarak kabul edilmiştir⁸³.

⁷³ Çenberci, 1985: 117; Sözer, 2017: 333.

⁷⁴ Mutlay, 2014: 184.

⁷⁵ T.C. Yargıtay H.G.K. E.:2004/21-529, K.: 2004/527, Karar Tarihi: 13.10.2004 "Sigortalının, iş yerinde çalışmakta iken kalp krizi geçirerek ölümü, 506 sayılı Yasanın 11. maddesinde gösterilen "sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelme" haline uygun bir olay olduğu gibi; aynı maddede düzenlenen "işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla meydana gelme" haline de uygun olup; iş kazası sayılması gerekir. Maddede, başkaca bir şart ya da kısıtlamaya yer verilmemiş olduğundan, yasada olmayan bir kısıtlamanın yorum yoluyla getirilmesine de olanak yoktur."; T.C. Yargıtay 21.H.D. E.:2018/152, K.: 2019/874, Karar Tarihi: 12.02.2019; T.C. Yargıtay 21.H.D. E.:2018/6881, K.: 2019/56, Karar Tarihi: 14.01.2019, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019).

⁷⁶ Mutlay, 2014: 185.

⁷⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bk. 2018/21 S.G. 1.1.2.1. Sigortalının iş yerinde bulunduğu sırada

⁷⁸ Akın, 2001: 21; Tuncay ve Ekmekçi: 2017: 381; Başboğa Şahbaz, 2010: 8.

⁷⁹ Akın, 2001: 21.

⁸⁰ Çenberci, 1985: 117; Akın, 2001: 21; Sözer, 2017: 333; Başboğa Şahbaz, 2010: 8.

⁸¹ Akın, 2001: 22; Şakar, 2018: 241; Korkusuz ve Uğur: 287; Mutlay, 2014: 188.

⁸² T.C. Yargıtay 10.H.D. E.:2016/432, K.: 2018/10498, Karar Tarihi: 12.12.2018 "Dava, 31/05/2012 tarihinde sigortalının işyerinde gece vardiyasında intihar etmesi suretiyle meydana gelen iş kazası sonucu hak sahiplerine bağlanan gelirden oluşan kurum zararının rücu tahsili istemine ilişkindir."; T.C. Yargıtay 10.H.D. E.:2015/15670, K.: 2017/4283, Karar Tarihi: 22.05.2017. <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019).

⁸³ Aksi yönde görüş için bkn. Tuncay ve Ekmekçi: 2017: 382.

Sigortalının, olayın oluşundaki kastı veya kusuru, kazanın iş kazası olduğunun tespitinde değil, Kurum tarafından yapılacak yardımların miktarının belirlenmesinde önem arz eder⁸⁴. Diğer bir ifadeyle, aşağıda detayları ile açıklandığı üzere iş kazasının meydana gelmesinde sigortalının kastının veya kusurunun bulunması halinde, Kurum tarafından yapılacak ödemelerde indirimde gidilir(SSGSSK- m.22)⁸⁵.

1.1.3.2.2.3. Ani Olay

Kaza kavramının unsurlarından biri, kazanın ani bir olay sonucunda oluşmasıdır⁸⁶. Anilik, olayın çok kısa sürede oluşması anlamına geldiği gibi⁸⁷, bu suretle önlenmesi mümkün olmayan anlamını da taşımaktadır.⁸⁸

Anilik unsuru, dar anlamda kaza kavramının bir unsuru olduğu gibi, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasının tespit edilmesinde de önem arz eder⁸⁹. Fakat, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından, anilik kavramı çok dar yorumlanmamalı⁹⁰, kazanın bir anda değil, belirli bir sürede bir bütün olarak oluşması ve bu nedenle zarar veren olayın bir süre devam edebilir olmasının gerektiği kabul edilmelidir⁹¹. Diğer bir ifadeyle, başlangıcı ve sonu belli olan, tek ve bir defalık oluş, anilik anlamına gelir⁹².

Yaşanan iş kazasında, kazanın ani bir olay sonucu gerçekleşmesi, zararın da ani olarak doğması anlamına gelmez. Başka bir anlatımla, ani olarak gerçekleşmesi gereken kazadır, zarar değildir⁹³. Nitekim, 5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinde iş kazası tanımı yapılırken "...sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay" olduğu belirtilmiş, zararın hemen veya sonradan doğmasının iş kazasının varlığı açısından önem arz etmediği vurgulanmıştır.

1.1.3.2.2.4. Vücut Bütünlüğünün İhlali veya Ölüm

Kaza kavramının unsurlarından biri, kaza sonunca bir zararın oluşmasıdır. Bu bakımdan zarar, tüm kaza kavramları için ortak unsurdur. Geniş anlamda kaza kavramında, eşya üzerinde zarar meydana getiren olaylar da kaza olarak kabul edilmiştir⁹⁴. Geniş anlamda

⁸⁴ Çenberci, 1985: 117; Akın, 2001: 22.

⁸⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Sözer, 2017: 333; Korkusuz ve Uğur: 287; Akın, 2001: 22; Mutlay, 2014:188; Başboğa Şahbaz, 2010: 9.

⁸⁶ Akın, 2001: 22; Başboğa Şahbaz, 2010: 9.

⁸⁷ Tuncay ve Ekmekçi: 2017: 383; Başboğa Şahbaz, 2010: 9; Bilgili,2008: 484.

⁸⁸ Turan, 1999: 115.

⁸⁹ Mutlay, 2014: 186.

⁹⁰ Çenberci, 1985: 117; Mutlay, 2014: 187; Başboğa Şahbaz, 2010: 10.

⁹¹ Cuhruk vd., 1977: 225; Turan, 1999: 115; Akın, 2001: 22.

⁹² Atabek, 1978: 41; Mutlay, 2014: 186; Başboğa Şahbaz, 2010: 10.

⁹³ Alper, 2018: 264; Akın, 2001: 20; Mutlay, 2014: 187; Başboğa Şahbaz, 2010: 10.

⁹⁴ Mutlay, 2014: 181.

kaza kavramından farklı olarak, dar anlamda kaza kavramında, zararlandırıcı olay eşya üzerinde değil, kişinin vücudu üzerinde meydana gelmektedir. Bu nedenle, Sosyal Güvenlik Hukuku alanında incelemesi yapılan kaza kavramı dar anlamda kaza kavramı kapsamında bulunur⁹⁵.

Meydana gelen olayın gerek dar anlamda gerekse iş kazası anlamında kaza olarak nitelendirilmesi için, kaza sonucu oluşan zararın vücut bütünlüğünün ihlali veya ölüm şeklinde meydana gelmesi gerekir⁹⁶. Vücut bütünlüğünün oluşan zarar sadece anatomik değişikliği ifade etmez, ruhsal bozulmalar da bu kapsamda değerlendirilir⁹⁷. Ayrıca, kişinin fiziksel görünümündeki değişiklik, güzelliğinin zarar görmesi de bu kapsamdadır⁹⁸.

Nitekim 5510 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde iş kazası kavramı “...bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay” olarak tanımlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, kaza sonucunda oluşacak zararın, sigortalının vücudunda meydana gelmesi gerektiği kabul edilmiştir. Bu bakımdan sigortalıyı bedenen veya ruhen zarara uğratmayan kazalar, söz konusu bu unsurun eksikliği sebebiyle iş kazası olarak kabul görmez⁹⁹.

1.1.3.3. Kazanın, Kanunda Belirtilen Durumlardan Biriyle Meydana Gelmesi

İş kazasının tanımı yapılırken, sigortalının uğradığı kazanın kanunda belirtilen hallerden biriyle gerçekleşmesi gerektiğinden bahsetmiş idik. Bir başka ifadeyle, kazanın, Sosyal Sigortalar Hukuku bakımından iş kazası olarak kabul edilebilmesi için aşağıda detayları ile açıklanan ve nitekim 5510 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinde sayılan durumlardan biri ile gerçekleşmesi gerekir¹⁰⁰.

1.1.3.3.1. Sigortalının İşyerinde Bulunduğu Sırada Kazaya Uğraması

1.1.3.3.1.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından

5510 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde “Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada” uğramış olduğu kazalar iş kazası olarak sayılmıştır. Kanun Koyucu, sigortalının¹⁰¹ işyerinde bulunduğu sırada uğramış olduğu kazaları iş kazası olarak kabul etmekle sigortalılar arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir¹⁰². Farklı bir ifadeyle, kısa vadeli sigorta kollarından yararlanma imkanı bulunan Kanunun 4 üncü fıkrası (a) bendi kapsamında bulunanlar ve bu kapsamda sayılanlar ile aynı fıkranın (b) bendi kapsamında

⁹⁵ Bkn. 1.1.3.2.1.Kaza Kavramı

⁹⁶ Turan, 1999: 115.

⁹⁷ Akın, 2001: 20; Başboğa Şahbaz, 2010: 10.

⁹⁸ Akın, 2001: 20.

⁹⁹ Turan, 1999: 115. Ayrıca Bkn. 1.1.3.4. Sigortalının Zarara Uğraması

¹⁰⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1975: 324; Korkusuz ve Uğur, 2018: 287.

¹⁰¹ Sigortalı kavramı, detayları ile yukarıda açıklandığı üzere tekrar değinilmemiştir, bkn.1.1.3.1.Sigortalı Olma

¹⁰² Mutlay, 2014:199; Mutlay, 2011: 2451.

bulunan ve bu kapsamda sayılan bağımsız çalışanlar açısından bu iş kazası türünün uygulama alanı bulunmaktadır. Bu kapsamda, kısa vadeli sigorta kollarından yararlanan her sigortalının işyerinde uğradığı kaza bu anlamda iş kazası sayılır¹⁰³.

1.1.3.3.1.2. Kazanın Oluşu Açısından

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde “Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada” uğramış olduğu kazalar iş kazası olarak sayılmış olup, yer açısından uygulama alanının incelenmesinde ise nitekim en önemli unsur işyeri kavramıdır¹⁰⁴.

İşyeri; 5510 sayılı Kanununun 11 inci maddesinde “*Sigortalı sayılanların maddî olan ve olmayan unsurlar ile birlikte işlerini yaptıkları yerler*” olarak tanımlanmıştır¹⁰⁵. Bununla birlikte, İş Kanunu bakımından da benzer bir tanımlama yapılarak işyerinin, “*işveren tarafından mal veya hizmet üretmek amacıyla maddî olan ve olmayan unsurlar ile işçinin birlikte örgütlendiği birim*” olduğu belirtilmiştir¹⁰⁶. Ayrıca işyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlarla oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür. İşyerine bağlı yerler, işyerinde üretilen mal veya hizmet ile bağlılığı bulunan ve aynı yöntem altında örgütlenen yerlerdir. Dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer yerler ise işyerinin eklentilerini oluşturur. Bu bakımdan işyerine bağlı yerler ve eklentiler ile işyeri bir bütün olarak değerlendirilir(SSGSSK- m.11; İK- m.2)¹⁰⁷.

Nitekim, işyeri kavramıyla kastedilen yer, herhangi bir işyeri olmayıp, sigortalının işini ifa ettiği yerdir¹⁰⁸. Bunun yanı sıra, işyerinin malikinin işveren olup olmamasının da bu anlamda bir önemi bulunmaz¹⁰⁹. İşyeri organizasyonu asıl işyeri, asıl işyerine bağlı yerler, işyerinin eklentileri ve araçlar olarak kategorize edilerek aşağıda açıklanmıştır.

Asıl işyeri; sigortalıların işlerini yaptıkları yer olarak tanımlanmış olup, bir yerin işyeri özelliği kazanması için sigortalıların çalışmaya başlaması gerekir. Diğer bir ifadeyle, niteliği ne olursa olsun sigortalı çalışmayan yer, 5510 sayılı Kanun kapsamında işyeri değildir

¹⁰³ Şakar, 2018:242; Mutlay, 2011: 2441; Mutlay, 2014:202; Bilgili, 2008:485; Karaca, 2013:70; Mertir, 2013: 19.

¹⁰⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Başboğa Şahbaz, 2010: 19.

¹⁰⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzenl vd., 2018:205; Akın, 2010:27; Başboğa Şahbaz, 2010: 20.

¹⁰⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay ve Ekmekçi, 2014:386; Tunçomağ ve Centel, 2018: 64; Eren, 1974: 15.

¹⁰⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Aktay vd., 2013: 38; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 385; Güzel vd., 2018:205; Mutlay, 2014:203; Akın, 2010: 27; Başboğa Şahbaz, 2010: 20; Bilgili, 2008:486; Karaca, 2013:71; Aydın, 1999: 182; Bostancı, 2005: 9; Aydın, 2006:42.

¹⁰⁸ Mutlay, 2014:205.

¹⁰⁹ Tuncay ve Ekmekçi, 2017:385.

(SSGSSK- m.11)¹¹⁰. Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından, asıl işyerinin belirlenmesinde tereddüt olması durumunda, teknik yönetim birliğinin olup olmamasına bakılması gerekir¹¹¹.

Asıl işyerine bağlı yerler; üretilen mal veya verilen hizmet ile nitelik olarak bağlılığı bulunan ve aynı yöntem altında örgütlenen yerler olarak tanımlanır. Her zaman işyerine bağlı yerlerin tespiti çok kolay değildir. Bu nedenle her somut olay kendi içerisindeki unsurlarına göre değerlendirilmelidir. İşyerine bağlı yerlerin tespitinde dikkat edilmesi gereken iki unsur vardır. Bu unsurların yapılan tanımda da vurgulandığı açıktır. Bunlar “nitelik” ve “yöntem”dir¹¹². Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, belirli mal üretmek veya hizmet sunmak için yapılan işlerin birbirini tamamlamaları nitelik yönünden bağlılığı ifade ederken, yapılan işin aynı elden yönetilmesi şeklinde örgütlenmesi de yönetim bağlılığını ifade etmektedir¹¹³. Nitekim, asıl işyerine bağlı yerlerin işverenlerinin aynı olması gereklidir. Başka bir ifadeyle, farklı işverenlerin varlığı halinde aynı işyerinden söz etmek mümkün olmaz¹¹⁴.

İşyerinin eklentileri; işyeri ve işin görülmesi ile dolaylı da olsa ilgili olan yerler işyerinin eklentisi olarak kabul görmeye, Kanunda eklentilerin neler olduğu sayılmıştır (İK- m. 2). Buna göre, dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim yerleri ve avlu eklenti niteliğindedir. Kanunun amacı eklentileri sayılı şekilde vermek değil, örnekleme¹¹⁵. Bu bağlamda garaj, büro ve sosyal tesisler de eklenti olarak kabul görmektedir. Yargıtay eklentiler konusunda birbiriyle çelişkili kararlar vermiş, eski tarihli bir kararında lojmanı işyerinden saymazken¹¹⁶, başka bir kararında işçi yatakhanelerini işyeri olarak kabul etmiş¹¹⁷ ve yeni tarihli bir kararında da, sigortalının kaldığı lojmanda banyo yaptığı sırada karbonmonoksit zehirlenmesini iş kazası saymıştır¹¹⁸.

¹¹⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Cuhruk vd., 1977: 226; Aydın, 1999: 176; Alper, 2003: 165; Güzel vd. 2018: 206.

¹¹¹ Alper, 2003: 165.

¹¹² Güzel vd. 2018: 206; Başboğa Şahbaz, 2010: 21.

¹¹³ Güzel vd. 2018: 206; Başboğa Şahbaz, 2010: 21.

¹¹⁴ Eren. 1974: 15-16; Güzel vd. 2018: 206; Tunçomağ ve Centel, 2018: 65; Karaca, 2013: 72; Güneş, 2011: 22.

¹¹⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Eren. 1974: 16; Alper, 2003: 166; Aktay vd., 2013: 39; Güzel vd. 2018: 206; Tunçomağ ve Centel, 2018: 66; Başboğa Şahbaz, 2010:20; Karaca, 2013: 72; Merttir, 2013: 19; Güneş, 2011:22.

¹¹⁶ T.C. Yargıtay 9.H.D. E.:1969/7602, K.: 1969/10056, Karar Tarihi: 21.10.1969, Sözer, 2017: 299.

¹¹⁷ T.C. Yargıtay 10.H.D. E.:2004/4465, K.: 2004/6425, Karar Tarihi: 05.07.2004 “...Belirtelim ki 506 sayılı Yasanın 11/a maddesine göre, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan "bedence veya ruhça" arızaya uğratan olay iş kazasıdır. Öte yandan anılan Yasanın 5/a maddesine göre de işin niteliği ve yürütümü bakımından işyerine bağlı bulunan yerlerle, işçilerin dinlenme, yemek, uyku vesair gereksinimlerini karşılamaya ayrılmış alanların "işyeri"nden sayılacağı öngörülmektedir. Burada işin yürütümündeki maksat: İşyerinde işçilerin sağlığının güvence altına alınmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasını da içermektedir. (Çemberci 1977s.204) Şu hale göre 506 sayılı Yasanın 11/A-a maddesinde tarif edildiği üzere sigorta olayına neden olan intihar eyleminin işçilerin ikametlerine ayrılan ve işyerinin eklentisi konumunda bulunan bu nedenle de işyerinden sayılan işçi yatakhanelerinde diğer bir anlatımla sigortalının "işyerinde bulunduğu sırada" meydana geldiğinde ve iş kazası olduğunda kuşku yoktur.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 31.03.2019)

¹¹⁸ T.C. Yargıtay 21.H.D. E.:2014/10968, K.: 2014/19971, Karar Tarihi: 16.10.2014 “Dosyadaki kayıt ve belgelerden, davacının davalı işverene ait işyerinde, baz istasyonu teknik elemanı olarak çalışırken,

Bu nedenle de yine, her olayın özelliğine göre değerlendirme yapmak gerekecek olup eklentilerin üretim yapılan veya hizmet verilen binanın içinde veya yakınında olması da önem arz etmez¹¹⁹.

Araçlar; Kanunda işyeri olarak sayılmış olup nelerin araç olarak değerlendirileceği konusunda geniş olarak yorum yapmak gerekir. Çünkü Kanun herhangi bir sınıflandırma yapmadan “araçlar” terimi kullanmıştır(İK- m.2). İşyerinde, işin ortaya koymaya çalıştığı amaca katkı yapan her türlü taşıt bu kapsamda araç olarak kabul edilecektir. Kamyon, otobüs araç olarak sayılırken, vinç, dozer greyder gibi araçlar da Kanun kapsamında işyeri olarak sayılabilecektir. Ayrıca, aracın ne ile çalıştığı (benzin, mazot, su, elektrik), malikinin işveren olup olmadığı veya aracın işyeri sınırları içerisinde bulunup bulunmadığının bir önemi yoktur¹²⁰.

Doktrinde baskın görüşe göre, Kanun Koyucu, sigortalının işyerinde ve yukarıda açıklandığı üzere işyeri kapsamında bulunan, işyerine bağlı yerler ve eklentilerden herhangi birinde bulunmasını ve bulunduğu sırada kazaya uğramasını, kazanın iş kazası sayılması açısından yeterli görmüştür¹²¹. Sigortalının uğramış olduğu kazanın dar kapsamda veya geniş kapsamda kaza kavramlarıyla değerlendirilmesinin, yapılan iş ile bir ilgisinin bulunup bulunmadığının veya işverenin otoritesi altında olup olmadığı iş kazasının bu hali için bir önemi yoktur¹²². Bir başka ifadeyle, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada yaşadığı ve sigortalıyı bedenen ya da ruhen zarara uğratan her olay iş kazası olarak kabul edilmiştir. Yine, sigortalının mesai saatleri dışında bulunan bir zaman diliminde işyerinde geçirdiği kazalar da iş kazası olarak kabul edilecektir¹²³. Aynı şekilde, gerçekleşen kazanın işyerinden veya işverenin önlemlerini almamasından kaynaklanmasının, sigortalının işverenin rızası dışında işyerinde bulunmasının, yaşanan kazanın sosyal güvenlik hukuku bakımından iş kazası sayılması için bir önemi yoktur¹²⁴.

---

kaldığı lojmanda banyo yaptığı sırada karbonmonoksit zehirlenmesi nedeniyle vefat ettiği, olayın SGK'ca iş kazası kabul edildiği anlaşılmaktadır.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019)

¹¹⁹ Aktay vd., 2013: 39; Güzel vd. 2018: 206; Tunçomağ ve Centel, 2018: 66; Başboğa Şahbaz, 2010:20; Eren. 1974: 16; Karaca, 2013: 72; Merttir, 2013: 19; Güneş, 2011:22.

¹²⁰ Alper, 2003: 166; Güzel vd. 2018: 207; Tunçomağ ve Centel, 2018: 65; Eren. 1974: 16; Merttir, 2013: 20; Güneş, 2011: 22.

¹²¹ Mutlay, 2011: 2450.

¹²² Alper, 2003: 214; Caniklioğlu: 2007: 64; Mutlay, 2011: 2451.

¹²³ Eren, 1974: 18; Alper, 2003: 213; Akın, 2001: 27-28; Bilgili, 2008: 485; Güzel, 2018: 355-356; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 216; Alper ve Kılış, 2018:257; Alper, 2018: 265; Şakar, 2018:242; Mutlay, 2014:202-204; Başboğa Şahbaz, 2010:20; Karaca, 2013: 73; Güneş, 2011: 25; Hüseyinli, 2012: 10;

¹²⁴ Sosyal sigorta edimlerine hak kazanma durumu bakımından sadece kazaya uğramak yeterli iken, söz konusu durumlar iş hukuku bakımından işverenin sorumluluğunu etkileyen unsurlardır. Dolayısıyla, sosyal güvenlik hukuku bakımından gerekli sigorta yardımlarının yapılması ile işverenin sorumlu tutulması olguları birbirine karıştırılmamalıdır. İşverenin sorumluluğu inceleme konumuzun kapsamı dışında kaldığından bu konuya ayrıca

Nitekim, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada yaşadığı kazasının iş kazası sayılması için yapılan en geniş kapsamlı yorum aynen şu şekildedir;

“İşçi, işyerinde ayak bastığı andan, işyerini terk edeceği ana kadar, çalışır durumda olsun olmasın, işverenin otoritesi altında olup olmadığı münakaşa dahi edilmeden ve bu hususun araştırılmasına mahal vermeden korunmaktadır.”¹²⁵

Doktrinde bir diğer görüşe¹²⁶ göre ise, Kanunda sayılan iş kazası durumları birer karine olup, her zaman aksi ispat edilebilir ve zarar veren olayın sadece işyerinde gerçekleşmiş olması, o olayın iş kazası sayılması için yeterli değildir. Gerçekleşen olay ile yapılan iş arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Diğer bir ifadeyle, olay, herhangi bir yerde, zamanda ve herhangi birinin başına gelebilecek bir olaysa, görülen işle kaza arasında illiyet bağı kurulamıyorsa, sadece iş sırasında veya işyerinde meydana gelmiş olması, söz konusu olayın iş kazası olarak kabul görmesi anlamına gelmemektedir. Bu görüşe göre, grev esnasında grevcinin uğradığı kaza, sigortalı, işyerinde bulunsa bile grev, yapılan iş ile ilgili bulunmadığından iş kazası sayılmaz¹²⁷. Yine, izinli olduğu sırada herhangi bir nedenle işyerine gelen sigortalının da uğradığı kaza doktrindeki bu görüşe göre iş kazası olarak kabul edilmez¹²⁸.

2016/21 sayılı genelgede işyerinde yaşanabilecek kazalar örneklerle sayılmıştır. Genelgeye göre,

“Sigortalıların işyeri sayılan yerlerde; avluda yürürken düşmesi, dinlenme saatinde top oynarken ayağının burkulması, bahçede meyve ağacından meyve toplarken düşmesi, tarlada çalışır iken traktör ile kaza geçirmesi, yemek yerken elini kesmesi, dinlenme odasında dinlenirken sobadan zehirlenmesi, işyerinde intihar etmesi, işyeri sınırları içinde bulunan havuzda boğularak ölmesi, ücretli izinli bulunduğu sırada çalıştığı işyerindeki arkadaşlarını ziyaret için geldiğinde kaza geçirmesi, araçlarla çalışanların bu araçlarda geçirecekleri kazalar iş kazası olarak kabul edilecektir”.

2008/108 ve bu genelgeyi mülga eden 2011/50 sayılı Genelgeler ile hangi hallerin iş kazası olarak kabul edileceği benzer şekilde sayılmıştır. Nitekim, her iki Genelgede de, işyerinde sigortalının intihar etmesi iş kazası kapsamına alınmışken, herhangi bir etki veya

---

değnilmemiştir, Çenberci, 1985: 119; Akın, 2010:30; Saraç, 2012: 129; Mutlay, 2014:204-205; Bostancı, 2005: 13.

¹²⁵ Atabek, 1978: 52; Korkusuz ve Uğur, 2018: 287; Karaca, 2013: 70; Bostancı, 2005: 9.

¹²⁶ Tuncay,1990: 18; Tuncay ve Ekmekçi, 2017:391-392; Sözer, 2017:341; Karaca, 2013: 76.

¹²⁷ Aksi yönde görüş, Bostancı, 2005: 10.

¹²⁸ Bu görüşe göre ayrıca, sigortalı işverenin çağırması üzerine işyerine gelmişse ya da ücretini almak için işyerine gelmişse bu sırada uğradığı kaza iş kazası olacaktır.

olayla ilgili olmaksızın işyerinde geçirdiği kalp krizi veya başka bir hastalık sonucu zarara uğrayan sigortalının yaşadığı olay iş kazası olarak kabul görmemiştir.

Doktrinde çoğunluğun katıldığı görüşe göre, zarar veren olayın Kanunda belirtilen hallerden biriyle gerçekleşmesinin olayın iş kazası sayılması bakımından yeterli olması nedeniyle söz konusu bu ayırım eleştirilmiştir. Diğer bir ifadeyle, intihar ile kalp krizi bakımından her ikisinin de olay sonucu verdiği zararları aynı iken farklı statüde sayılmaları doğru bulunmamıştır¹²⁹.

Yukarıda detayları ile açıklandığı üzere, olayın işyeri sınırları içerisinde gerçekleşmesi yeterli iken, sigortalının olayla ilgisi olmaksızın geçirdiği kalp krizinin veya hastalığın iş kazası olarak kabul görmemesi Kanundaki düzenlemeyle de örtüşmemektedir¹³⁰. Nitekim Yargıtay kararlarında da sigortalının işyerinde intihar etmesi¹³¹ iş kazası sayılmışken aynı şekilde kalp krizi geçirmesi, beyin kanaması geçirmesi¹³² de iş kazası olarak kabul edilmiştir.

“Sigortalının işyerinde intihar etmesi hali de iş kazası sayılacaktır. Esasen, bu konuda oluşabilecek mantıksal kuşkuları ilgili yasa kesin biçimde ortadan kaldırmaktır. İntihar kişinin sonucunu amaçlayarak ve bilerek, kendi hayatını sona erdirmesidir ve kendisine karşı, kasten, eylemde bulunmasıdır. Kastı yüzünden iş kazasına uğrayan sigortalıya geçici iş görmezlik ödeneği ve sürekli iş görmezlik geliri verilmez. Sigortalıya yalnız gerekli sağlık yardımları yapılır. Sadece sigortalıyı amaçlayan bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bu durumda, olay intihar olarak kabul edilse dahi iş kazası sayılacaktır.”¹³³

“Uyuşmazlık davacıların miras bırakanı olan sigortalı İ. Ç.'in iş kazası sonucu öldüğünün tespitine ilişkindir. Sigortalı İ. Ç.'in işyerinde mesai saati içinde geçirdiği kalp krizi sonucu öldüğü dosyadaki bilgi ve belgelerden anlaşılmış bulunduğuna göre meydana gelen olayın iş kazası niteliğinde bulunduğu açıkça ortada bulunmasına karşın davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir.”¹³⁴

¹²⁹Mutlay, 2014:206; Akın, 2001:27; Aksi görüş, Cuhruk vd, 1977: 226.

¹³⁰Mutlay, 2014:207.

¹³¹T.C. Yargıtay 21.H.D. E.:2010/522, K.: 2013/2612, Karar Tarihi: 18.02.2013 “Dosya kapsamındaki kayıt ve belgelerden,davaya konu zararlandırıcı olayın gerçekleşme şeklinin davacılar murisinin davalıya ait iş yerinde ve davalıya ait ruhsatsız silahla intihar etmesi suretiyle olduğu,olayın Kurum tarafından iş kazası sayıldığı...”<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019)

¹³² T.C. Yargıtay 21.H.D. E.:2002/9004, K.: 2002/10005, Karar Tarihi: 21.11.2001 “İş kazası, sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça arızaya uğratan olaydır.Zararlandırıcı sigorta olayının sigortalının işyerinde bulunduğu ve işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla işverenin emrinde meydana gelmesi halinde, iş kazası sayılmasında yasal zorunluluk olduğu açıktır. Dava konusu olayda, davacının gece bekçisi olarak görevini yürüttüğü ve işyerinde bulunduğu sırada meydana gelmiştir ve davacı geçirdiği beyin kanaması sonucu felç olmuştur. Bu durumda meydana gelen olayın iş kazası sayılmasında yasal zorunluluk olduğu açık iken, mahkemece; alınan Adli Tıp raporu gerekçe gösterilmek suretiyle davanın reddine karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019)

¹³³ T.C. Yargıtay 10.H.D. E.:1979/8413, K.: 1979/2759, Karar Tarihi: 29.03.1979 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019)

¹³⁴ T.C. Yargıtay 21.H.D. E.:2002/2320, K.: 2002/3639, Karar Tarihi: 30.04.2002 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 03.05.2019)

Kararlarda da belirtildiği üzere, kazanın oluşmasında sigortalının kastının veya ihmalinin olması da, iş kazası niteliği kazanması açısından önem arz etmez. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere, sigortalının işyerinde intihar etmiş olması bile iş kazası olarak nitelendirilir¹³⁵. Doktrinde baskın görüş de bu yöndedir. Aşağıda detayları ile açıklandığı üzere, kazanın oluşumunda sigortalının ağır kusuru veya kastı olması halinde de, sigortalıya veya hak sahiplerine yapılacak yardımlarda farklılık yapılmaktadır. Başka bir ifade ile, sigortalının kazada kastı olsa bile iş kazası sonucu yapılacak yardımlardan yararlanır, sadece bu yardımlarda farklılığa gidilir (SSGSSK- m. 22)¹³⁶.

Bir diğer görüşe göre ise, işyerinde sigortalının geçirdiği kalp krizinin iş kazası sayılabilmesi için, kalp krizi ile yapılan iş arasından illiyet bağının bulunması ve dıştan gelen etkiyle kalp krizinin oluşması gerekmektedir. Bu nedenle bu görüşe göre, sigortalının işyerinde kalp krizi geçirmesi sonucu zarar görmesinin iş kazası sayılması için, 2011/50 sayılı genelge ile getirilen sınırlama oldukça yerindedir¹³⁷.

Nitekim, işyerinde gerçekleşen kalp krizinin iş kazası sayılabilmesi için, kalp krizinin mutlaka dışarıdan gelecek bir etkenin varlığı koşuluna bağlanmış olması, Kurumca iş kazası kabul edilmeyen vakaların, yargı organlarınca kurum işlemi iptal edilerek iş kazası sayılması yolunda karar verildiği, genelgelerin ve iç emirlerinin kanun hükümlerinin kapsamını daraltıcı gücü bulunmadığı, Kurumun aksi yönde tutumunun sigortalı ve hak sahiplerini yargı yoluna gitmek zorunda bıraktığı ve bu durumun kurumu yargılama gideri ödemeye mahkum ettiği ve yargı yoluna gidemeyen hak sahipleri yönünden hakkaniyete aykırı durum oluşturulduğu gerekçeleriyle, kurum başkanının 09.09.2014 tarihli oluru ile 2011/50 sayılı genelgenin “dışarıdan bir etki veya herhangi bir olayla ilgisi olmaksızın işyerinde geçirdiği bir kalp krizi veya başka bir hastalık nedeniyle vefat eden sigortalın ölümünün iş kazası olarak kabulüne imkan bulunmamaktadır” kısmı, genelgeden çıkartılmıştır¹³⁸. Daha sonra yapılan düzenlemeler ile çıkarılan 2016/21 sayılı genelge ile de bu karışıklığı son verilmiş ve hiçbir etki ve olay şartı aranmadan işyerinde gerçekleşen ve sigortalının ölmesi ya da ruhen veya bedenlen hemen veya sonradan engelli hale gelmesine neden olan kalp krizi veya başka bir hastalık da iş kazası olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle işyerinde kalp krizi veya başka bir hastalık geçiren sigortalının uğradığı olay iş kazasıdır¹³⁹.

¹³⁵ Korkusuz ve Uğur, 2018: 287; Şakar, 2018:241; Akın, 2010:29; Başboğa Şahbaz, 2010: 21.

¹³⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 260; Korkusuz ve Uğur, 2018: 287.

¹³⁷ Tuncay ve Ekmekçi, 2017:390; Uşan, 2013:380-383; Aydın, 2006:43.

¹³⁸ 2016/21 S.G. Madde Ek-2, “Tarih:11.09.2014, Sayı:16747942-12754550 “Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Rehberlik ve Teftiş Başkanlığı Yazısı”.

¹³⁹ Şakar, 2018:242.

1.1.3.3.2. Sigortalının İşveren Tarafından Yürütülmekte Olan İş Nedeniyle, Sigortalı Kendi Nam ve Hesabına Çalışıyorsa Yürütmekte Olduğu İş Nedeniyle Kazaya Uğraması

1.1.3.3.2.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle, sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle” uğramış olduğu kazalar iş kazası olarak sayılmıştır.

Kanun Koyucu, söz konusu maddenin hangi sigortalılar için uygulama alanı yaratacağını madde metninde açıkça ifade etmiştir. Bu anlamda, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalının kazaya uğramasında, sigortalıdan anlaşılması gereken, bağımlı çalışanlar, diğer bir ifadeyle Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında bulunanlar ve bu kapsamda sayılanlardır¹⁴⁰. Diğer yandan, sigortalı kendi nam ve hesabına çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle meydana gelen kazada, sigortalı ile kastedilen bağımsız çalışanlar yani 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında bulunanlar ve bu kapsamda sayılanlardır¹⁴¹.

Kısaca özetlemek gerekirse, kısa vadeli sigorta kollarından yararlanan her sigortalı için söz konusu iş kazası hali uygulama alanı bulacaktır¹⁴².

1.1.3.3.2.2. Kazanın Oluşu Açısından

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde “İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle, sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle” uğradığı ve sigortalıyı zarara uğratan kazalar iş kazası olarak kabul edilmiştir¹⁴³.

2016/21 sayılı Genelgede, Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde sayılan sigortalılar için yürütmekte oldukları, kapsamdaki diğer sigortalılar için ise işverenleri tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle; işyerinde veya işyeri dışında meydana gelen kazalar iş kazası sayılmıştır.

Kazanın, iş kazası sayılması için Kanunda belli bir yerde gerçekleşmesi öngörülmemiş olup, kazanın işin yürütülmesi sırasında meydana gelmesi aranmıştır¹⁴⁴. Ancak daha önce

¹⁴⁰Kimlerin bu kapsamda sayıldığı yukarıda anlatıldığından tekrar değinilmemiştir, bkn. 1.1.3.1.Sigortalı Olma

¹⁴¹Kimlerin bu kapsamda sayıldığı yukarıda anlatıldığından tekrar değinilmemiştir, bkn. 1.1.3.1.Sigortalı Olma; Mutlay, 2014:208.

¹⁴² Mutlay, 2011: 2452.

¹⁴³Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 266; Alper ve Kılıkış, 2018:257; Bilgili, 2008: 486.

¹⁴⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Cuhruk vd., 1977: 227.

incelenen (a) bendinde sayılan iş kazası hali, yani sigortalının işyerinde bulunduğu sırada uğradığı iş kazası durumu düşünüldüğünde, bu madde ile amaçlanın işyeri dışında gerçekleşen kazanın güvence altına alınması olduğu görülür¹⁴⁵. Diğer bir ifadeyle, işyerinde gerçekleşen kaza her ne şekilde olursa olsun zaten Kanununun 13 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi gereği kapsama alınmış ve iş kazası sayılmıştır. Her iki durumun beraber değerlendirilmesinde, (b) bendinde düzenlenen bu halin işyeri dışında gerçekleşen kazaları güvence altına almaya çalıştığı anlaşılır¹⁴⁶. Bu nedenle 2016/21 sayılı Genelgede işyerinde, işin yürütülmesi sırasında gerçekleşen kazaların bu kapsamda değerlendirilmesi yerinde olmamıştır.

Öğretide¹⁴⁷ baskın olan görüşe göre, işyeri dışında gerçekleşen kazanın, yapılan iş ile illiyet bağının bulunup bulunmadığı önem arz etmez. Sigortalının, bu sigortalı ister bağımlı çalışan sigortalı olsun ister bağımsız çalışan olsun, işin yürütülmesi sırasında kazaya uğramış olması yeterlidir. Diğer bir ifadeyle kaza hangi nedenden dolayı gerçekleşirse gerçekleşsin, sigortalı işin yürütülmesi sebebiyle işyeri dışında bulunuyorsa, gerçekleşen kaza iş kazası olarak kabul edilir.

Diğer bir görüşe göre¹⁴⁸ ise, yaşanan kazanın iş kazası sayılması için yürütülen işle illiyet bağının bulunması yani kazanın yürütülen iş ile ilgili olması gerekir.

2016/21 sayılı Genelgede, gerek bağımlı çalışan gerekse kendi nam ve hesabına çalışanların yaşadığı ve bu kapsamda sayılacak iş kazalarına örnekler verilmiştir. Buna göre,

“torna atölyesinde çalışan sigortalının elini torna makinesine kaptırması, tarlada çalışan sigortalının ilaçlama yaparken zehirlenmesi, tarlada çalışan sigortalının traktörün devrilmesi sonucu yaralanması ya da işverene ait traktör ile tarlaya giderken yolda traktörle kaza geçirmesi, beyaz eşya tamir bakım servisinde çalışan sigortalının buzdolabı tamiri için gittiği binada dengesini kaybederek düşmesi sonucunda yaralanması, kasap olarak işyeri işleten sigortalının getirilen etleri almak için işyeri dışına çıktığında bir aracın çarpması, marangoz atölyesi işleten sigortalının işyeri dışında mutfak dolabı monte ederken ayağına parçalardan birinin düşmesi sonucu yaralanması ya da çiftçilik yapan bir sigortalının tarlasına giderken yolda traktörü ile kaza geçirmesi gibi kazalar iş kazası olarak kabul edilecektir.”

Her ne kadar yukarıda, kazanın iş kazası sayılması için yürütülen iş ile kaza arasında illiyet bağının bulunmasının gerekli olmadığı belirtilmiş ise de, Genelgede verilen örneklere dikkat edildiğinde görülecek ki, tüm iş kazası hallerinde, iş ile kaza arasında illiyet bağı

¹⁴⁵ Alper, 2003: 214; Mutlay, 2011: 2452.

¹⁴⁶ Güzel vd., 2018:358; Mutlay, 2014:209; Bilgili, 2008: 486.

¹⁴⁷ Alper, 2003: 214; Güzel vd., 2018:358; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 217; Mutlay, 2014: 2010; Başboğa Sahbaz, 2010: 24; Akın, 2001: 31.

¹⁴⁸ Tuncay ve Ekmekçi, 2017:394.

mevcuttur. Bu bakımdan, Genelgede verilen örneklemelerin, konunun anlaşılması açısından yeterli olmadığı kanaati tarafımızda oluşmuştur.

Belirtmek gerekir ki, bağımlı çalışan sigortalının görev tanımında olmasa bile, işveren tarafından verilen bir talimatın yerine getirilmesi sırasında kazaya uğraması da bu kapsamda değerlendirilmeli ve iş kazası olarak kabul edilmelidir¹⁴⁹. Örneğin, muhasebe elamanı olan sigortalının, işverenin talebi üzerine markete gitmesi, işyerine dönerken bir köpeğe taş atması sonrası köpek tarafından ısırılması iş kazası olarak kabul görür.

Yine aynı şekilde Yargıtay, sigortalının yolda ve iş sırasında verdiği makul ve kısa molalar sırasında kazaya uğramasını da iş kazası olarak kabul etmiştir¹⁵⁰.

1.1.3.3.3. Sigortalının, İşveren Tarafından Görev İle Başka Yere Gönderilmesi Yüzünden Asıl İşini Yapmaksızın Geçen Zamanlarda Kazaya Uğraması

1.1.3.3.3.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde “*Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda*” uğradığı kaza iş kazası olarak kabul edilmiştir. Nitekim kazanın, iş kazası olarak kabul edilmesi için kazanın sigortalıyı bedenen veya ruhen zarara uğratması gerektiği tartışmasızdır. Madde metninde “*Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının*” kapsama aldığı belirtilmekte olup, bu kapsamda işveren tanımını yapmakta yarar görüyoruz.

İşveren, 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c)¹⁵¹ bentlerine göre sigortalı sayılan kişileri çalıştıran gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişiliği olmayan kişilerdir(SSGSSK- m.12/1)¹⁵². Bu kapsamda, sigortalının işveren veya işveren vekili tarafından görevlendirilmesi yoluyla başka yere gitmesi gerekir¹⁵³.

Madde metni incelendiğinde, “*bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının*” bu kapsamda uğradığı kazanın iş kazası olarak kabul edildiği görülür. Diğer bir ifadeyle, Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendinde sayılan sigortalılar bu kapsama

¹⁴⁹ Alper, 2003: 214; Mutlay, 2014: 212.

¹⁵⁰ T.C. Yargıtay H.G.K. E.: 1996/10-228, K.: 1996/454 Karar Tarihi: 05.06.1996, “...Sigortalı işverence işyeri için gerekli olan malzemelerin alınması için gönderilmiş, gerekli alışverişi yaptıktan sonra dönerken yol üstünde bulunan babasının dükkanına uğramış ve burada bulunduğu sırada silahlı saldırı sonucu öldürülmüştür... zararlandırıcı olayın sigortalıdan yapılması istenilen işin tamamlanabilmesi bakımından normal yaşantı çerçevesinde ve hoşgörü ile karşılanabilecek bir zaman süreci içerisinde meydana gelmesi” gerekçesiyle olayı iş kazası olarak kabul edilmiştir” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 31.03.2019); Sözer, 2017:341

¹⁵¹ Daha önce de belirttiğimiz gibi, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (c) bendi kapsamında bulunan devlet memurları, kısa vadeli sigorta kolları kapsamında bulunmadıklarından, onlar hakkında iş kazası hükümlerinin uygulanma alanı yoktur.

¹⁵² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu: 2007: 63-64.

¹⁵³ Alper, 2018:266; Alper ve Kılış, 2018:257.

alınmıştır. Bağımsız çalışan sigortalılar, yani Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında çalışan sigortalıların bu kapsamda yaşadığı kazalar, iş kazası olarak kabul görmez¹⁵⁴.

Nitekim, Kısa Vadeli Sigorta kolları Uygulama Tebliğinin, “İş kazası tanımı ve kapsamı” başlıklı 6 ncı maddesinde, bağımsız çalışanlar yönünden sadece iki halin iş kazası olarak kabul göreceği belirtilmiş olup, bunlar incelemesini yaptığımız (a) ve (b) bendi kapsamında sayılan, işyerinde bulunduğu sırada sigortalının kazaya uğraması ile yürüttüğü iş sebebiyle sigortalının kazaya uğraması halleridir.

Bağımsız çalışanlar yönünden iş kazasının bu halinin tespitinin güç olması ve sigortalı tarafından kötüye kullanılarak Kurumdan yersiz ödeme alınmasının mümkün olması nedeniyle, Kanun Koyucunun bağımsız çalışanları kapsam dışında bıraktığı belirtilir¹⁵⁵.

Doktrinde, bu durum eleştirilmiş ve hakkaniyete aykırı bulunmuştur. Nitekim, bağımsız çalışanları da kapsam içine alan (b) bendi ile iş kazasının bu halinin birbirlerine olan benzerliğine vurgu yapılarak , (b) bendinin tespitinde kullanılan kıstasların, iş kazasının bu hali için de geçerli olacağı belirtilir. Diğer bir ifadeyle, sigortalının yürütmekte olduğu iş nedeniyle işyeri dışında bulunduğu sırada uğradığı iş kazası ile işyeri dışında görevini yapmaksızın geçen zamanlarda uğradığı iş kazası birbirine benzer olup, her ikisinde de sigortalı işyeri dışında kazaya uğrar. Bağımsız çalışanlar yönünden, her iki durumda da iş kazasının tespiti için kullanılacak kıstaslar aynı iken kapsama alınan sigortalılar bakımından farklılık yaratılması eleştirilmiştir¹⁵⁶.

Nitekim, daha önce de değindiğimiz gibi, doktrinde, sigortalının yürütmekte olduğu iş nedeniyle meydana gelen kazalar geniş yorumlanarak, maddede sayılan, görevli olarak başka yere gönderilme ve işverence sağlanan taşıtla işyerine gidiş gelişlerde bağımsız çalışanların uğradığı kazalar bu kapsama dahil edilerek iş kazası olarak nitelendirilebileceği görüşü de mevcuttur¹⁵⁷.

1.1.3.3.2. Kazanın Oluşu Açısından

Yukarıda da belirtildiği üzere, Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde sayılan ve “*Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda*” uğradığı kaza iş kazası olarak kabul edilmiştir.

¹⁵⁴ Mutlay, 2014:215; Alper, 2018: 266; Mutlay, 2011: 2454; Bilgili, 2008: 486.

¹⁵⁵ Mutlay, 2011: 2454.

¹⁵⁶ Mutlay, 2014: 217-218; Mutlay, 2011: 2454.

¹⁵⁷ Sözer, 2017:360.

Sigortalının, işyeri dışında, işini yürüttüğü sırada uğradığı her türlü kaza (b) bendi kapsamında iş kazası olarak sayılmaktadır. İşveren tarafından görevli olarak işyeri dışında bir yere gönderilen sigortalının, işini yapmaksızın geçen zamanlarda yaşadığı her türlü kaza da bu madde ile güvence altına alınmıştır¹⁵⁸. Daha açık bir ifadeyle, kaza işyeri dışında, herhangi bir sebeple fakat sigortalının işini yürüttüğü sırada meydana gelmişse, sigortalı (b) bendi kapsamında güvence altına alınmakta, yine işyeri dışında işvereni tarafından görevlendirilen sigortalının işini yapmadığı zamanlarda herhangi bir sebeple uğradığı kazalar da (c) bendi kapsamında güvence altına alınmaktadır. Bu durumda, her iki iş kazası halinde de kazanın işyeri dışında gerçekleşmesi gerektiği açıktır¹⁵⁹.

Sigortalının, görevli olarak gönderildiği yere gidiş ve dönüşü sırasında bindiği aracın kaza yapması veya sigortalının görevli olarak başka bir ülkeye gönderilmesi nedeniyle bindiği uçağın düşmesi sonucu yaşanan kaza, bu kapsam dahilinde iş kazası olarak kabul görecektir. Bunlar dışında sigortalının boş zamanını değerlendirirken yaşadığı kazaların iş kazası sayılıp sayılmayacağına tespitinde uygulamada sıkıntıları yaşanmaktadır¹⁶⁰.

2016/21 sayılı Genelgede, sigortalının görev konusu ile ilgili olmayan ve görevi dışında meydana gelen kazalar, sigortalının işi dışında eğlenmek için sinemaya veya gece kulübüne gittiği sırada uğradığı kazalar iş kazası olarak kabul edilmemiştir. Ancak, Kanunda “*asıl işi yapmaksızın geçen zamanın*” nasıl kullanılacağı konusunda bir açıklık bulunmamakta olup, iş kazasının bu halinde, madde metninde belirtilen asıl işi yapmaksızın geçen zamanı sigortalının nasıl değerlendirdiği, görev yerinin aynı veya başka bir il veya başka bir ülke¹⁶¹ olması kazanın iş kazası sayılıp sayılmaması bakımından önemli değildir. Sigortalı hayatın olağan akışına göre davranmalı ve kazadan kaçınmalıdır.

¹⁵⁸ Güzel vd., 2018: 359.

¹⁵⁹ Mutlay, 2014:219.

¹⁶⁰ Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 217-218.

¹⁶¹ 506 sayılı Kanunun yürürlükte olduğu 01.10.2008 tarihinden önce yurt dışında meydana gelen iş kazalarında, kazanın meydana geldiği yabancı ülke ile Türkiye arasında bir sosyal güvenlik sözleşmesinin bulunup bulunmadığına bakılması, sözleşmenin bulunmaması ve işverenle Kurum arasında da sigortalılar yararına yapılmış bir topluluk sigortası olmaması durumunda kaza Kurum açısından iş kazası olarak kabul görmeyecek idi, Tuncay & Ekmekçi, 2017: 388; T.C. Yargıtay 10.H.D. E.: 2015/16577, K.:2017/4931, Karar Tarihi:08.06.2017 “5510 sayılı Kanunun 10. maddeleri kapsamında sigortalı sayılabilmek için, Türk işverenin is merkezinin Türkiye’de bulunması, gerçek veya tüzel kişi Türk işverenin Türkiye’de is yapmak koşulu aranmaksızın Türkiye’de tescil edilmiş ya da tescil edilebilir nitelikte işyerinin olması, Türk işveren ile Türk işçi arasında yabancı ülkede yerine getirilecek is görme edimine ilişkin bireysel is sözleşmesinin Türkiye’de yapılması, Türk işçinin işbu yazılı veya sözlü hizmet sözleşmesinin Türk işçiye yüklediği is görme ediminin yerine getirilmesi gereği olarak yurt dışında yasamasının sürekli olmayıp geçici nitelik taşıması gerekmektedir. Anılan maddelerde “geçici görev” kavramı bakımından herhangi bir süre sınırlaması öngörülmediğinden, görevin geçici mi yoksa sürekli mi olduğunun belirlenmesinde her somut olayın özelliği, bu yönde hizmet akdinin sigortalıya yüklediği is görme ediminin niteliği, is süresini belirlemeye ilişkin is hayatının olağan akışı ve Sosyal Güvenlik Hukuku ilkeleri gözetilmelidir.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 25.03.2019).

Nitekim Yargıtay kararlarında¹⁶², sigortalının boş zamanlarını normal bir yaşantı içerisinde geçirmesi olağan bulunmuş ve bu zamanlarda sinemaya, kahveye gitmesi hayatın olağan akışı çerçevesinde değerlendirilmiştir¹⁶³. Başka bir anlatımla, sigortalının görevli olarak işyerinden ayrılıp dönene kadar, normal yaşantı sınırları kapsamında kalması şartıyla, boş zamanları da dahil olmak üzere tüm risklere karşı güvence altına alınması yerinde olacaktır¹⁶⁴. Bu nedenle, kanımızca Genelgede sinemaya giden sigortalının kapsam dışında bırakılması yerinde olmamakla, her somut olaya göre değerlendirme yapılması, sigortalının boş zamanını hayatın olağan akışına, normal yaşam koşullarına uygun şekilde değerlendirip değerlendirmediyinin incelenmesi daha doğru olacaktır.

Yaşanılan kazanın, bu kapsamda iş kazası olarak kabul edilmesi için aranan temel unsur sigortalının işverence görevlendirilmesidir. Bu tür bir görevlendirmenin bulunmadığı durumlarda başka bir ifadeyle, sigortalının işveren otoritesi altında bulunmadığı durumlarda yaşanılan kaza, iş kazası olarak değerlendirilmez. Kaza sırasında işyeri dışında bulunan sigortalının, işveren tarafından görevlendirilip görevlendirilmediği konusunda şüphe bulunması halinde ise, sigortalının görevli olarak işyeri dışında bulunduğu kabul edilir¹⁶⁵. Yine yaşanılan kazaya sigortalının veya üçüncü bir kişinin neden olup olmadığı da, olayın Sosyal Sigortalar Hukuku bakımından iş kazası olarak kabul görmesine engel teşkil etmez. Bu durum işverenin sorumluluğunun belirlenmesinde önem arz edecek olup, inceleme konumuz kapsamı dışında bulunmaktadır¹⁶⁶.

¹⁶² T.C. Yargıtay 10.HD. E.: 1983/2601, K.: 1983/3002, Karar Tarihi: 02.06.1983 “Sigorta olayının sigortalının görev ile başka yere gönderilmesi yüzünden asıl işini yapmaksızın geçen zamanda meydana gelmesi iş kazası sayılmaktadır. Sigortalı işçinin işveren tarafından yürütülmekte olan iş dolayısıyla işyerinden uzaklaştığında boş zamanlarını normal bir yaşantı içerisinde değerlendirmesi doğaldır. Bu yönden sigortalı işçinin boş zamanlarını sinemaya, kahveye, eğlence yerine giderek değerlendirmesi mümkündür. Bunun gibi akşam yemeğini de sahildeki bir lokantada yemesi doğal hakkıdır. Bu bakımdan sigortalıyı görevle ayrıldığı işyerinden aynı işyerine dönünceye kadar normal yaşantı içerisinde kalmak koşuluyla boş zamanlar da dahil olmak üzere tüm risklere karşı sigortalı saymak sosyal sigorta hukukunun ilkelerine uygun düşeceği söz götürmez.” <http://www.ecalisanlar.net/yargitay-karari-is-kazasi-1983-2601-8833.html> (erişim tarihi: 31.03.2019)

¹⁶³, Güzel vd. 2018:359; Alper, 2018:267; Alper ve Kılış, 2018: 257; Korkusuz ve Uğur, 2018: 288; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 217; Mutlay, 2014: 221-222; Akın, 2001:32; Başboğa Şahbaz, 2010: 25; Bilgili, 2008: 486.

¹⁶⁴ Alper, 2003: 214; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 218; Sözer, 2017: 345; Akın, 2001: 32.

¹⁶⁵ T.C. Yargıtay 10.HD. E.: 1984/1866, K.: 1984/1976, Karar Tarihi: 09.04.1984 “Sigortalının gönderilmiş bulunduğu yere giderken ölüm olayının meydana gelmiş bulunması yönü kesinlikle belli olmayıp şüpheli kalmaktaysa, sigortalı yararına değerlendirme ilkesi gereğince ağır basan olasılık olarak sigortalının görevle görevlendirildiği yere giderken kazaya uğradığının ve dolayısıyla da, olayın iş kazası niteliğini taşıdığı kabulü gerekir.”, Çenberci, 1985: 119.

¹⁶⁶ Akın, 2001: 32-33.

1.1.3.3.4. Emziren Kadın Sigortalının Çocuğuna Süt Vermek İçin Ayrılan Zamanlarda Kazaya Uğraması

1.1.3.3.4.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde “*Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda*” uğradığı kaza iş kazası olarak kabul edilmiştir.

Madde metni incelendiğinde, iş kazasının bu halinin hangi sigortalıları kapsam içine aldığı açıkça görülür. Buna göre, Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında bulunan sigortalılar kapsama alınmış, bağımsız çalışanlar yani Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında ve bu kapsamda sayılan sigortalılar iş kazasının bu hali bakımından kapsam dışında bırakılmıştır. Bunun yanı sıra, 5510 sayılı Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında bulunan ve her emziren kadın sigortalılar da bu kapsamda değildir. Kanun Koyucu bu noktada da bir ayrıma gitmiş ve sadece iş mevzuatı gereğince süt izni bulunan Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında kadın sigortalıları kapsama dahil etmiştir.

Diğer bir anlatımla, İş Kanununa göre süt izni bulunmayan Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında bulunan sigortalı kadınlar güvence altına alınmamıştır. Yine aynı şekilde, 50’den az işçi çalışan tarım ve orman işlerinin yapıldığı yerlerde çalışan işçiler, İş Kanununun 4 üncü maddesi gereği İş Kanunu kapsamı dışında bırakıldıklarından, bu çalışanlar için iş mevzuatı gereğince kullanacakları süt izni bulunmaz. Bu nedenle de, iş kazasının bu hali, bu çalışanlar bakımından geçerli olmaz. Ne var ki, 50 ve daha fazla işçi çalışan yerler İş Kanunu kapsamında olacağından, bu işyerlerinde çalışan sigortalı kadınlar koruma altına alınmıştır¹⁶⁷.

Öğretide, bağımsız çalışanlar yönünden bir kaza yaşandığında, sigortalının süt izninde olup olmadığının tespiti güç olacağından Kanun Koyucu tarafından kapsam dışında bırakıldığı belirtilmiş olmakla bu durum haklı olarak eleştirilmiştir. Yapılan eleştirilere göre, süt izni bulunan bağımlı çalışan sigortalı, süt iznini kullanacağı saati işverene bildirir ve bu saat aralığını nasıl değerlendirdiği konusunda herhangi bir bildirimde bulunmaz. Kaldı ki, sigortalının uğradığı kazanın süt izninde meydana gelmiş olması yeterlidir. Diğer bir ifadeyle sigortalının süt iznini hayatın olağan akışına uygun olacak şekilde kullanması şartıyla uğradığı her kaza iş kazası olarak kabul görecektir. Bağımlı sigortalılar yönünden de süt iznini nasıl değerlendirdiğinin tespiti mümkün değilken, sadece emzirme anında yaşadığı kazalar

¹⁶⁷Mutlay, 2014: 224-226.

değil, süt izni süresi içerisinde yaşadığı kazalar iş kazası olarak sayılmışken, bağımsız çalışanların kapsam dışında bırakılması doğru olmamıştır. Bağımsız çalışanlar için de, kullanılacak süt izni saatlerinin Kuruma bildirilmesi sonucu bu saat aralığında yaşadığı kazalar bakımından iş kazası güvencesi sağlanması doğru olacaktır¹⁶⁸.

1.1.3.3.4.2. Kazanın Oluşu Açısından

Yukarıda da belirtildiği üzere, 5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde “*Bu Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda,*” uğradığı kaza iş kazası olarak kabul edilmiştir.

Bu aşamada, “*iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zaman*” kavramı üzerinde durmakta fayda vardır. Çünkü madde metninin incelenmesinde, kazanın, sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda meydana gelmesi gerektiği şartının arandığı, süt vermek için ayrılan zamanın da, iş mevzuatınca sigortalıya tanınan zaman dilimi içerisinde olması gerektiği görülür.

4857 Sayılı İş Kanunu 74 üncü maddesine göre;

“Kadın işçilere bir yaşından küçük çocuklarını emzirmeleri için günde toplam bir buçuk saat süt izni verilir. Bu sürenin hangi saatler arasında ve kaç bölünerek kullanılacağını işçi kendisi belirler. Bu süre günlük çalışma süresinden sayılır” .

Aynı Kanununun 66 ıncı maddesinde ise, süt izninde geçen sürelerin çalışma süresinden sayılacağı belirtilmiş olup bu nedenle, bu süre zarfında da sigortalı üzerinde işveren otoritesinin devam ettiği kabul edilir¹⁶⁹.

Çalıştığı işyerinde emzirme odasının bulunması halinde, sigortalı, çocuğunu bu emzirme odasında emzirdiği sırada kazaya uğrarsa, uğradığı kazanın iş kazası sayılması bakımından şüphe bulunmaz. Başka bir ifadeyle, emzirme odası işyeri olarak kabul edildiğinden, sigortalının çocuğunu, emzirme odasında emzirdiği sırada uğradığı kaza, (d) bendi kapsamında iş kazası olarak kabul edilmese dahi, (a) bendi kapsamında iş kazasıdır¹⁷⁰.

Asıl olan sigortalının süt iznini işyerinde kullanması iken, bu durum bir zorunluluk değildir ve kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi için emzirmenin nerede yapıldığının önemi yoktur. Kazanın Kanunda tanınan bu süre zarfında gerçekleşmiş olması yeterlidir¹⁷¹.

¹⁶⁸Mutlay, 2014: 225.

¹⁶⁹ Mutlay, 2014: 225; Mutlay, 2011: 2455.

¹⁷⁰ Cuhruk vd., 1977: 228; Mutlay, 2014: 227; Mutlay, 2011: 2455.

¹⁷¹ Akın, 2001: 34; Alper, 2003: 215; Mutlay, 2011: 2455; Sözer, 2017: 345.

Kendisine süt izni tanınan sigortalı kadın, çocuğunu işyerinde bulunan emzirme odasında emzirebileceği gibi, çocuğunun bulunduğu yere giderek orada da emzirebilir¹⁷². Çocuğunun bulunduğu yere gidiş geliş sırasında kazaya uğrayan sigortalının da uğradığı kaza iş kazası olarak kabul edilecektir¹⁷³. Bu durum 2016/21 sayılı Genelgede de;

“Kadın sigortalının çocuğunu emzirmek için belirlenen zamanda işyerindeki emzirme odasında merdivenden düşmesi sonucu meydana gelen kaza, çocuğun bulunduğu yere gidiş geliş esnasında geçirdiği trafik kazaları iş kazası sayılmalıdır.” şeklinde örneklendirilmiştir.

Sigortalının, kendisine tanınan süt iznini nasıl değerlendirdiği de kazanın iş kazası sayılması açısından önem arz etmez. Sadece sigortalından hayatın olağan akışına uygun davranması beklenir¹⁷⁴. Yani kazanın illa ki sigortalının çocuğunu emzirdiği sırada gerçekleşmesi gerekmez. Sigortalı kendine tanınan süre zarfında alışveriş yaparken veya çocuğunu emzirmek için gittiği evinin mutfağında yemek yaparken de kazaya uğraması halinde, bu kaza iş kazası olarak kabul edilecektir¹⁷⁵. Ne var ki, belirtildiği gibi sigortalı bu süreyi hayatın olağan akışına uygun olacak şekilde ve iyi niyet kuralları çerçevesinde değerlendirsın¹⁷⁶.

1.1.3.3.5. Sigortalıların, İşverence Sağlanan Bir Taşıtlarla İşin Yapıldığı Yere Gidiş Geliş Sırasında Kazaya Uğramaları

1.1.3.3.5.1. Kapsama Alınan Sigortalılar Açısından

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde “*Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtlarla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında*” uğradığı, sigortalıyı hemen veya sonradan, bedenen veya ruhen zarara uğratan olay iş kazası olarak kabul edilmiştir.

Madde metni incelendiğinde, “*işverence sağlanan bir taşıt*” ibaresinin kullanıldığı görülür. Kazaya uğrayan sigortalıya işverence¹⁷⁷ araç sağlanması için, sigortalının bağımlı çalışan statüsünde olması gerektiği açıktır¹⁷⁸. Bu anlamda, iş kazasının bu hali ile bağımlı çalışanlar yani Kanununun 4 üncü madde birinci fıkrası (a) bendi kapsamında bulunanlar ve bu

¹⁷² Alper, 2003; 215; Alper, 2018: 267.

¹⁷³ Cuhruk vd., 1977: 228; Tunçomağ, 1990: 261; Akın, 2001: 34; Alper, 2003; 215; Sözer, 2017: 345; Güzel vd., 2018: 360; Alper, 2018: 267; Korkusuz ve Uğur, 2018: 288; Mutlay, 2014: 227; Başboğa Şahbaz, 2010: 27.

¹⁷⁴ Mutlay, 2014: 227.

¹⁷⁵ Sözer, 2017: 345; Mutlay, 2014: 227;

¹⁷⁶ Mutlay, 2011: 2455.

¹⁷⁷ İşveren tanımı yukarıda açıklandığı için yeniden değinilmemiştir, bkn. 1.1.3.3.3. Sigortalının, İşveren Tarafından Görev İle Başka Yere Gönderilmesi Yüzünden Asıl İşini Yapmaksızın Geçen Zamanlarda Kazaya Uğraması

¹⁷⁸ Caniklioğlu: 2007: 68; Mutlay, 2014: 228.

kapsamda sayılanlar güvence altına alınmıştır¹⁷⁹. Bağımsız çalışanlar yani Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında bulunanlar ve bu kapsamda sayılanlar iş kazasının bu hali bakımından kapsam dışı bırakılmıştır¹⁸⁰.

1.1.3.3.5.2. Kazanın Oluşu Açısından

Yukarıda da belirtildiği gibi, 5510 sayılı Kanunun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde “*Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında*” uğradığı kaza iş kazası sayılmıştır.

Yürürlükte olmayan 506 sayılı Kanunda “*Sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında*” yaşanan kaza iş kazası olarak kabul edilmiş idi¹⁸¹. Yani Mülga Kanun döneminde sadece toplu olarak yapılan taşıma sırasında uğranılan kazalar iş kazası olarak kabul edilmiş idi¹⁸². Bu durum çalışan tüm sigortalıların toplu olarak taşınması şeklinde yorumlanmamakla, en az iki sigortalının taşınması yeterli bulunmuştur¹⁸³. Sigortalının işverence sağlanan taşıtla tek başına işe gittiği sırada uğradığı kaza iş kazası olarak değerlendirilmemiştir¹⁸⁴. Her ne kadar Kanun işverence tahsisi edilen araçla tek başına işe gidiş geliş sırasında yaşanan kazayı iş kazası olarak kabul etmese de, Yargıtay’ın aksi yönde¹⁸⁵ kararları mevcut olup, Kanunun toplu taşıma unsuruna bağlı kalınmamıştır¹⁸⁶. Aynı yönde bir görüşe göre de toplu kelimesine sıkı sıkıya bağlı kalmak, sağlıklı yorum yapılmasını engeller¹⁸⁷.

5510 sayılı Kanun ile “*toplu olarak götürülüp getirilme*” ibaresi tanımdan çıkarılmış ve işveren tarafından sağlanan araçla taşınan sigortalının sayısı önem arz etmeden uğranılan

¹⁷⁹ Alper, 2018: 268; Alper ve Kılış, 2018: 258; Caniklioğlu: 2007: 67.

¹⁸⁰ Caniklioğlu: 2007: 67.

¹⁸¹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 219.

¹⁸² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Sözer, 2017:347; Caniklioğlu: 2007: 66.

¹⁸³ Alper, 2003; 216; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 219; Akın, 2001: 35.

¹⁸⁴ Sözer, 2017:347; Başboğa Şahbaz, 2010: 27.

¹⁸⁵ T.C. Yargıtay 10.HD. E.: 1986/6312, K.: 1986/462, Karar Tarihi: 03.02.1986 “Sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmeleri sırasında meydana gelen kazalar iş kazası sayılır. Sigortalılara ayrı ayrı araç verilmesi kazanın iş kazası sayılmasına engel değildir. Sigortalının işyerine gelip gitmesi için işveren tarafından tahsis edilen aracın ilgili maddede yazılı "araç" kavramına girmediğinden dava konusu kaza iş kazası sayılamaz.”; T.C. Yargıtay 21.HD. E.: 1996/2674, K.: 1996/2738, Karar Tarihi: 14.05.1996 “Sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmesi sırasında, bedence ve ruhça arızaya uğratan olay iş kazasıdır. Somut olayda sigortalı, servis aracına binmek üzere işveren tarafından belirlenen yerde beklediği sırada, ruhça arızaya maruz kaldığı açıktır. Hal böyle olunca ve özellikle zararlandırıcı sigorta olayının sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülmesi sırasında, başka bir anlatımla, servis aracına binmek üzere işveren tarafından belirlenen yerde beklediği sırada oluştuğuna göre, sigorta olayının iş kazası sayılması gerektiği hukuksal gerçeği ortadadır.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 25.03.2019)

¹⁸⁶ Caniklioğlu, 2007: 67; Mutlay, 2014: 228.

¹⁸⁷ Cuhruk vd., 1977: 229.

kaza iş kazası olarak kabul edilmiştir¹⁸⁸. İş kazasının bu hali için yapılan en büyük değişiklik budur. Diğer bir ifadeyle, işveren tarafından tahsis edilen araçla tek başına işyerine gidişi ve gelişi sırasında kazaya uğrayan sigortalının da uğradığı kaza iş kazası olacaktır¹⁸⁹.

Madde metni incelendiğinde iş kazasının bu halinin iki ana unsuru içerisinde barındırdığı görülür¹⁹⁰. Bunlar, kazanın “işverence sağlanan bir taşıtla” ve “ işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında” gerçekleşmesidir¹⁹¹.

İşverence sağlanan taşıtın¹⁹², işverenin mülkiyetinde olup olmasının, kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi bakımından bir önemi olmayıp, taşıtın, işverenin zilyetliğinde olması yeterlidir¹⁹³. Bununla birlikte, sigortalıların kendi temin ettikleri araçlarıyla işyerine geliş ve gidişleri sırasında uğradıkları kaza iş kazası olarak kabul edilmez¹⁹⁴. Aynı şekilde, yol parası işverence sağlansa bile işverence sağlanan taşıt olmadığı sürece meydana gelen kazalar iş kazası olmaz¹⁹⁵. Öğretide, iş kazasının bu halinin, işverence kiralanan araçlarla sağlanan taşıma sırasında yaşanan kazaların, iş kazası kapsamında sayılması için düzenlendiği belirtilmiştir¹⁹⁶. Diğer bir ifadeyle, her ne kadar aracın işyerinden sayılması için işverenin mülkiyetinde bulunması gerekmeseydi de, işverenin mülkiyetinde bulunan taşıtlar da zaten işyeri olarak kabul edildiğinden, bu taşıtlarla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında yaşanan kaza, zaten Kanununun 13 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında iş kazası olarak değerlendirilir¹⁹⁷. Bu nedenle iş kazasının bu halinin, özellikle işverence kiralanan araçlarla yapılan taşıma sırasında veya taşıma şirketinin işverence sağlanması durumunda, işyerine gidiş geliş sırasında yaşanan kazalar için uygulanacağı belirtilmiştir¹⁹⁸.

İşverence yapılan taşıma, işin gerekliliği¹⁹⁹ için yapılabileceği gibi, sosyal yardım amacıyla da yapılabilir²⁰⁰. İşin gerekliliği için yapılan, diğer bir ifadeyle, zorunlu olan

¹⁸⁸Alper, 2018: 268; Güzel vd., 2018: 360-361; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 219; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 392; Başboğa Şahbaz, 2010: 27.

¹⁸⁹Güzel vd., 2018:361; Alper, 2018: 268; Tuncay ve Ekmekçi, 2017:392; Başboğa Şahbaz, 2010: 27.

¹⁹⁰Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 218-219.

¹⁹¹Canıklıoğlu, 2007: 68; Güzel vd., 2018:361; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 219; Mutlay, 2014: 231.

¹⁹²Taşıt(Araç) kavramı yukarıda anlatıldığından tekrar değinilmemiştir, bkn. 1.1.3.3.1.2.Kazanın Oluşumu Açısından

¹⁹³Cuhruk vd., 1977: 228; Tuncay ve Ekmekçi, 2017:392; Tuñçomağ, 1990:261; Güzel vd., 2018:361; Sözer, 2017:347; Canıklıoğlu: 2007: 68; Mutlay, 2014: 237; Başboğa Şahbaz, 2010: 27-28.

¹⁹⁴Cuhruk vd., 1977: 229; Alper, 2018: 268; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 394; Alper ve Kılış, 2018: 258; Canıklıoğlu: 2007: 68; Mutlay, 2014: 231.

¹⁹⁵Alper, 2018: 268; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 394; Canıklıoğlu: 2007: 68; Öğretide bir görüşe göre, mülkiyeti sigortalıya ait olan aracın, benzin ve diğer zorunlu giderlerini işveren tarafından karşılanır, aracın, sigortalının işe gidiş geliş ve diğer görevlerinde kullanılması için işverenle sigortalı arasında anlaşma yapılırsa, bu kapsamda yaşanan kaza iş kazası olarak kabul edilmelidir, Mutlay, 2014: 232; Canıklıoğlu,74. Aksi yönde görüş, Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 392.

¹⁹⁶Korkusuz ve Uğur, 2018: 289.

¹⁹⁷Güzel vd., 2018: 361; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289.

¹⁹⁸Korkusuz ve Uğur, 2018: 289.

¹⁹⁹İ.K. Madde 66, “Aşağıdaki süreler işçinin günlük çalışma sürelerinden sayılır: a) Madenlerde, taşocaklarında yahut her ne şekilde olursa olsun yeraltında veya su altında çalışılacak işlerde işçilerin kuyulara, dehlizlere veya

taşımalarda, işverence sağlanan taşıt sigortalıları işletme ile işin yapıldığı yere, sosyal amaçla yapılan taşımalarda ise, sigortalıları meskenleri ile işyerine getirip, götürmelidir²⁰¹. Her iki durumda da, sigortalıların işin yapıldığı yere gidiş ve gelişi sırasında uğradıkları kaza iş kazası olarak kabul edilir²⁰².

Ancak öğretide bir görüşe göre, bu kavramının sınırlarının açıklığı kavuşturulması gerekir. Görüşe göre, sigortalıların toplu olarak işe götürülmelerinde, güzergahta belirlilik olduğundan, kazanın işe gidip gelme sırasında olup olmadığının tespiti kolay olur. Bununla birlikte, işverence sağlanan araçla tek başına işe gidiş sırasında, sigortalının sabit güzergah kullanma zorunluluğu olmadığı gibi, her zaman kullandığı güzergah dışında başka bir güzergahta geçirdiği kazaların iş kazası sayılıp sayılmayacağı karışıklık yaratmaktadır²⁰³.

Bu kapsamda yaşanan kazanın trafik kazası olması gerekliliği yoktur²⁰⁴. Araç içerisinde bulunan sigortalının, dışarıdan bir etkenle zarar görmesi de bu kapsamda iş kazası sayılır²⁰⁵. Aynı zamanda araca binerken veya inerken sigortalının kazaya uğraması da iş kazası olarak kabul edilir²⁰⁶.

2016/21 sayılı Genelgede;

“işverenin kiraladığı bir minibüs veya işyerine ait servis aracı ile sigortalıların evlerinden işyerine, işin bitiminde de işyerlerinden evlerine getirilip götürülmeleri sırasında meydana gelen trafik kazasının, sigortalının servis aracından inerken düşerek yaralanması veya araç içinde herhangi bir nedenle meydana gelen olayın, iş kazası sayılması gerektiği belirtilmiş, sigortalının işe gitmek için bindiği servis aracından indikten sonra yolun karşı tarafında bulunan işyerine geçmek için yolu geçerken uğradığı trafik kazasının, sigortalının getirilip götürülme hali sona ermesi nedeniyle iş kazası sayılmayacağı vurgulanmıştır²⁰⁷.

---

asıl çalışma yerlerine inmeleri veya girmeleri ve bu yerlerden çıkmaları için gereken süreler. b) İşçilerin işveren tarafından işyerlerinden başka bir yerde çalıştırılmak üzere gönderilmeleri halinde yolda geçen süreler. c) İşçinin işinde ve her an iş görmeye hazır bir halde bulunmakla beraber çalıştırılmaksızın ve çıkacak işi bekleyerek boş geçirdiği süreler. d) İşçinin işveren tarafından başka bir yere gönderilmesi veya işveren evinde veya bürosunda yahut işverenle ilgili herhangi bir yerde meşgul edilmesi suretiyle asıl işini yapmaksızın geçirdiği süreler. e) Çocuk emziren kadın işçilerin çocuklarına süt vermeleri için belirtilecek süreler. f) Demiryolları, karayolları ve köprülerin yapılması, korunması ya da onarım ve tadili gibi, işçilerin yerleşim yerlerinden uzak bir mesafede bulunan işyerlerine hep birlikte getirilip götürülmeleri gereken her türlü işlerde bunların toplu ve düzenli bir şekilde götürülüp getirilmeleri esnasında geçen süreler. İşin niteliğinden doğmayıp da işveren tarafından sırf sosyal yardım amacıyla işyerine götürülüp getirilme esnasında araçlarda geçen süre çalışma süresinden sayılmaz.”; Eren, 1974: 20.

²⁰⁰ Tunçomağ, 1990: 261; Güzel vd., 2018: 362; Sözer, 2017:428; Şakar, 2018: 242.

²⁰¹ Sözer, 2017: 390.

²⁰² Cuhruk vd., 1977: 228; Tunçomağ, 1990: 261-262; Güzel vd., 2018:362; Sözer, 2017:428.

²⁰³ Caniklioğlu, 2007: 68.

²⁰⁴ Akın, 2001: 35; Başboğa Şahbaz, 2010: 28.

²⁰⁵ Akın, 2001: 35; Sözer, 2017: 390.

²⁰⁶ Caniklioğlu: 2007: 67; Sözer, 2017: 390.

²⁰⁷ R.G.T: 29.09.2016, No: 2016/21 sayılı Genelge

Genelgenin aksine, işe gitmek için işverence belirlenen yerde bekleyen sigortalının uğradığı kazaları da iş kazası olarak kabul eden Yargıtay kararları mevcuttur²⁰⁸.

1.1.3.4. Sigortalının Zarara Uğraması

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesi birinci fıkrasında;

“Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, bu Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamındaki emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay” iş kazası olarak tanımlanmıştır.

Madde metni incelendiğinde, Kanunda sayılan durumlardan biriyle sigortalının kazaya uğraması yeterli görülmemiştir. İş kazasından bahsedebilmek için, sigortalı, bu kaza sonucu zarara uğramalı, engelli hale gelmelidir²⁰⁹. Sigortalının uğradığı zararın bedenen veya ruhen zarar olması, iş kazasının niteliği açısından önem arz etmez. Sigortalının iş kazası sonucu bedenen veya ruhen zarara uğraması madde kapsamında değerlendirildiği gibi sigortalının uğradığı maddi zarar²¹⁰ bu kapsama alınmamıştır²¹¹. Diğer bir ifadeyle, kaza sonucu sigortalının maddi zarara uğraması, oluşan kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi için yeterli değildir²¹².

Sigortalının bedenen veya ruhen zarara uğramasında, zarar dışsal olabileceği gibi, içsel de olabilir²¹³. Diğer bir ifadeyle, zarar, ölüm, kesik, yanık, körlük gibi dışarıdan belirli olacak

²⁰⁸ Bilgili, 2008: 487; T.C. 21.H.D. E.: 1996/2674, K.: 1996/2738, Karar Tarihi: 14.05.1996, “...Sosyal Sigortalar Kanunu'nun bu davanın yasal dayanağını oluşturan 11-A/e maddesine göre, sigortalıların işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülüp getirilmesi sırasında, bedence ve ruhça arızaya uğratan olay iş kazasıdır. Somut olayda sigortalı, servis aracına binmek üzere işveren tarafından belirlenen yerde beklediği sırada, ruhça arızaya maruz kaldığı açıktır. Hal böyle olunca ve özellikle zararlandırıcı sigorta olayının, yukarıda sözü geçen maddenin (e) bendinde vurgulandığı üzere sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere toplu olarak götürülmesi sırasında, başka bir anlatımla, servis aracına binmek üzere işveren tarafından belirlenen yerde beklediği sırada oluştuğuna göre, sigorta olayının iş kazası sayılması gerektiği hukuksal gerçeği ortadadır. Zira, (e) bendinde; "götürülmesi sırasında" sözcüklerinin sigortalıların işveren tarafından belirlenen yerde servis aracına binmek üzere toplu olarak buldukları hazırlık dönemini de kapsadığı söz götürmez. Öte yandan, "götürme sırasında" sözcüklerinin salt-servis aracında geçen süreyi değil, servis aracına binmeden önceki süreyi de kapsadığı biçiminde yorumlamak, sosyal güvenlik hukukunun ilkelerine de uygun düşeceği tartışmasızdır.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/> (erişim tarihi: 31.03.2019).

²⁰⁹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Cuhruk vd., 1977: 229; Güzel vd., 2018: 362; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 396; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289; Mutlay, 2014: 238; Başboğa Şahbaz, 2010: 29.

²¹⁰ Protez kaybindan dolayı oluşan maddi zararlar hariç olmak üzere.

²¹¹ Çenberci, 1985: 116; Yalçınduran, 1999: 154; Başboğa Şahbaz, 2010: 29.

²¹² Alper, 2003: 213; Güzel, 2018: 363; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289.

²¹³ Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 396; Akın, 2001: 38

şekilde oluşacağı gibi, iç kanama, kırık gibi içsel zararlar da olabilir²¹⁴. Yeter ki, zarar, Kurumca sosyal yardımların sağlanmasını gerektirecek nitelikte ve derecede olsun²¹⁵. Bu anlamda da, sosyal yardımların sağlanması için gereken nitelik ve dereceyi aşmayan zarar iş kazası olarak kabul edilse de, aşağıda anlatılan ve Kurum tarafından yapılacak olan parasal yardımlara hak kazanabilmek açısından yeterli değildir²¹⁶. Oluşan küçük zararlar karşısında Kurum tarafından sağlık yardımları yapılacak olup, parasal yardımlara hak kazanılmaz²¹⁷.

Önemle belirtmek gerekir ki, her ne kadar, yaşanan olayın iş kazası olarak kabul edilmesi için, sigortalıda oluşan maddi zararlar yeterli görülmezken, ileride detayları ile açıklandığı üzere sigortalıya veya hak sahiplerine parasal yardımda bulunmak için maddi zararın varlığı aranır. Bu zarar, ölüm veya cismani kayıpla sonuçlanan kazalar sonrasında, zarara uğrayanın halen mevcut ekonomik durumu ile zarar verici kaza olmasaydı ekonomik durumunun nasıl olacağı arasındaki farktır²¹⁸.

Madde metni incelendiğinde, uğradığı kaza sonucu sigortalıda meydana gelen zararın, kazanın hemen akabinde, diğer bir ifadeyle kazadan hemen sonra ortaya çıkması gerekmez²¹⁹. Madde metninde de belirtildiği gibi kazadan sonra da ortaya çıkan zararlar bu kapsamda güvence altına alınmıştır. Yeter ki, kaza ile zarar arasında illiyet bağı kesilmemiş olsun²²⁰.

Öğretide, sigortalıda bulunan protezin, kaza sonucu zarar görmüş olmasının bu kapsamda zarar olarak nitelendirilip nitelendirilmeyeceği tartışılmalıdır²²¹. Baskın görüşe göre, protez, bir uzuv yerine geçerek vücut bütünlüğünün tamamlayıcı parçası olarak bulunuyorsa, bu parçanın zarar görmesiyle vücut bütünlüğü bozulacağından, zarar verici olay iş kazası olarak kabul edilmeli ve Kurum tarafından gerekli yardımlar sigortalıya veya hak sahiplerine yapılmalıdır²²².

1.1.3.5. Uygun İlliyet Bağının Bulunması

5510 sayılı Kanununun 13 üncü maddesinde iş kazasının tanımı yapılmış olup, Kanunda sayılan iş kazası hallerinden biri ile sigortalının kazaya uğraması ve bu kaza sonucu sigortalının zarar görmesi gerektiği belirtilmiştir. İş kazası kavramının değerlendirilmesi

²¹⁴ Güzel, 2018: 362; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 396; Akın, 2001: 38.

²¹⁵ Çenberci, 1985: 117; Güzel vd., 2018:362; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 397; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289; Alper, 2018: 264; Bilgili, 2008: 484.

²¹⁶ Akın, 2001: 37.

²¹⁷ Akın, 2001: 37; Mutlay, 2014: 238.

²¹⁸ Aktaş, 1989; 395.

²¹⁹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Saymen ve Ekonomi, 1966: 86; Çenberci, 1985: 116; Ernam, 1990: 138; Alper, 2003: 213; Tuncay ve Ekmekçi, 2017:397; Sözer, 2017: 350; Alper, 2018: 264; Başboğa Şahbaz, 2010: 30.

²²⁰ Saymen ve Ekonomi, 1966: 86; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 397.

²²¹ Güzel, 2018: 363; Şakar, 2018: 243.

²²² Güzel, 2018: 363; Sözer, 2017: 349; Akın, 2001: 38; Başboğa Şahbaz, 2010: 29-30; Mutlay, 2014: 239.

açısından ise iki tür illiyet bağı mevcuttur. Bunlardan ilki, iş ile kaza arasındaki illiyet bağı olup, ikincisi ise kaza ile zarar arasındaki illiyet bağıdır.

İş ile kaza arasındaki illiyet bağı, yaşanan kazanın sigortalının görmeyi taahhüt ettiği işten dolayı yaşanması anlamına gelmektedir. Öğretide bir görüşe göre, sigortalının işveren otoritesi altında bulunduğu sırada yaşamış olduğu kazalar ile bu illiyet bağının kurulduğu belirtilmiştir²²³. Diğer bir görüşe göre²²⁴ ise, Kanunda sayılan iş kazası hallerinden biri ile kazanın gerçekleşmesi yeterli olup, ayrıca işveren otoritesinin veya bu anlamda illiyet bağının aranması gerekmez. Kanunda sayılan hallerden biri ile gerçekleşen kazada bu illiyet bağının varlığı kabul edilir.

İkinci illiyet bağı ise, kaza ile zarar arasında kurulması gereken bağ olup, bu bağ, sigortalının yaşadığı iş kaza sonrası sigortalı da meydana gelen zararın, yaşadığı kazadan kaynaklanmasını ifade eder²²⁵, yani aralarında neden sonuç ilişkisi kurulur²²⁶.

İlliyet bağ için yapılan başka bir tanımda ise,

“İlliyet bağının, olayların normal akışına ve genel hayat tecrübelerine göre gerçekleşen türden zararlı bir sonucu meydana getirmeye elverişli ya da böyle bir sonucun gerçekleşmesini kolaylaştıran sebeple sonuç arasındaki bağı ifade edeceği” belirtilmiştir²²⁷.

Sigortalıda meydana gelen zarar ile yaşanan kaza arasında illiyet bağının bulunmadığı veya illiyet bağının kesildiği durumlarda iş kazasından söz etmek mümkün olmaz²²⁸. Kazanın neden olduğu ilk zarar ile nihai zarar arasında bağ bulunmaması durumda, illiyet bağının kesildiğinden bahsedilir²²⁹. Başka bir anlatımla, iş kazası ile onun muhtemel sonucu arasında başka zarar verici bir olay girmesiyle illiyet bağı kesilmiş olur²³⁰. İlliyet bağının, her somut olaya göre ayrı ayrı değerlendirilmesi daha doğru olur²³¹.

²²³ Güzel vd., 2018: 363; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 220; Eren, 1974: 21.

²²⁴ Akın, 2001: 40; Başboğa Şahbaz, 2010: 32.

²²⁵ Yalçınduran, 1999: 154; Başboğa Şahbaz, 2010: 32.

²²⁶ Alper, 2003: 216; Güzel, 2018: 363; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289; Alper, 2018: 268; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 220; Şakar, 2018: 243.

²²⁷ Güzel, 2018: 363; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 395-396; Korkusuz ve Uğur, 2018: 289; Demircioğlu ve Kaplan, 2016: 220; Akın, 2001:39; Mutlay, 2014: 238.

²²⁸ T.C. Yargıtay 21. H.D. E.: 2013/22371, K.: 2014/17350 Karar Tarihi: 15.09.2014 “Somut olayda; davacının rahatsızlığının, 11/09/2008, 12/09/2008 ve 13/09/2008 tarihlerinde meydana gelen olay nedeni ile mi yoksa daha önce var olan bir hastalık nedeni ile mi meydana geldiği şüpheden uzak bir şekilde tespit edilmeden, davacının iş kazası tespitine konu hastalığına dair daha önce herhangi bir tedavi görüp görmediği araştırılmadan, bu itibarla 11/09/2008,12/09/2008 ve 13/09/2008 tarihlerinde meydana gelen olay ile davacının hastalığı arasında uygun illiyet bağı bulunup bulunmadığı tespit edilmeden sonuca gidilmesi isabetsiz olmuştur.”

²²⁹ Akın, 2001: 41.

²³⁰ Sözer, 2017: 350.

²³¹ Alper, 2003: 216; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 396; Bilgili, 2008: 484.

Nitekim, Sosyal Güvenlik Hukuku alanında iş kazasından bahsedebilmek için oluşan zararın kaza ile arasında uygun illiyet bağının bulunması yeterli olup, başkaca bir illiyet bağına gerek yoktur²³². Bu anlamda, kazanın Kanunda sayılan ve yukarıda detayları ile açıklanan durumlardan biri ile gerçekleşmiş olması ve kaza sonucu zarar meydana gelmiş olması kanımızca da yeterli olup, iş ile kaza arasında illiyet bağının bulunmasına gerek yoktur²³³. İş ile yaşanan kaza arasında illiyet bağının aranması, işverenin sorumluluğunun değerlendirilmesine gündeme gelecek olup inceleme konumuz dışında bulunmaktadır.

---

²³²Akın, 2001: 40; Başboğa Şahbaz, 2010: 32.; T.C. Yargıtay 21. H.D. E.: 2013/10512, K.: 2014/9891, Karar Tarihi: 06.05.2014 “...Yasa'nın iş kazasını sigortalıyı zarara uğratan olay biçiminde nitelendirmiş olması illiyet (nedensellik) bağı iş kazasının bir unsuru olarak ele almayı gerektirmiştir. Ne var ki, burada aranan uygun illiyet (nedensellik) bağı olup bu da yasanın aradığı hal ve durumlardan herhangi birinde gerçekleşme olgusu ile sonucun birbiriyle örtüşmesi olarak anlaşılmalı, Yasa'da olmadığı halde, herhangi başkaca kısıtlayıcı bir koşulun varlığı aranmamalıdır. Kısacası; anılan yasal düzenleme, sosyal güvenlik hukuku ilkeleri içinde değerlendirilmeli; maddede yer alan herhangi bir hale uygunluk varsa zararlandırıcı sigorta olayının kaynağının işçi olup olmaması ya da ortaya çıkmasındaki diğer etkenlerin değerlendirilmesinde dar bir yoruma gidilmemelidir...” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 25.03.2019).

²³³ Akın, 2001: 40.

İKİNCİ BÖLÜM

SİGORTALI VE HAK SAHİPLERİNE SAĞLANAN PARASAL YARDIMLAR

2.1. Sigortalıya Sağlanan Yardımlar

2.1.1. Genel Olarak

İş kazası hükümleri, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun üçüncü bölümünde yer alan “Hizmet Akdiyle veya Kendi Adına ve Hesabına Bağımsız Çalışan Sigortalıların Tabi Olduğu Kısa Vadeli Sigorta Hükümleri” başlığı altında düzenlenmiştir. 5510 sayılı Kanunla, iş kazasına maruz kalan sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine çeşitli yardımların yapılması öngörülmüştür.

Yaşanan iş kazası sonrası, sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak yardımlar ana hatları ile sağlık yardımları ve parasal yardımlar olmak üzere ikiye ayrılır²³⁴. Kısa vadeli sigorta hükümleri kapsamında, sigortalıya veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımlara ilişkin hükümler düzenlenmişken, yapılacak sağlık yardımları ise 5510 sayılı Kanunun Üçüncü Kısmı İkinci Bölümde yer alır²³⁵. Daha açık bir anlatımla, iş kazası sonrası sigortalıya yapılacak sağlık yardımları Kanunun “ Genel Sağlık Sigortası” bölümünde düzenlenmiştir²³⁶.

İş kazası ve meslek hastalığına uğrayan sigortalıya veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımlar aynı olup, yapılan düzenlemelerle her iki risk grubu da kapsama alınmıştır²³⁷. 5510 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinde iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımların neler olduğu belirtilmiştir. Bu maddeye göre;

“ ... a) Sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi. b) Sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması. c) İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine, gelir bağlanması. d) Gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi. e) İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi” öngörülür.

²³⁴ Korkusuz ve Uğur, 2018: 294.

²³⁵ Güzel vd., 2018: 377; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 409.

²³⁶ Güzel vd., 2018: 377; Korkusuz ve Uğur, 2018: 294.

²³⁷ Güzel vd., 2018: 377; Şakar, 2018: 246.

İnceleme konumuz, iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine sağlanan parasal yardımlardır²³⁸. Bu kapsamda ilk olarak, sigortalıya yapılacak olan parasal yardımlar aşağıda detayları ile açıklanmış olup devamında hak sahiplerine yapılacak parasal yardımlar açıklanmıştır²³⁹.

2.1.2. Parasal Yardımlar

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, iş kazasına uğrayan sigortalının yaşadığı kaza sonucu bedenen veya ruhen zarar görmesi, iş kazasının unsurlarından biridir²⁴⁰. Diğer bir ifadeyle, yaşadığı kaza sonucu bedenen veya ruhen zarar görmeyen sigortalının yaşadığı kaza, iş kazası olarak kabul görmez. Bu anlamda, iş kazası sonucu zarar gören sigortalının belirli bir süre çalışmaması durumunda gelir kaybı veya giderinde artış yaşayacağı, kısaca ekonomik olarak zarar göreceği ortadadır²⁴¹. Bu zarar, Sosyal Sigorta Hukuku bakımından, Kurumun sağladığı yardımlarla karşılanır²⁴². Yapılması öngörülen parasal yardımlar, sigortalının içinde bulunduğu ekonomik zorluğu gidermek²⁴³, sigortalıya dinlenme ve iyileşme imkanı vermek²⁴⁴ için oluşturulmuştur. Yaşanılan iş kazası sonrası sigortalı geçici olarak çalışamayacağı gibi sürekli olarak da çalışmama durumunda bulunabilir. Bu anlamda sigortalıya yapılacak olan parasal yardımlar ikiye ayrılır. Bunlar geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik geliridir²⁴⁵.

2.1.2.1. Geçici İş Göremezlik Ödeneği

5510 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinde iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımların neler olduğu belirtilmiş olup, sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verileceği hüküm altına alınmıştır. Geçici iş göremezlik ödeneği ise Kanununun 18 inci maddesinde düzenlenmiştir.

Geçici iş göremezlik ödeneği kavramı tanımına geçmeden önce, kavramı oluşturan kelimelerin ayrı ayrı anlamları üzerinde durmakta yarar görüyoruz. Diğer bir ifadeyle, kavramı oluşturan kelimelerin anlamları birleştirildiğinde geçici iş göremezlik hali ve ödeneğin ne ifade ettiğinin daha iyi anlaşılacağı kanaatindeyiz.

²³⁸İş kazasına uğrayan sigortalıya sağlanan sağlık yardımları inceleme konumuz kapsamı dışında bulunduğundan, sağlık yardımlarının neler olduğu açıklanmamıştır. Sağlanacak sağlık yardımları için 5510 sayılı Kanunun "Genel Sağlık Sigortası Hükümleri" başlıklı üçüncü kısmının incelenmesi gerekir.

²³⁹ Devlet memurları kısa vadeli sigorta hükümleri kapsamında olmadığından, kendilerine bu kapsamda parasal yardım yapılması mümkün değildir, bkz, Mutlay, 2014: 256; Yüksel, 2014: 263; Aslanköylü, 2015: 754.

²⁴⁰ Bkn. 1.1.3.4. Sigortalının Zarara Uğraması

²⁴¹ Alper, 2003: 228; Güzel vd., 2018: 378; Korkusuz ve Uğur, 2018: 294.

²⁴² Çenberci, 1985: 115.

²⁴³ Güzel vd., 2018: 378; Şakar, 2018: 246.

²⁴⁴ Dilik, 1992: 115.

²⁴⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Başterzi, 1993: 115; Alper, 2003: 228; Mutlay, 2011; 2459.

Buna göre, *geçici*, kısa ve belli bir süre içinde olan, çok sürmeyen anlamına gelmekle²⁴⁶, *iş göremezlik*, iş yapamama, iş yapmaya uygun olmayan anlamına gelir. *Ödenek* ise, bir iş için ayrılan belli bir parayı ifade eder²⁴⁷. Tüm anlamlar birlikte değerlendirildiğinde, kısa ve belli bir süre iş yapmaya uygun olmayan sigortalının yaşadığı durum geçici iş göremezlik halini ifade ederken, bu hal içinde bulunan sigortalıya verilmek üzere ayrılan paraya da geçici iş göremezlik ödeneği denir.

Kanunda geçici iş göremezlik ve geçici iş göremezlik ödeneğinin tanımı yapılmamışken, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin²⁴⁸ 38 inci ve Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin²⁴⁹ 13 üncü maddesinde tanım yapılmıştır. Buna göre;

“...geçici iş göremezlik, sigortalının iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hâllerinde Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurulu raporlarında belirtilen istirahat süresince geçici olarak çalışamama hâli iken, geçici iş göremezlik ödeneği ise iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hâllerinde Kanunda belirtilen geçici iş göremezlik sürelerinde verilen ödeneği” ifade eder.

Yapılan tanım incelendiğinde, geçici iş göremezlikten bahsedebilmek için, sigortalının iş kazası bildiriminin Kurum tarafından kabul edilmesi diğer bir ifadeyle kazanın iş kazası olması, geçirdiği kaza sonucu Kurum tarafından yetkilendirilen hekim veya kurul tarafından sigortalı hakkında istirahat raporu düzenlenmesi ve sigortalının bu sürede çalışamaması gerektiği görülür²⁵⁰.

Belirli bir süre çalışmayan sigortalıya bu süre zarfında yapılan ödemeye de geçici iş göremezlik ödeneği denir²⁵¹. Geçici iş göremezlik ödeneği ile yaşadığı iş kazası sonucu belirli bir süre çalışmayan sigortalının, çalışmadığı süre boyunca ekonomik olarak yaşayacağı kaybın önlenmesi amaçlanır²⁵².

Geçici iş göremezlik kavramının, Yönetmelik ve Tebliğde yapılan tanımı incelendiğinde, kavramının kelimesel anlamından ziyade, hangi hallerin geçici iş göremezlik sayılacağı ve ödeneğe hak kazanılması için sigortalıların yerine getirmesi gereken şartların neler olduğu üzerinde durulduğu görülür.

Buna göre, sigortalı iş kazası geçirmeli, geçirdiği kaza sonrası Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurulundan istirahat raporu almalıdır. Diğer bir ifadeyle,

²⁴⁶ <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 15.03.2019)

²⁴⁷ <http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 15.03.2019)

²⁴⁸ R.G.T.:12.05.2010 R.G. No: 27579

²⁴⁹ R.G.T.: 28.09.2008 R.G. No:27011

²⁵⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2003: 228; Alper, 2018: 280; Alper ve Kılıkış, 2018: 267; Korkusuz ve Uğur, 2018: 295.

²⁵¹ Şakar, 2018: 246; Bozer, 1963: 44; Bilgili, 2008: 499.

²⁵² Çenberci, 1085: 137; Başterzi, 1993: 115; Caniklioğlu, 2007:75; Güzel vd., 218: 378; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 410; Şakar, 2018: 246; Bilgili, 2008: 499-500; Naneci, 2008: 101; Güneş, 2011: 73.

Kanun Koyucu, geçici iş göremezliğin saptanması için özel şartlar aramış ve istirahat raporunun Kurum tarafından yetkilendirilen hekimden alınması gerektiğini düzenlemiştir. Bu bakımdan, istirahat raporunun ne olduğu ve Kurumca yetkilendirilen hekim kavramından ne anlaşılması gerektiği üzerinde durulması son derece önemli olacaktır.

2.1.2.1.1. Sağlık Hizmet Sunucuları

Sigortalılara verilecek istirahatlar, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 39 uncu, 2016/21 sayılı Genelgenin 6 ncı ve Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin 14 üncü maddesinde detaylı olarak düzenlenmiş olup, istirahat raporlarının Kurumla sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları tarafından düzenlenmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir.

Sağlık hizmeti sunucusunun tanımı ise, 5510 sayılı Kanunun tanımlar başlıklı 3 üncü maddesinde yapılmış olup, *sağlık hizmetini sunan ve/veya üreten; gerçek kişiler ile kamu ve özel hukuk tüzel kişilerini ve bunların tüzel kişiliği olmayan şubelerini* ifade ettiği belirtilmiştir. Sağlık sunucuları ise, Sağlık Uygulama Tebliğinin²⁵³ 2 inci maddesinde²⁵⁴ sayılmıştır.

Bu durumda ilk akla gelen soru, sigortalıların özel sağlık kuruluşlarından aldıkları istirahat raporunun geçerli olup olmadığı sorusudur.

Belirtildiği üzere, istirahat raporunun geçerliliği bakımından, özel sağlık kuruluşu, kamu sağlık kuruluşu ayrımı yapılmamıştır. Aranılan ilk koşul, raporun, Kurumla sözleşmesi

²⁵³ R.G.T.: 24.03.2013 R.G. No:28597

²⁵⁴ Sağlık hizmeti sunucuları, Sağlık Uygulama Tebliğinin 2 inci maddesinde sağlık kuruluşları ve sağlık kurumları olmak üzere 2 ana grup altında, 3 basamak olarak sayılmıştır. Buna göre, sağlık kuruluşları ana grubu altında yer alan, birinci basamak resmi sağlık kuruluşları; kamu idareleri bünyesindeki kurum hekimlikleri, sağlık ocağı, verem savaş dispanseri, ana-çocuk sağlığı ve aile planlaması merkezi, sağlık merkezi ve toplum sağlığı merkezi ile Sağlık Bakanlığı tarafından aile hekimi olarak yetkilendirilen aile hekimleri, 112 acil sağlık hizmeti birimi, üniversitelerin medikososyal birimleri, Türk Silahlı Kuvvetlerinin birinci basamak sağlık üniteleri ve belediyelere ait polikliniklerdir. Birinci basamak özel sağlık kuruluşları; işyeri hekimleri, “Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik” kapsamında açılan özel poliklinikler, “Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik” kapsamında açılan ağız ve diş sağlığı hizmeti veren özel sağlık kuruluşlarıdır. Sağlık kurumları ana grubu altında yer alan, ikinci basamak resmi sağlık kurumları; eğitim ve araştırma hastanesi olmayan devlet hastaneleri ve dal hastaneleri ile bu hastanelere bağlı semt poliklinikleri, entegre ilçe hastaneleri, Sağlık Bakanlığına bağlı ağız ve diş sağlığı merkezleri, Türk Silahlı Kuvvetlerinin eğitim ve araştırma hastanesi olmayan hastaneleri, belediyelere ait hastaneler ile kamu kurumlarına ait tıp merkezleri ve dal merkezleri, İstanbul Valiliği Darülaceze Müessesesi Müdürlüğü Hastanesi olup, ikinci basamak özel sağlık kurumları ise; “Özel Hastaneler Yönetmeliği” ne göre ruhsat almış hastaneler, “Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik” kapsamında açılan tıp merkezleri ile “Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik” in geçici ikinci maddesine göre faaliyetlerine devam eden tıp merkezleri ve dal merkezleridir. Üçüncü basamak resmi sağlık kurumları ise; Sağlık Bakanlığına bağlı eğitim ve araştırma hastaneleri ve özel dal eğitim ve araştırma hastaneleri ile bu hastanelere bağlı semt poliklinikleri, üniversite hastaneleri ile bu hastanelere bağlı sağlık uygulama ve araştırma merkezleri, enstitüler ve semt poliklinikleri, üniversitelerin diş hekimliği fakülteleri, Türk Silahlı Kuvvetlerine bağlı tıp fakültesi hastanesi ile eğitim ve araştırma hastaneleri, Bezm-i Âlem Valide Sultan Vakıf Gureba Eğitim ve Araştırma Hastanesidir.

bulunan sağlık sunucularından alınmış olması gerektiğidir. Sağlık sunucuları ise, tanımda belirtildiği gibi, kamu tüzel kişiliği olabileceği gibi özel hukuk tüzel kişileri de olabilir.

Sağlık Uygulama Tebliğinin 2 inci maddesine göre, sağlık sunucuları arasında sayılan özel sağlık kuruluşlarının, Kurum ile sözleşmesi bulunması halinde, düzenlediği istirahat raporları geçerli olur. Kurum ile sözleşmesi olmayanlar tarafından düzenlenen raporlar ise, aşağıda açıklandığı üzere, istirahat süresine göre hekim veya sağlık kurulunca onanması halinde geçerli olur.

Ancak önemle belirtmek gerekir ki, 2016/21 sayılı Genelgede de açıklandığı üzere, bahsi geçen özel sağlık kuruluşları Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliğinin 2 inci maddesinde sayılan sağlık sunucuları kapsamında kalan kuruluşlardır. Tebliğde, “İş Yeri Hekimlikleri, Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik²⁵⁵” kapsamında açılan özel poliklinikler, “Ağız ve Diş Sağlığı Hizmeti Sunulan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik²⁵⁶” kapsamında açılan ağız ve diş sağlığı hizmeti veren özel sağlık kuruluşlar” birinci basamak özel sağlık kuruluşu olarak tanımlanmıştır. Bu kapsam dışında kalan, *muayenehaneler*²⁵⁷ sağlık hizmet sunucuları arasında belirtilmediğinden, herhangi bir sağlık tesisine bağlı olmadan özel muayenehanesi olan hekimler tarafından sigortalılar adına düzenlenen istirahat raporları ile sigortalılara geçici iş göremezlik ödenekleri ödenmez.

2.1.2.1.2. İstirahat Raporu

İstirahat, kelime anlamı olarak dinlenmeyi ifade ederken²⁵⁸, istirahat raporu da bu dinlenmenin hekim tarafından belirlendiği belge olarak kabul edilebilir. Yukarıda da belirtildiği üzere, istirahat raporu, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 39 uncu, 2016/21 sayılı Genelgenin 6 ncı ve Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin 14 üncü maddesinde detaylı olarak düzenlenmiştir.

Buna göre, istirahat raporlarının, Kurumla sözleşmeli sağlık hizmeti sunucuları tarafından düzenlenmesi zorunlu olup, Kurumla sözleşmesi olmayan sağlık hizmeti sunucuları tarafından verilen istirahatlardan 10 günü aşmayanlar, Kurumla sözleşmeli resmi sağlık hizmeti sunucusu hekimi tarafından, 10 günü aşanlar ise Kurumla sözleşmeli resmî sağlık hizmeti sunucusu sağlık kurulunca onandığı takdirde geçerli olur.

²⁵⁵ R.G.T.:15.02.2008 R.G. No:26788

²⁵⁶ R.G.T.:03.02.2015 R.G. No:29256

²⁵⁷ Muayenehane, Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmeliğin 7 inci maddesinin ikinci fıkrasında, bir tabip tarafından mesleğini serbest olarak icra etmek üzere müstakilen açılan, bu Yönetmelik ile belirlenen asgari şartları taşıyan ve bu Yönetmelikte tanımlanan tıbbi işlemlerin yapılabildiği sağlık kuruluşu olarak tanımlanmıştır.

²⁵⁸ <http://www.tdk.gov.tr/> (08.05.2019)

Ayakta tedavilerde²⁵⁹, tek hekim tarafından bir defada en çok 10 gün istirahat raporu verilebilir. İstirahat raporu düzenleyen hekim tarafından verilen 10 günlük süre, en fazla 10 gün uzatılabilir. Diğer bir ifadeyle, sigortalıya verilecek rapor için toplam süre 20 günü geçemez. Bu sürelerin toplamı ise, 1 yıl içinde toplam 40 günü geçemez. Sigortalının tedavisine devam edileceği durumlarda veya 1 yıl içinde toplam 40 günü aşan istirahatlarda, sigortalı Kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluna sevk edilir.(SSİY-m.39/1-2; KVSKUT-m.14/V)

İstirahat raporunun söz konusu süre sınırlarının, ayakta tedaviler için geçerli olduğuna dikkat çekmek gerekir. Sigortalının yatarak tedavisinin²⁶⁰ söz konusu olması halinde, istirahat raporuna ilişkin belirtilen sürelerin uygulanmayacağı açıktır.

Ayrıca belirtmek gerekir ki, sigortalının herhangi bir sigorta kolundan verilen istirahati devam ederken, rahatsızlığı sebebiyle bu defa aynı veya başka bir hekime başvurmak suretiyle yeniden aldığı istirahat raporunun ilk aldığı istirahat süresi ile çakışması halinde ilk istirahat süresi sona ermeseye dahi ikinci istirahat verilebileceğinden sigortalının birinci istirahati, ikinci istirahatın başlangıç tarihinden bir gün önce bitmiş kabul edilecektir(2016/21 sayılı G.-m.6.5.).

Bilindiği üzere, 50'den fazla çalışanı bulunan ve 50'den az çalışanı olmakla birlikte tehlikeli ve çok tehlikeli işyerleri için işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı çalıştırma yükümlüğü mevcuttur²⁶¹. Belirtilen kapsam dışında bulunan işyerinde işyeri hekimi bulundurma zorunluluğu olmamakla birlikte, işverenin tercihiyle işyeri hekimi bulunabilir. İşte bu gibi durumlarda, Kurumca yetkilendirilen işyeri hekimi, sigortalıya bir defada en fazla 2 gün istirahat verebilir(SSİY-m.39/5).

İşvereni tarafından yurt dışına gönderilen bağımlı çalışanlar ile işi nedeniyle yurt dışında bulunan bağımsız çalışanların buldukları ülke ile ülkemiz arasında sosyal güvenlik

²⁵⁹ Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin 4 üncü maddesinde tanımlanmakla, genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, sağlık hizmeti sunucularında yatırılmaksızın ayakta sağlanan sağlık hizmetlerini ifade eder.

²⁶⁰ Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin 4 üncü maddesinde tanımlanmakla, Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, sağlık hizmeti sunucusunda yatırılarak sağlanan sağlık hizmetlerini ifade eder.

²⁶¹ 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile işyerleri az tehlikeli, tehlikeli ve çok tehlikeli şekilde üç sınıfa ayrılarak, işyerlerinin tehlike sınıflarına göre kademeli olarak iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer sağlık personeli çalıştırma yükümlülüğü getirilmiştir. İşyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı çalıştırma yükümlülüğü öncelikle 50'den fazla çalışanı bulunan işyerleri için zorunlu kılınmış, daha sonra 50'den az çalışanı bulunan tehlikeli ve çok tehlikeli işyerleri için yükümlülük getirilmiştir. En son aşamada kamu kurumları ve 50'den az çalışanı bulunan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerlerinde uzman ve hekim bulundurma zorunluluğunun 01.07.2017 tarihinde yürürlüğe girmesi bekleniyordu. 7033 sayılı Sanayinin Geliştirilmesi ve Üretimin Desteklenmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile iş güvenliği uzmanı ve işyeri hekimi çalıştırma yükümlülükleri kamu kurumları ile 50'den az çalışanı olan ve az tehlikeli sınıfta yer alan işyerleri için ertelenmiştir. Bu işyerleri için iş sağlığı ve güvenliğine yönelik önceki yükümlülükleri devam etmektedir.

anlaşması yapılmış olabilir. İki ülke arasında sosyal güvenlik anlaşmasının bulunması halinde, düzenlenecek istirahat raporları için daha önce belirtilen esaslar aynen geçerlidir.

İki ülke arasında sosyal güvenlik anlaşmasının bulunmaması halinde ise, sigortalının bulunduğu ülkedeki tedavileri sonucu verilen istirahat raporlarının, o ülke mevzuatına uygun olduğunun ülkemiz dış temsilcilikleri tarafından onanması halinde geçerli olur. Bu raporlar için Kurum tarafından yetkilendirilen hekim veya sağlık kurulu onayı gerekmez (SSİY-m.39/3)²⁶².

2.1.2.1.3. Sigortalılar Açısından Ödeneğin Şartları

2.1.2.1.3.1. Genel Olarak

5510 sayılı Kanununun 18 inci maddesiyle geçici iş göremezlik ödeneği düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrası gereğince, sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği ödenebilmesi için aranan ilk şart, sigortalının kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurullarından istirahat raporu almış olmasıdır²⁶³. Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurullarından istirahat raporu alınmış olması halinde, geçici iş göremezlik süresi boyunca sigortalıya her gün için, geçici iş göremezlik ödeneği verileceği hüküm altına alınmıştır²⁶⁴.

Belirtildiği üzere, sigortalının iş kazası sonrası istirahat raporu almış olması, ödeneye hak kazanması bakımından yeterli olur. Diğer bir ifadeyle, sigortalının yaşadığı kazanın Kurum tarafından iş kazası olarak kabul edilmesi ve iş kazası sonrası sigortalının istirahat raporu ile çalışamaz halde bulunması ödenek ödenmesi için yeter olup, herhangi bir bekleme veya prim ödeme şartı bulunmaz²⁶⁵. Bu durumu genel bir kurul olarak nitelendirir isek, söz konusu genel kuralın iki istisnası mevcuttur.

2.1.2.1.3.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)

Bağımsız çalışanlar yani Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (b) bendi kapsamında çalışan ve bu kapsamda sayılan sigortalılar yönünden, 5510 sayılı Kanunla benimsenen geçici iş göremezlik ödeneği bir yeniliktir²⁶⁶. Çünkü 1479 sayılı Kanunun

²⁶² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 379.

²⁶³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Aslanköylü, 2015: 765; Akın, 2001: 189; Mutlay, 2014: 257; Naneci, 2008: 101; Güneş, 2011: 73.

²⁶⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Saymen ve Ekonomi, 1966: 103; Cuhruk vd., 1977: 238; Tunçomağ, 1990: 271; Yalçınduran, 1999: 158; Alper, 2003: 228; Caniklioğlu, 2007: 75; Korkusuz ve Uğur, 2018: 295; Şakar, 2018: 246; Mutlay, 2011: 2459; Mutlay, 2014: 255; Yüksel, 2014: 268; Başboğa Şahbaz, 2010: 140.

²⁶⁵ Saymen ve Ekonomi, 1966: 103; Çenberci, 1985: 138; Tunçomağ, 1990: 271; Dilik, 1992: 122; Yalçınduran, 1999: 159; Akın, 2001: 189; Aslanköylü, 2015: 766; Korkusuz ve Uğur, 2018: 296; Şakar, 2018: 246; Mutlay, 2011: 2459.

²⁶⁶ Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 410; Caniklioğlu, 2007: 76; Mutlay, 2011: 2459; Bilgili, 2008: 500.

döneminde bağımsız çalışanlara geçici iş göremezlik ödeneği ödenmesi öngörülmüş değil idi²⁶⁷.

Mevcut düzenleme ile bağımlı çalışanlar açısından, genel kuralın aksine, geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanılması için diğer sigortalılara kıyasla daha ağır şartlar öngörülmüştür²⁶⁸. Bu şartlar Kanunun geçici iş göremezlik ödeneğini düzenleyen 18 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre;

“...4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılanlara iş kazası veya meslek hastalığı ya da analık halinde geçici iş göremezlik ödeneği, genel sağlık sigortası dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması şartıyla yatarak tedavi süresince veya yatarak tedavi sonrası bu tedavinin gereği olarak istirahat raporu aldıkları sürede ödenir.”.

Madde metni incelendiğinde, diğer sigortalılar açısından farklı şartların öngörüldüğü anlaşılır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, yaşanan kazanın iş kazası olması ve sigortalının bu iş kazası neticesinde Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurullarından istirahat raporu almış olması bağımsız çalışan sigortalılar açısından da gerekir²⁶⁹. Bu durum her sigortalı açısından ortak unsurdur. Bununla beraber, bağımsız çalışan sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneğinin ödenebilmesi için, sigortalının Kuruma prim borcunun bulunmaması²⁷⁰, yatarak tedavi²⁷¹ olması veya yatarak tedavi sonrası istirahat raporu alması gerekir²⁷². Diğer bir anlatımla, genel sağlık sigortası dahil her türlü prim borcu bulunan sigortalının, iş kazası sonrası geçici iş göremezlik ödeneği alması mümkün değildir. Yine aynı şekilde, ayakta tedavi edilen ve sonrasında istirahat raporu alan sigortalının da geçici iş göremezlik ödeneği alması Kanun tarafından engellenmiştir²⁷³. Sigortalının yatarak tedavi görmesi veya yatarak gördüğü tedavi sonrasında istirahat raporu almış olması halinde geçici iş göremezlik ödeneği ödenir.

Aşağıda belirtildiği üzere, sürekli iş göremezlik gelirinde de bağımsız çalışanlar yönünden, geçici iş göremezlik ödeneğine benzer bir düzenleme öngörülmüştür. Sürekli iş göremezlik gelirinde, bağımsız çalışan sigortalıya gelir bağlanabilmesi için, sigortalın kendi sigortalılığından dolayı, genel sağlık sigortası dahil prim ve her türlü borçlarının ödenmiş

²⁶⁷ Caniklioğlu, 2007: 76; Güzel vd., 218: 378.

²⁶⁸ Sözer, 2017: 365.

²⁶⁹ Mutlay, 2014: 257.

²⁷⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 218: 378; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Sözer, 2017:365; .Alper ve Kılış, 2018: 268; Mutlay, 2011; 2459; Mutlay, 2014: 258; Bilgili, 2008: 500.

²⁷¹ Yukarıda açıklandığından yeniden değinilmemiştir, bkn. 2.1.2.1.2. İstirahat Raporu

²⁷² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Sözer, 2017:365; Alper, 2018: 281; Mutlay, 2011; 2459; Mutlay, 2014: 258; Bilgili, 2008: 500.

²⁷³ Sözer, 2017:366; Aslanköylü, 2015: 767.

olması aranır. Söz konusu düzenlemenin, geçici iş göremezlik geliri ile benzer olduğu görülmekle aralarında önemli bir farkın da bulunduğu görülür.

Sürekli iş göremezlik gelirinde, sigortalının “*kendi sigortalılığından dolayı*” sağlık sigortası dahil prim ve her türlü borçlarının ödenmiş olması aranmışken, geçici iş göremezlik ödeneğinde ise, kendi sigortalılığı ayrımı belirtilmemiştir. Diğer bir ifadeyle, bağımsız çalışanın sigortalı sadece kendi sigortalılığından değil, ne sebeple olursa olsun, Kuruma olan her türlü borcunun ödenmiş olması koşulu aranır.

Örnekle açıklamak gerekirse, bağımsız çalışan sigortalının işveren konumunda bulunduğu varsayımında, kendi sigortalılığından kaynaklanan primler dışında, yanında çalışan sigortalılara ait tüm primlerin de ödenmesi, bağımsız çalışan sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği verilmesinin koşulları arasındadır.

Bağımsız çalışanlar açısından, prim ödeme yükümlülüğü ile ödenekten yararlanan kişinin aynı kişi olduğundan bahisle böyle bir düzenlemenin yapıldığı belirtilir²⁷⁴. Diğer bir ifadeyle, prim ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesi gereken kişi de bağımsız çalışan sigortalıdır, geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanacak olan kişi de bağımsız çalışan sigortalıdır. Bu bakımdan, ödeme yükümlülüğünü yerine getirmeyen sigortalının, geçici iş göremezlik ödeneği alması engellenmiştir.

Düzenlemeyi eleştiren görüşe göre, her ne kadar prim ödeme yükümlülüğü sigortalıda ise, aynı şekilde primi tahsil etme yükümlülüğü de Kurumdadır. Kurum, ödenmesi gereken primler için kendi tahsilat sistemini, kontrolünü kendi oluşturmalıdır. Kurum tarafından sigortalıya yapılması gereken yardımların kesilmesi veya hiç yapılmaması hakkaniyete aykırı olduğu gibi, iş kazasının içinde yer aldığı kısa vadeli sigorta kollarının anlamına da terstir²⁷⁵.

Bunun yanı sıra, bağımsız çalışanlara geçici iş göremezlik ödeneği verilebilmesi için bir diğer şart ise, sigortalının yatarak tedavi edilmesi veya yatarak tedavi sonra istirahat raporu almasıdır.

Yatarak tedavi, Kısa Vadeli Kısa Vadeli Sigorta Kolları Uygulama Tebliğinin 4 üncü maddesinde, “*Genel sağlık sigortalısı ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, sağlık hizmeti sunucusunda yatırılarak sağlanan sağlık hizmetleri*” olarak tanımlanmıştır.

Yapılan tanım incelendiğinde, bağımsız çalışan sigortalının, iş kazası sonrası sağlık hizmeti sunucularında yatırılarak tedavi altına alınması gerektiği anlaşılır. Kimi zaman sigortalının tedavisinin sağlık sunucusu gözetimi altında gerçekleşmesi gerekebilir. Kimi zaman da, sigortalının hastalığının teşhisi uzun zaman alabilir ve bu durumlarda da hastanın

²⁷⁴ Mutlay, 2014: 260.

²⁷⁵ Güzel vd., 2018: 380; Mutlay, 2014: 260.

hastanede yatırılması ile gerekli işlemler yapılır. Bu durumlar dahilinde, sigortalının sağlık sunucularında 24 saatten fazla bir süre tedavi altına alınması yatarak tedavi olarak nitelendirilir.

Bağımsız çalışanlar bakımından da, sigortalının ya yatarak tedavi edilmesi ya da yatarak tedavisi sonrasında istirahat raporu almış olması, kendisine ödenek verilmesi için aranan şartlardandır. Öğretide, bağımsız çalışan sigortalının kendi işini yapmasından dolayı, ayakta tedavi edilerek istirahat raporu aldığı durumlarda da, işyerlerinin faaliyette bulunabileceği varsayımı ile bu düzenlemenin getirildiği belirtilir²⁷⁶. Bağımsız çalışanlar açısından kabul edilen bu düzenleme hakkaniyete aykırıdır.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, geçici iş göremezlik ödeneğinin amacı, iş kazası sonrası sigortalının çalışamaması halinde yaşacağı ekonomik kaybın önlenmesidir. Bağımsız çalışanlar bakımından yapılan düzenleme, geçici iş göremezlik ödeneğinin amacına aykırıdır. Şöyle ki, bağımsız çalışan sigortalı, yaşadığı iş kazası sonrası ayakta tedavi edilerek istirahat raporu almış olabilir ve bu sigortalının evinde istirahat etmesi gerekebilir. Evinde istirahat eden, işinde faaliyet gösteremeyen sigortalının gelirinde azalma, giderinde artış olacağı açıktır. Bu nedenle, Kanunun koyucu tarafından öngörülen bu düzenlemenin bağımsız çalışanlar bakımından kabul edilmesi çok güçtür²⁷⁷.

2.1.2.1.3.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar

Bağımsız çalışan sigortalılar dışında, Kanunun Ek 5 inci maddesinde düzenlenen ve kısa vadeli sigorta kolları bakımından Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında sayılan, tarımda hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar yönünden de genel kural dışında ek bir takım şartlar öngörülmüştür.

Buna göre, tarımda süreksiz çalışan sigortalıların yaşamış oldukları iş kazası sebebiyle geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanabilmeleri için, iş kazasının olduğu tarihten en az on gün önce sigortalıklarının tescil edilmiş olmaları ve sona ermemiş olması, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması şartı aranır (SSGSSK-m.5/5; Ek.m. 9/9; SSİY- m.40/1(e))²⁷⁸.

Aşağıda açıklandığı üzere, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun²⁷⁹ hala yürürlükte olan 7 inci maddesi gereğince iş kazası sonucu sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanacağı hüküm altına alınmış olup, gelirin bağlanması sigortalının 3 ay öncesinden tecil edilmiş olası koşuluna bağlıdır. Bununla birlikte, sigortalılara yapılacak

²⁷⁶ Mutlay, 2014: 261

²⁷⁷ Mutlay, 2014: 261.

²⁷⁸ Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Sözer, 2017:366; Mutlay, 2014: 262-263; Merttir, 2013: 45.

²⁷⁹ R.G.T.: 20.10.1983 R.G. No:18197

ödenek için, 2925 sayılı Kanununda böyle bir ayrıma gidilmemiştir. Bu nedenle, hangi kanun döneminde sigortalı olduğuna bakılmaksızın, bütün tarımda hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar yönünden 5510 sayılı Kanunda öngörülen on gün bekleme süresi uygulanır²⁸⁰.

Öğretide, tarımda hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar açısından ödeneğe hak kazanmak için öngörülen bekleme süresi eleştirilmiştir. Bu eleştirilere göre, sigortalı işe başladığı ilk gün bile uğradığı kazalar iş kazası sayılırken, diğer sigortalılar açısından herhangi bir bekleme süresi öngörülmemişken, Kanunla belirlene on gün bekleme süresi iş kazası hükümlerine aykırı bulunmuştur²⁸¹.

2.1.2.1.4. Ödeneğin Hesaplanması, Birleştirilmesi, Kesilmesi

5510 sayılı Kanunun 16 ncı maddesinde, iş kazası sonrası sigortalıya geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda verilecek olan ödeneğin hesabında esas alınacak günlük kazanç da Kanunun 17 inci maddesinde açıklanmıştır.

Madde metni incelendiğinde, ödeneğe esas alınan günlük kazanç belirlenirken, ilk olarak prime esas günlük kazancın tespit edildiği, sonrasında bu kazancın prim ödeme gün sayısına bölüldüğü görülür. Diğer bir anlatımla, bir sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği ödenebilmesi için öncelikle, sigortalının prime esas günlük kazancının hesaplanması gerekir. Bu nedenle, sigortalının ödeneğe esas günlük kazancının hesaplanmasına geçmeden önce, prime esas kazanç kavramı üzerinde kısaca durmakta yarar görüyoruz.

2.1.2.1.4.1. Prime Esas Kazanç Kavramı

Kısa ve uzun vadeli sigortalar ile genel sağlık sigortası ve Kanunda öngörülen her türlü ödemeler ile yönetim giderlerini karşılamak üzere Kurum prim almak, ilgililer de prim ödemek zorundadır(SSGSSK-m.79)²⁸².

Sigorta primi, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 4 üncü maddesinde, *Sigortalılar için 5510, 5434 ve 2925 sayılı Kanunlarda belirtilen prime esas kazançlar ve oranlar üzerinden alınacak tutar* olarak tanımlanmıştır.

Prime esas kazanç, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 4 üncü maddesinde, *Kanunun 80 inci maddesine göre belirlenecek tutar* olarak tanımlanmıştır.

Sigortalının tüm kazançları prim hesabına dahil değildir²⁸³. Kanunun 80 inci maddesinde, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 97 inci ve 98 inci maddelerinde prime

²⁸⁰ Mutlay, 2014: 263.

²⁸¹ Mutlay, 2014: 263.

²⁸² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 168.

esas kazançların neler olduğu detayları ile belirtilmiştir, ancak aynı detaylılık ile incelememiz, konumuz açısından mümkün değildir. Bu bakımdan, sigortalılar açısından ana hatları ile hangi kazançların prim hesabına dahil edileceği, hangilerinin edilmeyeceği üzerinde kısaca durulacaktır²⁸⁴.

Buna göre, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında sayılanlar bakımından, sigortalıların çalışmaları karşılığı aldıkları ücret²⁸⁵, işveren tarafından sigortalıya o ay içinde verilen prim²⁸⁶, ikramiye²⁸⁷ ve bu nitelikteki ödemeler ile yine işverenler tarafından sigortalılar adına bireysel emeklilik²⁸⁸ ve özel sağlık sigortasına²⁸⁹ ödenen ve miktarı asgari ücretin %30'unu geçen ödemeler ve yargı mercii kararı gereğince sigortalıya o ay içinde yatırılan, ücret, prim, ikramiye, bireysel emeklilik, özel sağlık sigortası vb., tutarlarının brütlerinin toplamı prime esas kazancı oluşturur(SSGSSK-m.80/1; SSİY-m.97)²⁹⁰.

Bununla birlikte, sigortalılara yapılan ayni yardımlar²⁹¹, ayni konut tahsisi, ölüm, doğum ve evlenme yardımları, seyyar görev tazminatı²⁹², kıdem tazminatı²⁹³, veya kıdem

²⁸³ Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 168.

²⁸⁴ Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (c) bendi kapsamında bulunan devlet memurlarına ilişkin, iş kazası hükümleri uygulanmadığından, devlet memurlarının prime esas kazançlarının hesaplanmasına değinilmemiştir.

²⁸⁵ Ücret, 5510 sayılı Kanunun tanımlar başlıklı 3 ünü maddesinde, 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) ve (c) bendi kapsamında sigortalı sayılanlara saatlik, günlük, haftalık, aylık veya yıllık olarak para ile ödenen ve süreklilik niteliği taşıyan brüt tutar olarak tanımlanmıştır, bkn. Güzel vd., 2018: 234.

²⁸⁶ Prim, sigortalın yaptığı işin nicelik veya nitelik açısından bir üstünlük göstermesi durumunda asıl ücrete ek olarak ödenen ücret şeklinde tanımlanmıştır, bkn. Süzek, 2018; 366; Aktay vd., 2013: 113; Tunçomağ ve Centel, 2018: 110.

²⁸⁷ İkramiye, işverenin sigortalılara, yaptıkları işten duyduğu memnuniyeti veya bağlılığını belirtmek için ya da bazı özel vesileler (yılbaşı, bayram, evlenme vb.) nedeniyle verdiği ek bir ücret olarak tanımlanmıştır, bkn. Süzek, 2018; 367; Aktay vd., 2013: 113; Tunçomağ ve Centel, 2018:109.

²⁸⁸ Kişinin, kazancından bir miktarı bankaya ya da bu tür bir kuruluşa ödeyerek ilerde emekli olabilmesini düzenleyen sistem, Bireysel Emeklilik Sistemi olup, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunda yapılan düzenlemeyle, çalışanların otomatik olarak bir emeklilik planına dâhil edilmesi zorunluluğu getirilmiştir.

²⁸⁹ Özel sağlık sigortasının ana teminatı kişinin hastalık yahut kaza sonrasında tedavi masraflarının karşılayan sigorta sözleşmesi olup, sağlık sigortasını kendi içinde üçe ayırmakla, söz konusu ayırım sırasıyla, ihtiyari sağlık sigortası, tamamlayıcı ve destekleyici özel sağlık sigortası ile seyahat sağlık sigortası olarak yapılabilir. bkn. Süzel, 2018: 933.

²⁹⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Ernam, 1990: 156; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 171-173; Alper, 2018: 187-188.

²⁹¹ Ayni Yardım “para olarak değil de mal veya hizmet olarak verilen” anlamına gelmektedir. Yardımın nakit yerine mal ile karşılanması durumu ayni yardımı ifade eder. İşverenlerin, işçilerinin kişisel veya sosyal bir ihtiyacı karşılamak amacıyla yaptığı yardımlar da “ayni yardımlar” olarak nitelendirilmektedir.

²⁹² Sigortalıya, fiilen gezici görev yaptığı zaman ödenen tazminattır.

²⁹³ Kıdem tazminatı, İş Kanununda belirtilen asgari çalışma süresini dolduran sigortalının iş sözleşmesinin Kanunda belirtilen nedenlerden biriyle son bulması halinde, sigortalıya kıdemi ve ücreti dikkate alınarak işverence ödenen bir miktar paradır, bkn. Süzek, 2018: 734; Aktay vd., 2013: 228-229; Tunçomağ ve Centel, 2018: 240.

tazminatı mahiyetindeki toplu ödeme, ihbar²⁹⁴ ve kasa tazminatları²⁹⁵ ile Kurumca tutarları yıllar itibarıyla belirlenecek yemek, çocuk ve aile zamları, işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve aylık toplamı asgari ücretin % 30'unu geçmeyen özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payları tutarları, prime esas kazançta tabi tutulmaz(SSGSSK-m.80/1; SSIY-m.97)²⁹⁶.

Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (b) bendi kapsamında sigortalı sayılanların ise sabit bir kazançları yoktur. Bu nedenle, söz konusu bağımsız çalışanların prime esas kazançlarının belirlenmesi için özel bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur²⁹⁷. Bu bakımından, prime esas kazanç sigortalı tarafından beyan edilir. Şöyle ki, sigortalı, Kanun tarafından belirlenen prime esas günlük kazanç altı sınırı ile üst alt sınırı arasında günlük kazanç beyan eder. Aylık prime esas kazanç, beyan edilen bu günlük kazancın otuz katıdır. Sigortalı tarafından herhangi bir beyanda bulunulmaması halinde ise, aylık prime esas kazanç, günlük prime esas kazancın altı sınırının otuz katı olarak belirlenir(SSGSSK-m.80/2; SSIY-m.98)²⁹⁸. Daha açık bir ifadeyle, bu tutar asgari ücreti ifade eder.

Prime esas günlük kazancın sınırları, Kanunun 82 inci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, günlük kazancın altı sınırı, asgari ücretin²⁹⁹ otuzda biridir. Altı sınır belirlenirken, sigortalıların yaşlarına göre belirlenen asgari ücret üzerinden hesaplama yapılır. Her ne kadar, yaşlara göre belirlenen asgari ücret üzerinden hesaplama yapılması öngörülmüşse de, 2014 yılı itibarıyla belirlenen asgari ücretler, 16 yaşından büyükler ve 16 yaşından küçükler için aynıdır³⁰⁰.

Prime esas günlük kazancın üst sınırı ise, 16 yaşından büyükler için, alt kazanç sınırının 7,5 katıdır. Diğer bir anlatımla, prime esas günlük kazancın alt sınırının, asgari ücretin otuzda biri olduğunu belirtmiştik. Prime esas günlük kazancın üst sınırı ise, hesaplanacak olan altı sınırın, yani asgari ücretin otuzda birinin 7,5 katıdır(SSGSSK-m.82/1).

Örnekle açıklamak gerekirse, 2019 yılı brüt asgari ücret 2.558,40 TL olarak belirlenmiştir. Prime esas günlük kazanç alt sınırı brüt asgari ücretin otuzda biri, yani 85,28

²⁹⁴ İhbar tazminatı, iş sözleşmesini bildirim öneline uymadan fesheden tarafın ödemekle yükümlü olduğu tazminattır, bkn. Tunçomağ ve Centel, 2018: 206.

²⁹⁵ Kasa, vezne, hazine gibi nakit akışı olan bölümlerde bu akışı sağlayan ve/veya akıştan sorumlu olarak görev alan kişilere yapılan ödemedir.

²⁹⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 175-181; Alper, 2018: 189-190.

²⁹⁷ Güzel vd., 2018: 239.

²⁹⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 239; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 181-182.

²⁹⁹ Asgari ücret, İş Kanununda tanımlanmamakla birlikte, Asgari Ücret Yönetmeliğinin 4 üncü maddesinde, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret olarak tanımlanmıştır.

³⁰⁰ <https://legalbank.net/belge/asgari-ucretler-16-yasindan-buyukler-ve-16-yasindan-kucukler-icin-2019yili/2610258/> (erişim tarihi: 27.05.2019)

TL (2.558,40/30) olarak belirlenir. Prime esas günlük üst sınır ise, belirlenen altı sınırın 7,5 katıdır. Verilen örneğimizde bu tutar 639,60 TL (85,28*7,5) olur.

2.1.2.1.4.2. Ödeneğin Hesaplanması

Belirtildiği üzere, sigortalıya verilecek olan ödeneğin hesabında sigortalının günlük kazancı esas alınır. Esas alınacak günlük kazanç da Kanunun 17 inci maddesinde düzenlenmiştir.

Buna göre, iş kazası sonrası sigortalıya ödenecek olan ödeneğin hesabında dikkate alınacak olan günlük kazanç; iş kazasının olduğu tarihten önceki on iki aydaki son üç ay içinde prime esas kazançlar toplamının, prim ödeme gün sayısına bölünmesi ile hesaplanır(SSGSSK-m.17/1)³⁰¹.

Örnekle açıklamak gerekirse, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (a) bendi kapsamında sigortalının, 02.01.2019 tarihinde iş kazası geçirdiği, Ekim 2018 prime esas kazançlar toplamının 2.450,00 TL ve hakkında 28 günlük prim ödendiği, Kasım 2018 prime esas kazançlar toplamının 2.650,00 TL ve hakkında 30 günlük prim ödendiği ve Aralık 2018 prime esas kazançlar toplamının 2.300,00 TL ve hakkında 22 günlük prim ödendiği ve yaşadığı iş kazası sonucu istirahat raporu aldığı varsayımında, 3 aylık prime esas kazançlar toplamı 7.400,00 TL olur. Sigortalı için de prim ödenen gün sayısı toplam 80'dir. Bu durumda, iş kazasından önceki on iki aydaki son üç ay içinde prime esas kazançların toplamının, prim ödenen gün sayısına bölünmesiyle, günlük kazanç hesaplanır. Örneğimizde de bu tutar, 92,50TL'dir (7.400,00TL/80). Hesaplanan günlük kazanç üzerinden sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği verilir.

Sigortalının yaşadığı kazanın, iş kazası sayılması için sigortalılığın belli bir süre devam etmesi veya adına belli bir süre prim ödenmiş olması şartı aranmadığını daha önce belirtmiş idik. Diğer bir ifadeyle, sigortalılığın ilk ayında veya ilk gününde kaza geçiren sigortalının yaşadığı kaza, diğer şartların da varlığı halinde iş kazası olarak kabul edilir³⁰². Bu durumda ise, ödeneğe esas günlük kazanç, sigortalının çalışmaya başladığı tarih ile iş göremezliğin başladığı tarih arasındaki sürede kazanılan prime esas günlük kazanç toplamının, çalışılan gün sayısına bölünmesiyle hesaplanırken, sigortalının çalışmaya başlanılan ilk gün kazaya uğraması halinde ise, aynı veya benzer bir işte çalışan sigortalının bir günlük kazancı esas alınır (SSGSSK-m.17/2)³⁰³.

³⁰¹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Ernam, 1990: 155; Araslı, 2002: 429; Ertürk, 2007: 122; Güzel vd., 2018: 382; Aslanköylü, 2015: 759; Alper, 2018: 282; Alper ve Kılıks, 2018: 268; Şakar, 2018: 246-247.

³⁰² Sözer, 2017:366; Şakar, 2018: 246.

³⁰³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Araslı, 2002: 429; Alper, 2003: 230; Aslanköylü, 2015: 759; Güzel vd., 2018: 382; Alper, 2018: 282; Şakar, 2018: 247.

Yine örnekle açıklamak gerekirse, 02.01.2019 tarihinde işe giren sigortalının 28.02.2019 tarihinde iş kazası geçirdiği ve istirahat raporu aldığı, işe ilk girdiği gün ile iş kazasının yaşandığı tarih arasındaki 26 günlük prime esas günlük kazanç toplamının 5.600,00 TL ve çalışılan gün sayısının da 20 gün olduğu varsayımında, prime esas günlük kazanç toplamının çalışılan gün sayısına bölünmesiyle günlük kazanç hesaplanır. Örneğimizde bu tutar 280,00TL olur (5.600,00TL/20).

Kanunun 17 inci maddesinin devam eden fıkralarında ise, aynı Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi uyarınca bağımlı çalışanlar yönünden, ödenek veya gelirin hesaplanmasında dikkate alınacak bir takım durumlar belirtilmiştir. Buna göre,

“4 üncü maddenin birinci fıkrasının (a) bendi gereği sigortalı sayılanların ödenek veya gelire esas günlük kazançlarının hesabında: a) Prim, ikramiye ve bu nitelikteki arızı ödemeler dikkate alınmış ise ödenek ve gelire esas alınacak günlük kazanç, ücret toplamının ücret alınan gün sayısına bölünmesiyle hesaplanacak günlük kazançta, % 50 oranında bir ekleme yapılarak bulunan tutardan çok olamaz. b) İdare veya yargı mercilerince verilen karar gereğince yapılan ücret, ikramiye, zam, tazminat ve bu mahiyetteki ödemelerden, ödenek ve gelirin hesabına esas alınan üç aylık dönemden önceki aylara ilişkin olanlar dikkate alınmaz.”.

Yukarıda belirtildiği üzere, prime esas kazanç kavramı incelenirken, Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (a) bendi kapsamında bulunan sigortalılar yönünden hangi kalemlerin prime esas kazanç hesabında dikkate alınacağı, hangi kalemlerin ise alınmayacağı üzerinde durulmuş idi. Buna göre, sigortalıya ödenecek olan prim, ikramiye gibi ödemelerin prime esas kazanç hesabında dikkate alınacağı belirtilmiştir. Kanun Koyucu, sigortalının günlük kazancının, prim, ikramiye gibi ödemeler dahil edilerek hesaplanması halinde, günlük kazançta bir üst sınır getirmiştir. Buna göre, prim, ikramiye gibi ödemeler dahil edilerek hesaplanan günlük kazanç, sigortalının ücret toplamı üzerinden hesaplanan günlük kazancına, %50 oranında ekleme yapılarak hesaplanan tutarı geçemez³⁰⁴.

Örnekle açıklamak gerekirse, sigortalının prim ve ikramiyeler dahil edilerek hesaplanan prime esas kazancının 6.000,00TL olduğu, prim ve ikramiyeler hariç ücret toplamı üzerinden hesaplanan prime esas kazancının 3.000,00TL olduğu ve prim ödeme gün sayısının 20 olduğu varsayımında, sigortalının ücret toplamı üzerinden hesaplanan günlük kazancı 150,00TL'dir. Prim ve ikramiyeler dahil hesaplanan günlük kazancı ise, 300,00TL'dir. Bu durumda, ücret toplamı üzerinden hesaplanan günlük ücrete %50 oranında ekleme yapılarak hesaplanan günlük ücret 225,00TL'dir. Prim ve ikramiye ödemeleri dahil olacak şekilde

³⁰⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Ernam, 1990: 155-156; Güzel vd., 2018: 381; Aslanköylü, 2015: 760.

hesaplana günlük ücret, ücret toplamı üzerinden hesaplanan ücretin %50 oranında ekleme yapılan halini geçemeyeceğinden örneğimizde, günlük kazanç 225,00TL olarak belirlenir.

Yine aynı şekilde, prime esas kazanç kavramı incelenirken, yargı mercii kararı gereğince sigortalıya o ay içinde yatırılan, ücret, prim, ikramiye vb. ödemelerin brütlerinin toplamının prime esas kazanç hesabında dikkate alınacağı belirtilmiş idi. Bu ödemelerin mevcut olması halinde, günlük kazanç hesabında esas alınan üç aylık dönemden önce var olan ödemeler hesaplamada dikkate alınmaz³⁰⁵.

Belirtilen esaslara göre hesaplanan günlük kazanç üzerinden geçici iş göremezlik ödeneği ödenir. Diğer bir ifadeyle, yukarıda açıklanan esaslara göre hesaplanan günlük kazanç, istirahat raporu alan sigortalının bir günlük geçici iş göremezlik ödeneğidir. Geçici iş göremezlik ödeneği, iş göremezliğin devam ettiği süre boyunca, herhangi bir süre kısıtlaması olmadan³⁰⁶, her gün için³⁰⁷ ve hastalık sigortasından farklı olarak ilk günden başlanarak ödenir³⁰⁸. Belirtmek gerekir ki, hastalık sigortasında ilk iki gün geçici iş göremezlik ödeneği ödenmez³⁰⁹. Diğer bir ifadeyle, hastalık sigortası kapsamında bir sigortalının geçici iş göremezlik ödeneği alabilmesi için, en az üç günlük istirahat raporu bulunması gerekir. Bununla birlikte, iş kazası kapsamında yapılacak geçici iş göremezlik ödeneği ilk günden itibaren ödenir. Ayrıca, geçici iş göremezlik ödeneği, nafaka borçları³¹⁰ hariç haczedilemez ve yukarıda da değinildiği üzere sigorta primi ve vergilerden muaftır³¹¹.

Geçici iş göremezlik ödeneği, sigortalın, yaşadığı iş kazası sonrası yatarak tedavi³¹² görmesi halinde, Kanununun 17 nci maddeye göre hesaplanan günlük kazancının yarısı olarak sigortalıya ödenir. Sigortalının iş kazası sonrası ayakta tedavi³¹³ edildiği durumlarda ise hesaplanan günlük kazancın üçte ikisi geçici iş göremezlik ödeneği olarak sigortalıya ödenir

³⁰⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn Aslanköylü, 2015: 760.

³⁰⁶ Saymen ve Ekonomi, 1966: 103; Çenberci, 1985: 138; Akın, 2001: 190; Araslı, 2002: 430.

³⁰⁷ Güzel vd., 2018: 382; Sözer, 2017:366; Alper, 2018: 281; Alper ve Kılıç, 2018: 268; Bilgili, 2008: 500.

³⁰⁸ Yalçınduran, 1999: 158; Yazgan; 1977; 176; Caniklioğlu, 2007: 75; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 410; Sözer, 2017:366; Akın, 2001: 190; Bilgili, 2008: 500; Başboğa Şahbaz, 2010: 141; Merttir, 2013: 44.

³⁰⁹ Güzel vd., 2018: 382.

³¹⁰ Nafaka, bir kimsenin geçindirmekle, bakıp gözetmekle yükümlü bulunduğu kimseye ya da kimselere, mahkeme kararıyla verdiği aylık olarak tanımlanırken, eş lehine ödenebileceği gibi, çocuklar lehine de ödenebilir. Nafaka ayrımı yapılmaksızın, “nafaka borçları hariç” ifadesi kullanıldığından, hem eşe lehine hem de çocuklar lehine hükmedilen nafakanın bu kapsamda sayılacağı kanaati tarafımızda oluşmuştur.

³¹¹ Alper, 2003: 228; Başboğa Şahbaz, 2010: 141; Naneci, 2008: 104.

³¹² Yukarıda açıklandığı için yeniden değinilmemiştir.

³¹³ Yukarıda açıklandığı için yeniden değinilmemiştir.

(SSGSSK- m.18/3; SSİY- m.40/3)³¹⁴. Sigortalıya ödenen geçici iş göremezlik ödeneği ise, aylık ücreti ile çalışan bağımlı sigortalıların ücretlerinden mahsup edilir (İ.K.- m.48/2)³¹⁵.

Geçici iş göremezlik ödeneğinin temel amacı, sigortalıda meydana gelen ekonomik kaybın önlenmesidir. İş kazası sonrası istirahat raporu ile çalışamayacak durumda bulunan sigortalının gelirinde azalma, giderinde artış olacağı şüphesizdir. Bu nedenle sigortalıya Kurum tarafından geçici iş göremezlik ödeneği ödenir. Sigortalıya uygulanan tedavi yöntemine göre ödeneğinin miktarının değişmesi de, sigortalının giderinde meydana gelen azalmaya göre belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, Kanun Koyucu, sigortalının yatarak tedavi edilmesi sırasında, gelirinde meydana gelen azalmanın, ayakta tedavi edilmesine göre daha az olacağı düşüncesiyle, yatarak tedavi edilmesi sırasında sigortalıya ödenecek olan ödeneğin miktarını, ayakta tedavi edilmesine göre daha az olacak şekilde belirlemiştir.

Ödeneğin hesabında esas alınan günlük kazancın alt sınırında herhangi bir değişikliğin meydana gelmesi halinde, esas alınan kazanç yeni belirlenen alt sınırın altında kalırsa, esas olarak belirlenen kazanç bu alt sınıra göre yeniden belirlenir (SSGSSK-m.18/4; SSİY-m.40/4)³¹⁶. Daha açıklayıcı ifadeyle, ödeneğin hesabında esas alınan günlük kazancın alt sınırının, asgari ücretin otuzda biri olduğunu daha önce belirtmiş idik. Altı sınırda yapılacak herhangi bir değişiklik ile kastedilen, asgari ücrette meydana gelen değişikliklerdir. Buna göre, sigortalının ödeneğe esas olan günlük kazancının, asgari ücrette yapılan değişiklik ile, asgari ücretin otuzda birinin altında kalması halinde, sigortalının günlük kazancı yeni belirlenen alt sınıra göre yeniden belirlenir.

Geçici iş göremezlik ödeneği, buna ilişkin belge veya bilgilerin Kuruma intikalini takip eden yedi iş günü içinde geçmiş süreler için sigortalıların kendilerine, kanunî temsilcilerine, vekillerine veya sigortalının banka hesap numarasına ya da PTT Bank Şubelerine ödenmesi hususunda Kurum yetkilidir(SSİY-m.40/8)³¹⁷. Ancak, on günü aşan istirahat sürelerinde ödemeler, asgari on günlük tutar kadar yapılır(SSİY-m.40/8)³¹⁸.

³¹⁴Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 272; Yalçınduran, 1999: 159; Araslı, 2002: 430; Alper, 2003: 228; Caniklioğlu, 2007: 75; Güzel vd., 2018: 380; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Sözer, 2017:366; Aslanköylü, 2015: 767; Alper, 2018: 284; Alper ve Kılış, 2018: 268; Korkusuz ve Uğur, 2018: 296; Şakar, 2018: 247; Akın, 2001: 189; Mutlay, 2014: 264; Bilgili, 2008: 500; Başboğa Şahbaz, 2010: 141.

³¹⁵ Güzel vd., 2018: 378; Çelik vd., 2018: 337; Naneci, 2008: 102.

³¹⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn.Tunçomağ, 1990: 273; Alper, 2003: 233; Aslanköylü, 2015: 767; Güzel vd., 2018: 383; Alper, 2018: 284; Korkusuz ve Uğur, 2018: 295; Korkusuz ve Uğur, 2018: 294; Bilgili, 2008: 500.

³¹⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn.Korkusuz ve Uğur, 2018: 296.

³¹⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn.Sözer, 2017:366; Alper, 2018: 285; Güneş, 2011: 75.

2.1.2.1.4.3. Ödeneğin Birleşmesi

Kendisine ödenek bağlanan sigortalı, kimi zaman başka bir ödeneye de hak kazanabilir. Yine aynı şekilde başka bir ödeneye hak kazanabileceği gibi, kendisine gelir bağlanmasını gerektiren bir durum içerisinde de bulunabilir. Bu gibi durumlarda, sigortalıya verilmesi gereken ödenek ve bağlanması gereken gelirlerin durumu Kanun Koyucu tarafından düzenlenmiştir.

Buna göre, geçici iş göremezlik ödeneği alan sigortalıda, başka bir geçici iş göremezlik ödeneği almasını gerektiren bir durumun oluşması halinde, ödeneklerden en yüksek olanı kendisine verilir (SSGSSK-m.18/5; SSİY- m.40/5) ³¹⁹. Daha açıklayıcı bir anlatımla, sigortalıda iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinden bir kaçını birleşebilir. Örneğin, hastalık sigortasından kendisine geçici iş göremezlik ödeneği bağlanan sigortalının, arkadaşlarını ziyaret etmek için işyerine gittiği sırada, işyerinde uğradığı kazanın iş kazası olarak kabul edileceği açıktır. Yaşadığı iş kazası sonrası sigortalıya istirahat raporu düzenlenebilir. İşte bu durumda, iki geçici iş göremezlik ödeneğinin birleşmesi söz konusu olur ve geçici iş göremezlik ödeneklerinden hangisi daha yüksek ise sigortalıya o bağlanır.

Sigortalıda, geçici iş göremezlik ödeneklerinin birleşmesi söz konusu olabileceği gibi, aşağıda detayları ile açıklanan sürekli iş göremezlik geliri ile geçici iş göremezlik ödeneğinin de birleşmesi söz konusu olabilir. Sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış sigortalılardan, aynı engellilik nedeniyle istirahat raporu alanlara, yazılı istek tarihinden itibaren hesaplanacak bir günlük geçici iş göremezlik ödeneği ile aylık sürekli iş göremezlik gelirinin otuzda biri arasındaki fark, her gün için geçici iş göremezlik ödeneği olarak verilir (SSGSSK- m.19/7) ³²⁰.

Dikkat edilmesi gereken bir nokta vardır ki o da, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalının, *aynı özrü nedeniyle* istirahat raporu almış olması gerektiğidir. Örnekle açıklamak gerekirse, geçirdiği iş kazası sonrası kolu kırılan sigortalının, meslekte kazanma gücünün azalması sebebiyle kendisine sürekli iş göremezlik gelirinin bağlandığı varsayımında, gelirin bağlanmasından sonra, sigortalının yaşadığı özür sebebiyle kolu ağrıyorsa ve istirahat raporu almışsa bu madde hükmü uygulanır. Sigortalının kolunun ağrması yaşadığı iş kazası sebebiyle değildir. İşte bu durumda, sigortalının istirahat raporu almasıyla hak kazanacağı bir günlük geçici iş göremezlik ödeneği ile sigortalıya bağlanan aylık geçici iş göremezlik gelirinin otuzda biri ile arasındaki fark, sigortalının talebi halinde sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği olarak kendisine ödenir.

³¹⁹Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Dilik, 1992: 122; Araslı, 2002: 430; Alper, 2003: 231; Aslanköylü, 2015: 768; Güzel vd., 218: 384; Alper, 2018: 285; Korkusuz ve Uğur, 2018: 296; Şakar, 2018: 246; Akın, 2001: 190; Bilgili, 2008: 500.

³²⁰Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Araslı, 2002: 430; Bilgili, 2008: 500.

Madde metni, “*aynı engellilik*” kavramına yer verdiği için, sigortalının yaşadığı yeni iş kazası sebebiyle istirahat raporu alması durumunda, hesaplanan geçici iş göremezlik ödeneğinin, herhangi bir fark hesabı yapılmadan kendisine ödeneceği anlamı oluşur.

2.1.2.1.4.4. Ödenekte İndirime Gidilmesi ve Ödeneğin Kesilmesi

Geçici iş göremezlik ödeneğinin bir süresi olmadığını ve sigortalının istirahat süresi boyunca geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanacağını daha önce belirtmiş idik. Buna göre, sigortalı, tedavi süresinin uzaması halinde, tedavi süresi boyunca, eğer istirahat raporu mevcutsa ödenek alacaktır. Eğer, sigortalı, hekimin bildirdiği tavsiye ve tedbirlere uymazsa ve bu nedenden dolayı tedavi süresi buna bağlı olarak da istirahat süresi uzarsa, sigortalının ödeneği Kurum tarafından dörtte biri oranına kadar indirilebilir (SSGSSK m.22/1; SSİY- m.44/1,a)³²¹.

Kanun Koyucu tarafından, sigortalıların tedavilerine önem vermeleri, istirahat süresinin kısa sürede sonlanması ve Kurumun ödeme yükünün artmaması adına bu düzenlemenin yapıldığı kanaati tarafımızda oluşur.

Yine aynı şekilde, iş kazasının oluşmasında ağır kusuru bulunan sigortalının ödeneğinin üçte birine kadarı, kasti hareketi³²² bulunan sigortalının ödeneğinde ise yarısına kadarı Kurum tarafından indirilir (SSGSSK-m.22/1,c; SSİY- m.44/1,c)³²³.

Öğretide baskın görüşe göre³²⁴, iş göremezlik durumu devam ederken, diğer bir anlatımla istirahat süresi devam ederken sigortalılık halinin son bulması halinde iş göremezlik ödeneği ödenmeye devam eder. Fakat diğer görüşe göre³²⁵, iş sözleşmesinin feshi ile ödenek ödenmeye devam etmez, son bulur.

Kanunda sigortalıya geçici iş göremezliğin devam ettiği her gün için geçici iş göremezlik ödeneğinin verileceği belirtilmiştir³²⁶. Bu durumda, geçici iş göremezlik durumunun ortadan kalkmasıyla diğer bir ifadeyle sigortalının iş görebilir hale gelmesiyle veya sigortalının sürekli iş göremez hale gelmesiyle³²⁷, geçici iş göremezlik ödeneğinin son bulacağı açıktır³²⁸.

³²¹ Güzel vd., 2018: 384.

³²² Kastın varlığından söz edebilmek için, iş kazasının sonucunun sigortalı tarafından öngörülmüş olması yeterli olmayıp, ayrıca bu sonucun onun tarafından istenilmiş olması da gerekir, Bkn. Güzel vd., 2018: 392. Ayrıca öğretilerde bir kısım görüşe göre, sigortalının kasti hareketinden dolayı iş kazasına maruz kalması halinde kendisine tanınmış olan bütün haklarını kaybeder, bkn, Bozer, 1963: 44.

³²³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn Saymen ve Ekonomi, 1966: 104; Tunçomağ, 1990: 273; Alper, 2003: 231; Güzel vd., 2018: 384-385; Korkusuz ve Uğur, 2018: 295; Akın, 2001: 190.

³²⁴ Mutlay, 2014: 257; Güneş, 2011: 75.

³²⁵ Sözer, 2017:366.

³²⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn Başterzi, 1993: 115; Alper, 2003: 231.

³²⁷ Çenberci, 1985: 138; Naneci, 2008: 102.

³²⁸ Tunçomağ, 1990: 273; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 410; Korkusuz ve Uğur, 2018: 297.

2.1.2.2. Sürekli İş Göremezlik Geliri

5510 sayılı Kanununun 16 ıncı maddesinde iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımların neler olduğu belirtilmiş olup, sigortalıya, sürekli iş göremezlik geliri bağlanacağı hüküm altına alınmıştır³²⁹. Sürekli iş göremezlik geliri ile de geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi, sigortalının iş kazası sonrası yaşayacağı ekonomik kaybın önlenmesini amaçlanır³³⁰. Sürekli iş göremezlik geliri, sadece iş kazası ve meslek hastalığı sebebiyle sağlanan bir yardım olup, diğer kısa vadeli sigorta kolları olan hastalık ve analık hallerinde bu gelirin bağlanması söz konusu değildir³³¹.

Gerek Kanunda gerekse Yönetmelik ve Genelgelerde sürekli iş göremezliğin ve sürekli iş göremezlik gelirinin tanımı yapılmamışken, 5510 sayılı Kanununun 3 üncü maddesinde ve Gelir/Aylık Ödeme ve Yoklama İşlemleri Hakkında Tebliğin³³² 4 üncü maddesinde “gelir” tanımı yapılmıştır. Buna göre, gelir; iş kazası veya meslek hastalığı halinde sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine yapılan sürekli ödemeyi ifade eder³³³.

Sürekli ise, kesintisiz bir biçimde süren, kesintisiz, aralıksız anlamında gelmekle³³⁴, *iş göremezlik kavramı*, daha önce de belirtildiği gibi, iş yapamama, iş yapmaya uygun olmayan anlamına gelir. *Sürekli iş göremezlik*, kelime anlamları beraber değerlendirildiğinde, kesintisiz bir biçimde iş yapamayan sigortalıyı ifade ettiği anlaşılır. *Sürekli iş göremezlik geliri* ise, yukarıdaki tanımda gelirin süreklilik arz etmesi göz önünde alınarak, sürekli iş göremezlik hali içerisinde bulunan sigortalıya sürekli olarak yapılan ödeme anlamına gelir.

Öğretide ise, sürekli iş göremezlik, iş kazası sonrası sigortalının bedensel veya ruhsal olarak yaşadığı özür sebebiyle sürekli olarak mesleğini ya hiç yapamama³³⁵ ya da mesleğini yapmakla beraber kazanma gücünü kaybetmiş olma durumu olarak tanımlanır³³⁶.

İş kazasına uğrayan sigortalının yaşadığı kaza sonucu bedenen veya ruhen zarar görmesinin, iş kazasının unsurlarından biri olduğunu daha önce de belirtmiş idik³³⁷. Yaşadığı kaza sonrası zarar gören sigortalı, Kurum tarafından sağlanan sağlık yardımları kapsamında tedaviye alınır. Sigortalıya uygulanan tedavi süresince sigortalıya geçici iş göremezlik ödeneği verilir. Tedavi sonucunda sigortalı tamamen iyileşir ve çalışma hayatına geri dönerse

³²⁹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn.Güzel vd., 2018: 386.

³³⁰ Başterzi, 1993: 115.

³³¹ Çenberci, 1985: 145; Alper, 2018: 285; Aslanköylü, 2015: 776; Alper ve Kılıks, 2018: 269; Mutlay, 2014: 271; Bilgili, 2008: 501.

³³² R.G.T.: 28.09.2008 Sayı:27011

³³³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn.Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Bilgili, 2008: 501.

³³⁴ <http://www.tdk.gov.tr/> (24.04.2019)

³³⁵ Korkusuz ve Uğur, 2018: 297.

³³⁶ Tunçomağ, 1990: 274; Akın, 2001: 192.; Mutlay, 2014: 268; Başboğa Şahbaz, 2010: 142.

³³⁷ Bkn. 1.1.3.4. Sigortalının Zarara Uğraması.

sigortalının geçici iş göremezlik ödeneği son bulur. Geçici iş göremezlik ödeneği son bulacağı gibi meslekte kazanma gücü kaybının söz konusu olmaması halinde, sigortalı sürekli iş göremezlik gelirine de hak kazanamaz³³⁸. Fakat, uygulanan tedavi sonrasında, Kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluşlarınca alınan raporla meslekte kazanma gücün en az %10 oranında kaybeden ve bu durum Kurum Sağlık Kurulunca onaylanan sigortalını geçici iş göremezlik ödeneği kesilirken, kendisine sürekli iş göremezlik geliri bağlanır (SSGSSK-m.19/1; 2018/68 S.G.-2.K.,1.B.,1.2)³³⁹. Diğer bir ifadeyle, sürekli iş göremezlik geçici iş göremezlikten sonraki aşamayı oluşturur³⁴⁰.

Sürekli iş göremezlik geliri süre ile sınırlı değildir. Diğer bir ifadeyle, meslekte kazanma gücü kaybı iyileşene kadar, iyileşmemesi halinde sigortalının ömrü boyunca kendisine bu gelir ödenir³⁴¹. Her ne kadar yapılan düzenleme ile gelirin sigortalıya sürekli olarak ödenmesi belirlenmişse de, yürürlükten kalkan 506 sayılı Kanun döneminde, iş göremezlik oranının %25'ten az olması ve bu durumun 3 yıl içinde değişmesinin Kurum tarafından mümkün görülmemesi durumunda, sigortalının isteği üzerine bu gelir sermayeye çevrilerek, tek seferde ödenirdi(SSK-m.22)³⁴².

Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalıda meydana gelen meslekte kazanma gücünün azalması oranına göre ikiye ayrılır³⁴³. Sigortalı, geçirdiği iş kazası sonrası meslekte kazanma gücünü %100 oranında kaybederse, sürekli tam iş göremezlik söz konusu olur ve sigortalıya sürekli tam iş göremezlik geliri bağlanır. Diğer bir yandan ise, sigortalı geçirdiği iş kazası sonrası meslekte kazanma gücünü %10' dan fazla fakat %100'e ulaşmayacak şekilde kaybederse, sürekli kısmi iş göremezlik gündeme gelir ve sigortalıya sürekli kısmi iş göremezlik geliri bağlanır (SSİY-m.41/7)³⁴⁴. Bu iki ayırım sadece sigortalıya ödenecek ödeneğin miktarının hesaplanmasında önem arz eder³⁴⁵ ve bu ayırım aşağıda detayları ile açıklanmıştır.

³³⁸ Aslanköylü, 2015: 774.

³³⁹ Bozer, 1963: 44; Saymen ve Ekonomi, 1966: 104; Yazgan, 1977: 176; Cuhruk vd., 1977: 239; Çenberci, 1985: 146; Yalçınduran, 1999: 160; Araslı, 2002: 431; Alper, 2003: 233; Caniklioğlu, 2007: 77; Güzel vd., 2018: 386; Yüksel, 2014: 269; Mutlay, 2011; 2460; Aslanköylü, 2015: 774.

³⁴⁰ Naneci, 2008: 105.

³⁴¹ Bozer, 1963: 44; Saymen ve Ekonomi, 1966: 106; Tunçomağ, 1990: 275; Başterzi, 1993: 115; Yalçınduran, 1999: 160; Alper, 2003: 235; Aslanköylü, 2015: 776; Bilgili, 2008: 504.

³⁴² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Bozer, 1963: 44; Saymen ve Ekonomi, 1966: 106; Tunçomağ, 1990: 276; Ernam, 1990: 149; Yalçınduran, 1999: 160; Alper, 2003: 237; Caniklioğlu, 2007: 79; Aslanköylü, 2015: 771; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Akın, 2001: 195.

³⁴³ Bozer, 1963: 44; Saymen ve Ekonomi, 1966: 104; Ernam, 1990: 149; Caniklioğlu, 2007: 79; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412.

³⁴⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Cuhruk vd., 1977: 243; Çenberci, 1985: 148; Tunçomağ, 1990: 275; Ernam, 1990: 149; Saymen ve Ekonomi, 1966: 104; Araslı, 2002: 431; Alper, 2003: 234; Aslanköylü, 2015: 771; Şakar, 2018: 247; Güzel vd., 2018: 387; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Alper, 2018: 286; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Apler ve Kılış, 2018: 270; Mutlay, 2014: 268.

³⁴⁵ Çenberci, 1985: 148; Alper, 2003: 234; Güzel vd., 2018: 387; Mutlay, 2014: 272; Aslanköylü, 2015: 771.

Sürekli iş göremezlik gelirinin sigortalılar açısından değerlendirilmesine geçmeden önce meslekte kazanma gücü kavramı üzerinde durmakta fayda görüyoruz.

2.1.2.2.1. Meslekte Kazanma Gücü Kaybı

Sigortalıya yaşadığı iş kazası sonrası, sürekli iş göremezlik geliri bağlanması için sigortalıda sürekli iş göremezlik halinin gerçekleşmesi gerekir. Sürekli iş göremezlik hali de, sigortalıda iş kazası sonrası özrün meydana gelmesi ve bu özür nedeniyle sigortalının mesleğinde hiç çalışamayacak olması ya da mesleğinde çalışmasını sürdürebilirken kazanma gücünü en az %10 oranında kaybetmiş olmasıyla oluşur³⁴⁶.

Çalışma gücünün kaybı ile meslekte kazanma gücünün kaybı farklı şeyler olup³⁴⁷, birbirine karıştırılmaması gerekir. Çalışma gücünün kaybı genel bir durumdur ve sigortalının beden ve ruh bütünlüğündeki kayba bağlıdır³⁴⁸. Meslekte kazanma gücünün kaybı daha özeldir ve her kazaya, her mesleğe, her özre göre ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Meslekte kazanma gücü kaybı, bedeni ya da ruhsal durumdaki zayıflama nedeniyle gelir elde etme yeteneğini, bedeni ya da ruhsal yönden sağlam, benzeri eğitim ve yeteneğe sahip sigortalıya nazaran kaybetmektir³⁴⁹. Konumuz açısından da önemli olan meslekte kazanma gücünün kaybıdır.

Meslek, Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliğinin³⁵⁰ 21 inci maddesi birinci fıkrasında tanımlanmıştır. Buna göre;

“İş kazasının meydana geldiği veya meslek hastalığının başladığı tarihte Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında çalışmakta olanların yapmakta olduğu iş sigortalının mesleği sayılır.”.

Sigortalının iş kazası yaşadığı sırada yapmakta olduğu mesleğinde kaybettiği kazanma gücü, meslekte kazanma gücüdür³⁵¹. Sigortalı iş kazası yaşadığı sırada yapmakta olduğu mesleğinden kazanma gücünü %10 oranında kaybetmiş olmasına rağmen, başka bir mesleği icra ederken kazanma gücü kaybı yaşamıyor olabilir³⁵². Fakat bu durumda da yine meslekte kazanma gücü söz konusu olup, sürekli iş göremezliğe hak kazanır³⁵³.

³⁴⁶ Çenberci, 1985: 146; Güzel vd., 2018: 386.

³⁴⁷ <https://www.aydinlik.com.tr/calisma-gucu-ve-meslekte-kazanma-gucu-kaybi-didem-okur-is-hukuku-kose-yazilari-ocak-2018> (erişim tarihi: 03.05.2019)

³⁴⁸ Yazgan, 1977; 178.

³⁴⁹ Koçer, 1991: 6.

³⁵⁰ R.G.T: 11.10.2008 Sayı:27021

³⁵¹ Cuhruk vd., 1977:243; Çenberci, 1985: 147.

³⁵² Çenberci, 1985: 146; Tunçomağ, 1990: 274.

³⁵³ Çenberci, 1985: 147; Akın, 2001: 192; Başboğa Şahbaz, 2010: 142.

Örnekle açıklamak gerekirse, bir manken için yaşadığı iş kazası sonrası, bacağından geçirdiği ameliyat sebebiyle bacağından oluşan derin yara izi meslekte kazanma gücü kaybı yaratabilir. Fakat aynı yara izi bir avukat için meslekte kazanma gücü kaybı yaratmaz. Mankenlik yaparken yaşanan bu olay nedeniyle sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanan bir sigortalının mankenliği bırakıp, yaşantısına avukat olarak devam etmesi halinde de geçici iş göremezlik geliri kendisine ödenmeye devam eder. Önemli olan iş kazasının yaşandığı sırada sigortalının icra ettiği meslek grubudur³⁵⁴.

Meslekte kazanma gücünün kayıp oranı, sigortalının iş kazası sonrası bedenen veya ruhen uğradığı arıza göz önüne alınarak Çalışma Gücü ve Meslekte Kazanma Gücü Kaybı Oranı Tespit İşlemleri Yönetmeliğine³⁵⁵ göre belirlenir³⁵⁶. Bu yönetmelikte A, B, C, D ve E cetvelleri adı altında çeşitli cetveller yer alır. A cetvelleri arıza çeşidini (Baş, göz, kulak, yüz, boyun, göğüs arızaları gibi), B cetvelleri işkolu oranlar listelerini, C cetvelleri arıza tablosunu, D ve E cetvelleri sürekli iş göremezlik simgelerini ve meslekte kazanma gücünün azalma oranlarını vermektedir. Bu cetvellere göre her organın, meslek ve sigortalının yaşına göre meslekte kazanma gücünü hangi oranda azaltacağı belirlenir³⁵⁷.

Örnekle açıklamak gerekirse, 30 yaşında olan bir tiyatrocunun yaşadığı kaza sonrası tam fonksiyon bozukluğu yapan dudak arızası yaşaması halinde meslekte çalışma gücü kaybı, yapılan hesaplama sonucu %49 olarak belirlenir. Fakat aynı meslek grubunda olup 50 yaşında bulunan sigortalının meslekte kazanma gücü kaybı %57 olur. Belirtildiği üzere, yaşanan arıza aynı olsa bile, sigortalının yaşına göre meslekte kazanma gücü kaybı oranları değişiklik gösterir.

Yine 30 yaşında olan bir tiyatrocunun yaşadığı kaza sonrası işaret parmağının amputasyonu halinde meslekte çalışma gücü kaybı %5,1 olarak belirlenirken, yine 30 yaşında olan ve pasta yapım işinde çalışan sigortalının meslekte kazanma gücü kaybı %9 olur. Görüldüğü üzere, sigortalıda oluşan zarar ve sigortalıların yaşları aynı iken, icra ettikleri meslek gruplarının farklı olması sonucu, meslekte kazanma gücü oranları da farklılık göstermiştir.

³⁵⁴ Akın, 2001: 192; Aslanköylü, 2015: 776; Güzel vd., 2018: 386; Alper, 2018: 286; Korkusuz ve Uğur, 2018: 297.

³⁵⁵ R.G.T.: 11.10.2008 R.G. No:27021

³⁵⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Balcı, 2018: 156.

³⁵⁷ Tunçomağ, 1990: 274.

2.1.2.2.2. Sigortalılar Açısından Gelirin Şartları

2.1.2.2.2.1. Genel olarak

5510 sayılı Kanununun 16 ıncı maddesiyle iş kazası sonrası sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanacağı hüküm alınmış olup, sürekli iş göremezlik geliri ise Kanununun 19 ıncı maddesinde düzenlenmiştir.

Her ne kadar Kanunda sürekli iş göremezlik gelirinin tanımı yapılmamışsa da, Kanununun 19 uncu maddesinde ve Yönetmeliğin 41 inci maddesinde sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanma koşulları ve gelirin hesaplanma yöntemleri incelenmiştir. Buna göre;

“İş kazası veya meslek hastalığı sonucu oluşan hastalık ve engellilik nedeniyle Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporlara istinaden Kurum Sağlık Kurulunca meslekte kazanma gücü en az % 10 oranında azalmış bulunduğu tespit edilen sigortalı, sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanır.”.

Madde metni incelendiğinde, sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için temel koşulun, sigortalının iş kazası sonrası engelli hale gelmesi ve engellilik nedeniyle sigortalının meslekte kazanma gücünü en az %10 oranında azaltması olması gerektiği görülür³⁵⁸. *Engelli* ise, genel tanım itibariyle vücudunda eksik veya kusuru olan kimse, özürlü olan kimsedir³⁵⁹.

Sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için bir diğer koşul ise, iş kazası sonrası engelli hale gelen sigortalının meslekte kazanma gücü kaybı oranının, Kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluşlarından alınacak raporla belirlenmesi ve bu raporun Kurum Sağlık Kurulunca onaylanması gerektiğidir³⁶⁰.

Kurum Sağlık Kurulunun tanımı ise, Kısa Vadeli Sigorta Kolları Tebliğinin tanımlar başlıklı 4 üncü maddesinde, Sosyal Güvenlik Kurumu Kurum Sağlık Kurullarının Görev, Yetki, Usul ve Esaslarının³⁶¹ tanımlar başlıklı 3 üncü maddesinde yapılmıştır. Buna göre,

“Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurullarınca düzenlenecek raporlardaki teşhis ve bu teşhise dayanak teşkil eden belgeleri incelemek suretiyle, çalışma gücü kaybı ve meslekte kazanma gücü kaybı oranlarını, erken yaslanma halini, vazifelerini yapamayacak şekilde meslekte kazanma gücü kaybını ve malullük derecelerini belirlemeye yetkili hekimlerden ve/veya dış hekimlerinden oluşan kurullar” olarak tanımlanmıştır.

³⁵⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Koçer, 1991: 6; Başterzi, 1993: 115; Güzel vd., 2018: 386; Alper, 2018: 285-286; Mutlay, 2011; 2460; Mutlay, 2014: 272.

³⁵⁹ <http://www.tdk.gov.tr/> (24.04.2019)

³⁶⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu, 2007: 77; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Alper, 2018: 286; Korkusuz ve Uğur, 2018: 297; Sözer, 2017: 367; Bilgili, 2008: 501.

³⁶¹ O.T.: 15.08.2014

Ayrıca yine aynı Usul ve Esasların 4 üncü maddesinde Kurum Sağlık Kurulunun oluşumu açıklanmış olup, Kurulun, öncelikle Kurum bünyesinde bulunan hekimlerden, gerek duyulması halinde resmi sağlık hizmeti sunucularından görevlendirilecek uzman hekimler arasından, Kurum tarafından görevlendirilen en az 4 hekimden oluşacağı belirtilmiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere, sigortalının, geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanabilmesi için Kurum tarafından yetkilendirilen sağlık kuruluşlarından istirahat raporu alması yeterli görülüşken, sürekli iş göremezlik gelirinde, Kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluşları tarafından düzenlenen meslekte kazanma gücü kaybı raporlarının Kurum Sağlık Kurulu tarafından onaylanması gerektiği görülür. Diğer bir ifadeyle, Kanun tarafından meslekte kazanma gücü kaybının tespiti denetime tabi tutulmuştur. Geçici iş göremezlik ödeneğinde mevcut olmayan kontrol mekanizması sürekli iş göremezlik geliri için kabul edilmiş ve sağlık kuruluşları tarafından düzenlenen raporlar, Kurum Sağlık Kurulu tarafından onaylandıktan sonra sigortalının gelire hak kazanacağı belirtilmiştir³⁶².

Kanun Koyucu tarafından öngörülen bu kontrol mekanizmasının, sürekli iş göremezlik gelirinin süreklilik özelliğinden kaynaklandığı görüşündeyiz. Diğer bir ifadeyle, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalı iyileşmediği veya meslekte kazanma gücü kaybı oranı azalmadığı sürece kendisine gelir ödenmeye devam eder. Aşağıda açıklandığı üzere, sigortalıya bağlanan bu gelir, belirli şartların varlığı halinde ölüm geliri olarak hak sahiplerine bağlanır. Bu nedenle, sigortalının engelinin ve meslekte kazanma gücü kaybının tespiti çok önemlidir. Denetime tabi olmaksızın düzenlenen raporlarla yapılan yanlış tespitler, Kurumun ekonomik olarak zarar görmesine neden olabilir.

İş kazası geçiren sigortalının, örneği Kurumca hazırlanan tahsis talep dilekçesi ile doğrudan Kuruma başvurması, posta yoluyla ya da elektronik ortamda göndermesi yeterlidir (2018/38 S.G.- 2.K., 1.B., 1.5)³⁶³.

Ayrıca, sürekli iş göremezlik durumunun tespiti için Kurum Sağlık Kuruluna bir takım belgelerin verilmesi de gerekmekte olup, bu belgelerin neler olduğu da Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 41 inci maddesi ikinci fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre;

“Sürekli iş göremezlik durumunun tespiti için Kurum Sağlık Kuruluna gönderilecek belgeler arasında, varsa ilk işe giriş sağlık raporu, iş kazası ve meslek hastalığı bildirim belgesi, olayın Kanuna göre iş kazası olup olmadığı veya sigortalının meslek hastalığına yakalandığı işyerine ait çalışma şartlarını net olarak belirtir soruşturma raporu ve tutanaklar ile mahkemelerce iş kazası veya meslek hastalığı olduğunun kabul edildiğine dair belgeler, çalışır veya çalışamaz raporu, geçici iş göremezlik ödeneği belgesi, iş kazasından sonra veya meslek hastalığının tedavisi için başvurduğu hastanelerden alınan

³⁶² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu, 2007: 77; Aslanköylü, 2015: 770; Hüseyinli, 2012: 17.

³⁶³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 288; Şakar, 2018: 247; Bilgili, 2008: 502.

epikrizler ile tedavisi tamamlanıp bulguları sekel hâlini aldıktan sonra, son durumunu gösterir sağlık kurulu raporu ve dayanağı tüm belgeler bulunur.”³⁶⁴.

Kurum, sigortalıya bağlanacak gelir için, gerekli belgelerin ve incelemelerin tamamlandığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde hesap ve tespit ederek sonuçlarını yazı ile bildirir (SSGSSK- m.42)³⁶⁵.

Kurum Sağlık Kurulu tarafından verilen kararlar kesin nitelikte kararlar olmayıp, itiraz yolu mevcuttur. Kurul tarafından verilen karara karşı yapılan itirazları Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu³⁶⁶ değerlendirir. Yüksek sağlık kurulu, Kurum Sağlık Kurulu’nun kararına dayanak olan tüm belgeleri inceleyerek, sigortalıda meslekte çalışma gücü kaybının olup olmadığını, olması halinde oranının ne olduğunu nihai olarak karara bağlar. Yapılan inceleme sırasında sigortalının veya hak sahibinin talebinin bulunması halinde, Yüksek Sağlık Kurulu, görevlendirilen bir hekimi dinlemek zorundadır³⁶⁷.

Yapılan incelemeler sonucunda kendisine sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalı, sağlık durumunun elverişli olması halinde, sürekli iş göremezlik geliri bağlansa bile yeniden çalışmaya başlayabilir³⁶⁸. Başka bir anlatımla, yaşadığı iş kazası sonrası sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için, bağımlı çalışan sigortalıların çalıştığı işten ayrılması, bağımsız çalışan sigortalıların ise işyerini kapatması veya devretmesi şartı aranmaz (SSİY- m. 41/3)³⁶⁹.

Yukarıda meslekte çalışma gücü kaybını incelerken de, iş kazası geçiren ve sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalının başka bir mesleği icra etmesinde bir engel olmadığı belirtilmiş idi. Sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalı, iş kazası geçirdiği sırada yapmakta olduğu işini yapmaya devam edebileceği gibi, başka bir iş yapmaya da başlayabilir.

³⁶⁴ Bilgili, 2008: 501-502.

³⁶⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 388; Bilgili, 2008: 503.

³⁶⁶SSGSSK- m.58 “Bu Kanunda yazılı olan görevleri yerine getirmek üzere branşları Kurum tarafından belirlenecek uzman hekimlerden oluşan Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu kurulur. Kurul; Milli Savunma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu, en fazla üyeye sahip işveren, işçi ve kamu çalışanlarını temsil eden konfederasyonlar, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, Türk Tabipleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile Kurum tarafından görevlendirilecek birer uzman hekimden oluşur. Aynı usülle birden fazla Kurul oluşturulmaya Bakanlık yetkilidir. Kurula, kendi aralarından seçecekleri üye başkanlık eder. Başkan, yokluğunda yerine bakacak üyeyi belirler. Kurul, haftada en az bir kez ve en az yedi üye ile toplanır, kararlar salt çoğunlukla alınır. Kurulda görevlendirilecek olan hekimlerin hizmet süreleri üç yıl olup, üç yıl sonunda yeniden görevlendirilebilirler. Oylarda eşitlik olması halinde başkanın bulunduğu taraf çoğunluk sayılır. Bir takvim yılı içerisinde mazeretsiz olarak birbirini izleyen beş veya toplam on toplantıya katılmayan üyelerin üyelikleri kendiliğinden sona erer. Bu şekilde üyeliği sona eren üyenin yerine bir başka kişi, aynı usülle görevlendirilir”.

³⁶⁷ Sözer, 2017:326.

³⁶⁸ Saymen ve Ekonomi, 1966: 105; Yalçınduran, 1999: 160; Aslanköylü, 2015: 775; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 411; Sözer, 2017: 367.

³⁶⁹ Şakar, 2018: 247; Güzel vd., 2018: 388; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Alper, 2018: 288; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Bilgili, 2008: 502.

Bu anlamda, geçici iş göremezlik ödeneği kavramını incelerken belirttiğimiz, sigortalının geçici iş göremezlik durumunda çalışmaması koşulu, sürekli iş göremezlik gelirinde yoktur. Çünkü, geçici iş göremezlik ödeneği ödenmesindeki amaç, sigortalının yaşadığı iş kazası sonrası çalışmadığı günler için ekonomik kaybın önlenmesidir. Bu nedenle, iş kazası sonrası çalışabilecek durumda olan veya çalışan sigortalının ekonomik kaybı olduğundan söz edilemez.

Sürekli iş göremezlik gelirinde ise amaç, sigortalının, meslekte kazanma gücü kaybı dolayısıyla yaşayacağı ekonomik kaybı önlenmektir. Daha açık bir ifadeyle, sigortalı sürekli iş göremezlik geliri almakta iken mesleğini ifa etmeye devam edebilir. Ancak, mesleğine devam eden sigortalının, yaşadığı iş kazası dolayısıyla çalışmasından elde edilecek verim azalacağı gibi hiç çalışmayacak duruma da gelebilir. Azalan bu verim karşısında sigortalının yaşayacağı ekonomik kaybın önlenmesi için kendisine gelir bağlanır.

Meslekte kazanma gücünü en az %10 oranında kaybetmiş sigortalıya, diğer şartların da varlığı halinde sürekli iş göremezlik geliri bağlanır³⁷⁰. Gelir bağlanan sigortalı, ilerleyen zamanlarda yeniden tedaviye alınabilir. Örneğin, ilerleyen teknoloji ile yeni bir tedavi yöntemi geliştirilmiş olunabilir. Bu gibi durumlarda sigortalı yeniden tedaviye alınır ve tedavi sonunda meslekte kazanma gücü kaybı oranı yeniden belirlenir. Yeniden meslekte kazanma gücü kaybı oranı belirlenmesinde herhangi bir değişiklik yoktur. Diğer bir anlatımla, iş kazası sonrası sigortalının meslekte kazanma gücü kaybı nasıl belirleniyorsa aynı esaslar yeniden belirleme için de geçerliliğini korur(SSGSSK- m. 19/2)³⁷¹.

Belirtildiği üzere, iş kazası sonrası sigortalının, meslekte kazanma gücünü en az %10 oranında kaybetmiş olması ve bu oranı gösteren raporun Kurum Sağlık Kurulunca onaylanması, gelire hak kazanması bakımından yeterli olur. Diğer bir ifadeyle, herhangi bir bekleme veya prim ödeme şartı bulunmaz³⁷². Bu durumunu, geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi genel bir kural olarak nitelendirir isek, söz konusu genel kuralın iki istisnası mevcuttur.

³⁷⁰ T.C. Yargıtay 9. H.D. E.: 1967/8072, K.: 1967/10144 Karar Tarihi: 02.11.1967 , “.. 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 19.maddesi, maluliyet derecesi %10 kadar kimseler sürekli iş göremezlik gelirin hak kazanır hükmünü koymuştur. Davacının maluliyet derecesi %10’dan aşağı olduğuna göre, Sosyal Sigortalar Kurumu’ndan bir hak istenemez..” Cuhruk vd., 1977: 297.

³⁷¹ Tunçomağ, 1990: 274; Alper, 2003: 237; Güzel vd., 2018: 390; Alper, 2018: 286; Sözer, 2017: 369; Yüksel, 2014: 268; Bilgili, 2008: 501; Başboğa Şahbaz, 2010: 142.

³⁷² Tunçay ve Ekmekçi, 2017: 411; Mutlay, 2014: 274.

2.1.2.2.2.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)

Bağımsız çalışanlar yani Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında çalışan ve bu kapsamda sayılan sigortalılar yönünden her ne kadar 1479 sayılı Kanun döneminde, bağımsız çalışanlara sürekli iş göremezlik geliri bağlanması öngörülmüş değilse de, çalışma gücünün üçte ikisinin kaybedilmesi durumunda, diğer şartların da varlığı halinde malullük aylığı bağlanması düzenlenmişti³⁷³. Bu açıdan 5510 sayılı Kanunla yapılan düzenleme ile bağımsız çalışanlar yönünden benimsenen sürekli iş göremezlik geliri yenilik olarak nitelendirilir³⁷⁴. 5510 sayılı Kanun ile bağımsız çalışanlara sürekli iş göremezlik gelirinin bağlanması ilk kez düzenlendiğinden, Kanunun yürürlük tarihinden önce meydana gelen iş kazaları yönünden bağımsız çalışanlara sürekli iş göremezlik geliri bağlanması mümkün olmaz (2018/38 S.G.-1.K., 2.B., 1.1.1).

Mevcut düzenleme ile bağımlı çalışanlar açısından, genel kuralın aksine, geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanılması için de diğer sigortalılara kıyasla daha ağır şartlar öngörülmüştür. Bu şartlar Kanunun sürekli iş göremezlik ödeneğini düzenleyen 19 uncu maddesi dördüncü fıkrasında belirtilmiştir. Buna göre, “...4 üncü maddenin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı sayılanlara, sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için, kendi sigortalılığından dolayı, genel sağlık sigortası dahil prim ve her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur.”

Madde metni incelendiğinde diğer sigortalılar açısından farklı şartların öngörüldüğü görülecektir. Öncelikle belirtmek gerekir ki, bağımsız çalışan sigortalılar açısından da sigortalının yaşadığı kaza sonrası meslekte kazanma gücünün en az %10 oranında azalması, bu durumunun Kurumca yetkilendirilen sağlık kuruluşlarından alınacak raporla belirlenmesi ve bu raporun Kurum Sağlık Kurulunca onaylanması gerekir. Bu durum her sigortalı açısından ortak unsurdur. Bununla beraber, bağımsız çalışan sigortalıya sürekli iş göremezlik gelirinin bağlanabilmesi için, sigortalının *kendi sigortalılığından* dolayı Kuruma prim borcunun bulunmaması gerekir (SSGSSK-m.19/4; SSİY-m.41/4; 2018/38 S.G.-2.K.,1.B.,m.1/7)³⁷⁵. Diğer bir anlatımla, kendi sigortalılığından dolayı, genel sağlık sigortası dahil her türlü prim borcu bulunan sigortalıya, iş kazası sonrası sürekli iş göremezlik geliri bağlanması mümkün değildir.

³⁷³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Turan, 1994: 124; Caniklioğlu, 2007: 77; Mutlay, 2014: 269.

³⁷⁴ Caniklioğlu, 2007: 77.

³⁷⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Şakar, 2018: 248; Güzel vd., 2018: 389; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Alper, 2018: 287; Sözer, 2017: 369; Caniklioğlu, 2007: 78; Mutlay, 2011: 2460; Mutlay, 2014: 274; Yüksel, 2014: 269; Aslanköylü, 2015: 771; Bilgili, 2008: 502.

Bağımsız çalışanlar yönünden, Kanunda yapılan düzenleme incelendiğinde, geçici iş göremezlik ödeneği ile sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanma koşullarında önemli bir ayrıntının bulunduğu görülür. Geçici iş göremezlik ödeneğini incelerken bağımsız çalışanlar yönünden, Kuruma genel sağlık sigortası dahil her türlü prim ve prime ilişkin borcun ödenmiş olması gerektiği üzerinde durmuş idik. Bununla birlikte, sürekli iş göremezlik gelirine hak kazanma koşulu olarak sigortalının “*kendi sigortasından dolayı*”, Kuruma genel sağlık sigortası dahil her türlü prim borcunun ödenmiş olması aranır.

Örnekle açıklamak gerekirse, bağımsız çalışan sigortalının, kendi sigortasından dolayı değil de, yanında bağımlı çalışan sigortalısının primlerinden kaynaklı borcu bulunduğu durumda kendisine sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilecektir. Çünkü Kanun Koyucu, bağımsız çalışana sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilmesi için kendi sigortalılığından kaynaklanan borçların ödenmiş olması gerektiğini öngörmüştür.

Geçici iş göremezlik ödeneği için öngörülmeleyen bu düzenlemenin, sürekli iş göremezlik geliri için düzenlenmiş olması kanımızca, sürekli iş göremezlik durumunun, geçici iş göremezliğe göre çok daha ağır olması, süreklilik arz etmesinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle, geçici iş göremezlik ödeneği sadece geçici iş göremezlik süresince ödeneceğinden kısadır. Bununla birlikte, sürekli iş göremezlik geliri, şartların varlığı halinde sigortalının ömrünün sonuna kadar ödeneceği gibi, sigortalının ölmesi halinde gelir hak sahiplerine bağlanacaktır. Bu nedenle, bağımlı çalışana, kendi sigortalılığı dışındaki borçlarından dolayı gelir bağlanmaması çok daha büyük mağduriyetlere sebep olacaktır.

Bağımsız çalışanlar yani Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında bulunan sigortalılar yönünden, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 41 inci maddesi dördüncü fıkrasında prim borçlarına ilişkin bir düzenleme daha getirmiştir. Buna göre;

“Kanunun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre sigortalı olup, sürekli iş göremezliği tespit edilenlerin kendi sigortalılığı nedeniyle genel sağlık sigortası primi dâhil, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması zorunludur. Ancak, gelir başlangıç tarihinde Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile belirlenen, muhasebe kayıtlarından çıkarılacak tutarlar ve tahsil edilmeyecek alacaklara ilişkin miktar ve bu miktarın altında borcu olanların gelirleri gelir başlangıç tarihi itibarıyla bağlanarak borçları ilk gelirlerinden kesilerek tahsil edilir.”³⁷⁶

³⁷⁶ Madde metninde geçen Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu, her sene düzenlenen bütçe Kanunu olup, gelir başlangıç yılı itibarıyla yürürlükte olan Kanun ele alınacaktır.

2.1.2.2.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar

Bağımsız çalışan sigortalılar dışında, Kanunun Ek 5 inci maddesinde düzenlenen ve kısa vadeli sigorta kolları bakımından Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında sayılan tarımda hizmet akdiyle süreksiz çalışanlar yönünden geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi sürekli iş göremezlik gelirinde de genel kural dışında ek bir takım şartlar öngörülmüştür.

2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun hala yürürlükte olan 7 inci maddesi gereğince iş kazası sonucu sigortalılara gelir bağlanacağı hüküm altına alındığından, gelirin bağlanması sigortalının 3 ay öncesinden tecil edilmiş olası koşuluna bağlıdır. Daha açık bir anlatımla, 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olan ve üç ay önce sigortalılığı tescil edilen, 5510 sayılı Kanun döneminde de sigortalılığı devam edenler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır³⁷⁷.

Bununla birlikte, sigortalılık başlangıcı 5510 sayılı Kanun dönemine denk gelen ve Kanunun Ek 5 inci maddesi gereğince sigortalı olanların, kısa vadeli sigorta kolları bakımından Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamına sayılacağını daha önce pek çok kez belirtmiş idik. Bu kapsamda sigortalılara sürekli iş göremezlik geliri bağlanması mümkündür. Ancak bu kapsamda bulunanlar için üç ay öncesinde tescil şartı değil, on gün öncesinde tescil edilmiş olmaları şartı öngörülmüştür. Bu sigortalılar yönünden bir diğer şart da, prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması şartı aranır³⁷⁸.

2.1.2.2.3. Gelirin Hesaplanması, Birleştirilmesi, Kesilmesi

2.1.2.2.3.1. Gelirin Hesaplanması

Sürekli iş göremezlik geliri, 5510 sayılı Kanunun 19 uncu maddesinde, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliği 41 inci maddesinde ve 2018/38 sayılı Genelgede³⁷⁹ düzenlenmiştir.

Yapılan düzenlemeler ile iş kazasına uğrayan sigortalıda meydana gelen engeller sebebiyle, sigortalının, meslekte kazanma gücünü en az %10 kaybetmesi halinde, sürekli iş göremezlik gelirin hak kazanacağı belirtilmiştir. Meslekte kazanma gücü oranı, Kurumca yetkilendirilen sağlık kurulları tarafından belirlenir ve bu belirlemenin Kurul Sağlık Kurulunca onaylanması gerekir.

Gerekli şartların varlığı halinde sigortalıya bağlanacak sürekli iş göremezlik gelirin, sigortalıda meydana gelen meslekte kazanma gücünün azalması oranına göre ikiye ayrıldığını daha önce belirtmiş idik. Sigortalı, geçirdiği iş kazası sonrası meslekte kazanma gücünü %100 oranında kaybederse, sürekli tam iş göremezlik söz konusu olur ve sigortalıya sürekli tam iş göremezlik geliri bağlanır. Diğer bir yandan ise, sigortalı geçirdiği iş kazası

³⁷⁷ Mutlay, 2014: 277.

³⁷⁸ Mutlay, 2014: 276.

³⁷⁹ R.G.T.: 06.11.2018

sonrası meslekte kazanma gücünü %10' dan fazla fakat %100'e ulaşmayacak şekilde kaybederse, sürekli kısmi iş göremezlik gündeme gelir ve sigortalıya sürekli kısmi iş göremezlik geliri bağlanır (SSİY- m.41/7)³⁸⁰. Bu iki ayırım sadece sigortalıya ödenecek ödeneğin miktarının hesaplanmasında önem arz eder.

Sürekli iş göremezlik geliri miktarı, sigortalının meslekte kazanma gücü kaybının oranına göre hesaplanır. Meslekte kazanma gücü kaybı %100 olan sigortalıya Kanununun 17 inci maddesine göre hesaplanan aylık kazancın³⁸¹ %70'i oranında sürekli tam iş göremezlik geliri bağlanır. Sürekli kısmi iş göremezlik geliri bağlanması gereken sigortalıya ise, hesaplanan sürekli tam iş göremezlik gelirinden, iş göremezlik derecesine göre oranlama yapılır. Daha açık bir anlatımla, bu gelirin hesaplanmasında, ilk önce iş göremezlik derecesi %100 imiş gibi sürekli tam iş göremezlik geliri hesaplanır ve bu gelir üzerinden iş göremezlik derecesine göre doğru orantı ile sürekli kısmi iş göremezlik aylık gelir miktarına ulaşılır (SSGSSK-m. 19/3)³⁸².

Sigortalının, yaşadığı iş kazası sonrasında başka birinin sürekli bakımına muhtaç hale gelmesinde ise, iş göremezlik oranının ne kadar olduğuna bakılmaksızın aylık gelirin %100'u bağlanır(SSGSSK-m.19/3)³⁸³. Bununla birlikte, yürürlükten kalkan 506 sayılı Kanun döneminde, başka birinin sürekli bakımına muhtaç hale gelen sigortalıya bağlanacak gelir %50 oranında artırılarak bağlanır idi³⁸⁴.

2018/38 sayılı Genelgenin ikinci kısım birinci bölüm 1.1 inci maddesinde, sürekli iş göremezlik gelirin hesaplanması formüle edilmiştir. Buna göre,

“Sürekli iş göremezlik geliri sigortalının;

- Tam iş göremezliği halinde; **Günlük kazanç x 30 x % 70** veya **kısaca GK x 21**,

- Kısmi iş göremezliği halinde ise **Günlük kazanç x 30 x % 70 x SİD** (sürekli iş göremezlik derecesi) veya kısaca , formüllerine göre hesaplanacaktır.

Sigortalının başkasının bakımına muhtaç olması durumunda % 70 olan gelir bağlama oranı % 100 olarak dikkate alınacak ve **Gelir = GK x 30 x SİD** formülüne göre hesaplanacaktır.”

³⁸⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 388; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Akın, 2001: 192-195.

³⁸¹ İş kazası sonrası bağlanacak gelire esas tutulacak aylık kazanç, Kanununun 17 inci maddesine göre hesaplanan günlük kazancın otuz katıdır, bkn. Alper, 2018: 284; Güzel vd., 2018: 388.

³⁸² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Çenberci, 1985: 151; Yalçınduran, 1999: 160; Alper, 2003: 235; Şakar, 2018: 248; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Alper, 2018: 286; Güzel vd., 2018: 387; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Alper ve Kılış, 2018: 270; Sözer, 2017: 369; Bilgili, 2008: 502; Mutlay, 2014: 272; Yüksel, 2014: 268-269; Aslanköylü, 2015: 781-782; Başboğa Şahbaz, 2010: 143.

³⁸³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Şakar, 2018: 248; Güzel vd., 2018: 388; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Alper, 2018: 286; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Alper ve Kılış, 2018: 270; Sözer, 2017: 369; Caniklioğlu, 2007: 79; Bilgili, 2008: 502; Yüksel, 2014: 269; Başboğa Şahbaz, 2010: 143; Ertürk, 2007: 122.

³⁸⁴ Saymen ve Ekonomi, 1966: 105; Cuhruk vd., 1977: 244; Çenberci, 1985: 152; Yalçınduran, 1999: 160; Alper, 2003: 235; Caniklioğlu, 2007: 79.

Örneğin, iş kazası sonucu %35 oranında meslekte kazanma gücü kaybı olan sigortalıya, yukarıdaki esaslarla hesaplanan günlük kazancının 140 TL olduğu varsayılırsa, ödenecek olan iş göremezlik geliri iki aşamada hesaplanır. İlk önce sürekli tam iş göremezlik geliri hesaplanır ve çıkan sonuç üzerinden meslekte kazanma gücü kaybı oranı yapılır.

$$\text{Sürekli tam iş göremezlik geliri} = (140 \times 30) \times 0.70 = 2940 \text{ TL}$$

$$\text{Sürekli kısmi iş göremezlik geliri} = 2940 \times 0.35 = 1029 \text{ TL}$$

Başka birinin bakımına muhtaç olanlar hariç, sigortalıya bağlanacak olan aylık gelire üst sınır getirilmiştir. Buna göre, sigortalıya bağlanacak olan gelir, sigortalının sürekli iş göremezlik gelirine esas alınan döneme ilişkin kazancı üzerinden vergi, sosyal sigorta, genel sağlık sigortası ve işsizlik sigortası primleri kesintileri sonrası hesaplanan aylık net kazancını geçemez³⁸⁵.

Bununla birlikte, başka birinin bakımına muhtaç olan sigortalılara bağlanacak gelire ise bir alt sınır getirilmiştir. Buna göre, bakıma muhtaç sigortalılara bağlanacak sürekli iş göremezlik geliri, prime esas kazanç alt sınırının aylık tutarının %85'inden az olamaz (2018/38 S.G.-1.K., 2.B., 1.4)³⁸⁶.

Ayrıca, Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi uyarınca bağımlı çalışanlar yönünden, günlük kazanç hesabına giren son takvim ayı 2008/Eylül (hariç) diğer bir ifadeyle 5510 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarih öncesi olanların gelirleri, 506 sayılı Kanun hükümlerine göre hesaplanır. Hesaplanan gelir, günlük kazanç hesabına giren son ay ile gelir başlangıç tarihi arasında, Kanunun 55 inci maddesi uyarınca, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllık tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenir(SSGSSK- m.55/2).

Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi uyarınca bağımsız çalışanlar yönünden ise, günlük kazanç hesabına giren son takvim ayının Kanunun yürürlük tarihinden önceki bir tarih olması halinde, basamakların karşılığı gelirler dikkate alınarak son takvim ayı itibariyle Kanun hükümlerine göre hesaplanan sürekli iş göremezlik geliri, Kanunun yürürlük tarihine kadar, 1479 sayılı Kanuna göre aylıkların artırılmasında uygulanan artış oranlarına, Kanunun yürürlük tarihinden gelir başlangıç tarihine kadar ise Kanunun 55 inci maddesi hükümlerine göre artırılarak hesaplanır (2018/38 S.G.-1.K., 2.B., 1.1.1/3).

³⁸⁵ Caniklioğlu, 2007: 81.

³⁸⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 288; Bilgili, 2008: 503.

2.1.2.2.3.2. Gelirin Başlangıcı

Yukarıda detayları ile açıklandığı üzere, iş kazası sonrası tedaviye alınan sigortalıya tedavisi süresince geçici iş göremezlik ödeneği ödenir. Eğer, sigortalıda meydana gelen zarar, sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanmasını gerektirir nitelikteyse, belirtilen esaslara göre belirlenen sürekli iş göremezlik geliri, geçici iş göremezlik ödeneğinin sona erdiği tarihi takip eden ay başında başlar (SSGSSK-m.19/8)³⁸⁷.

Kimi zaman sürekli iş göremezlik, geçici iş göremezlik tespit edilmeden ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda ise, sürekli iş göremezliğe ait sağlık kurulu raporu tarihini takip eden ay başı sürekli iş göremezlik geliri ödenmeye başlanır ve her durumda da gelir her ay, peşin olarak ödenir(SSGSSK-m.19/8)³⁸⁸.

Belirtildiği üzere gelir, gelire hak kazanıldığı günü takip eden ay başı başlar. Gelirin başlangıç tarihi olarak belirlenen ay başı kavramı önemli olup, 5510 sayılı Kanun ile ilk kez getirilen bir düzenlemedir. Yürürlükte olmayan 506 sayılı Kanun döneminde, gelir, geçici iş göremezlik ödeneğinin sona erdiği tarihi ve geçici iş göremezlik tespit edilemeden sürekli iş göremezlik durumuna girilmişse, buna ait Kurumca yetkilendirilen sağlık hizmeti sunucularının sağlık kurulları tarafından verilen raporun tarihini, takip eden günden itibaren başlayacak idi. Dolayısıyla, 5510 sayılı Kanuna göre bağlanan sürekli iş göremezlik gelirlerinde gelir başlangıç tarihi Kanuna göre belirlenecek olup, takip eden ay başı başlar(2018/38 S.G.-1.K., 2.B., 1.7.).

Bağımsız çalışanlar yönünden ise, iş kazasını bir ayı geçmemek koşuluyla, rahatsızlığının bildirim yapmaya engel olmadığı günden itibaren üç işgünü içinde Kuruma bildirmemesi halinde, kendisine yapılacak iş göremezlik geliri, bildirim tarihinden itibaren ödenir(SSGSSK- m.19/4; SSİY- m. 41/4)³⁸⁹.

2.1.2.2.3.3. Gelirin Birleşmesi

Yukarıda geçici iş göremezlik ödeneği kavramını incelerken de açıkladığımız üzere, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalının, aynı engelden dolayı istirahat raporu alması durumunda, sigortalının yazılı istekte bulunması koşulu ile, hesaplanacak geçici iş göremezlik ödeneği ile sürekli iş göremezlik gelirinin otuzda biri arasındaki fark her gün için geçici iş göremezlik ödeneği olarak sigortalıya ödenir³⁹⁰.

³⁸⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Sözer, 2017: 368-369; Aslanköylü, 2015: 772; Alper, 2018: 287; Güzel vd., 2018: 389; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Bilgili, 2008: 504.

³⁸⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 287; Aslanköylü, 2015: 772; Güzel vd., 2018: 389; Sözer, 2017: 369; Korkusuz ve Uğur, 2018: 298; Bilgili, 2008: 504.

³⁸⁹ Güzel vd., 2018: 392; Alper, 2018: 290.

³⁹⁰ Alper, 2018: 287; Güzel vd., 2018: 389; Sözer, 2017: 369; Aslanköylü, 2015: 773.

Dikkat edilmesi gereken husus, sürekli iş göremezlik geliri bağlanmasına neden olan engel sebebiyle sigortalının istirahat raporu almasıdır. Sigortalı, yeni bir iş kazası geçirmişse ve istirahat raporu almışsa, bu durumda kendisine hesaplanacak olan geçici iş göremezlik ödeneği ödenir. Bu durum, yukarıda geçici iş göremezlik kavramı incelenirken örnek üzerinden açıklanmıştır³⁹¹.

Belirtildiği üzere, sigortalı, sürekli iş göremezlik geliri aldığı sırada başka bir iş kazasına uğrayabilir. Yaşadığı yeni iş kazası sonrası sigortalıda sürekli iş göremezlik oluşursa, engellerin bütünü göz önüne alınarak, sürekli iş göremezliğe uğradığı son iş kazasındaki kazancı üzerinden gelir hesaplaması yapılır³⁹². Ancak, bu şekilde hesaplanan iş göremezlik geliri, hesaplanan ilk gelirden daha az ise, sigortalıya ilk kazancı üzerinden hesaplanan diğer bir ifadeyle daha yüksek olan iş göremezlik geliri ödenir(SSGSSK- m. 19/10)³⁹³.

2.1.2.2.3.4. Kontrol Muayenesi

Kontrol muayenesi, 5510 sayılı Kanununun 94 üncü maddesinde, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 78 inci maddesinde ve 2018/38 sayılı Genelgenin dördüncü kısmı yedinci bölümünde düzenlenmiştir.

Buna göre, Kurum sağlık kurullarınca ihtiyaç duyulması, Kurum sağlık kurullarınca verilen kararlardan sonra sigortalı ve/veya hak sahiplerinin durumlarında değişiklik olduğu veya eksik muayene nedeniyle başvurmaları, sigortalılar dışında bu kararlara yapılan ihbar ve şikayetleri ve Kurumca yürütülen denetim ve soruşturma hallerinde, yetkilendirilmiş sağlık hizmeti sunucularınca usulüne uygun düzenlenmiş yeni tarihli sağlık kurulu raporu ve daha önce Kurum tarafından verilmiş kararlara ilişkin tüm belgeleri içerir dosya Kurum sağlık kurulunda değerlendirilir.

Kontrol muayenesinin yapılmasını, sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış sigortalı talep edebileceği gibi, Kurum da sigortalıların kontrol muayenesine tabi tutulmasını talep edebilir³⁹⁴. Sigortalı kontrol muayenesi yapılmasını talep ederek, iş göremezlik oranının arttığını ileri sürebileceği gibi başkasının bakımına muhtaç kaldığını da ileri sürebilir (SSGSSK-m.94/2; SSİY-78/1)³⁹⁵.

³⁹¹ Bkn. 2.1.2.1.2.2.Ödeneğin Birleşmesi

³⁹² Cuhruk vd., 1977:245.

³⁹³ Alper, 2003: 235; Sözer, 2017: 369; Bilgili, 2008: 503; Güzel vd., 2018: 390; Alper, 2018:288; Başboğa Şahbaz, 2010: 143; Aslanköylü, 2015: 774.

³⁹⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn Cuhruk vd., 1977: 241; Araslı, 2002: 434; Alper, 2003: 239; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412; Yalçınduran, 1999; 160; Aslanköylü, 2015: 771; Bilgili, 2008: 504.

³⁹⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn Tunçomağ, 1990: 279; Başterzi, 1993: 109; Yalçınduran, 1999; 160; Araslı, 2002: 434; Alper, 2003: 240; Aslanköylü, 2015: 771.

Yukarıda belirtildiği şekilde, yetkilendirilmiş sağlık hizmeti sunucularınca usulüne uygun düzenlenmiş yeni tarihli sağlık kurulu raporu ve daha önce Kurum tarafından verilmiş kararlara ilişkin tüm belgeleri içerir dosya Kurum sağlık kurulunda değerlendirilmesiyle, sürekli iş göremezliğin kalktığı anlaşılırsa, sigortalıya bağlanan sürekli iş göremezlik geliri, yeni raporun tarihini takip eden dönem başı kesilir³⁹⁶.

Kontrol muayenesi ile sürekli iş göremezliğin ortadan kalkması söz konusu olabileceği gibi, iş göremezlik oranının değişmesi de gündeme gelebilir. Böyle bir durumda değişen orana göre yeniden gelirin hesaplanacağı ve hesaplanan yeni gelir üzerinden ödeme yapılacağı açıktır³⁹⁷.

Kontrol muayenesinin Kurum tarafından yapılması talep edilmişse, Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başına kadar, kabul edilebilir bir özrü olmadığı halde kontrol muayenesini yaptırmayan sigortalının, sürekli iş göremezlik geliri kontrol muayenesi için belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başından itibaren kesilir³⁹⁸.

Ancak, kontrol muayenesini, Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten başlayarak üç ay içinde yaptıran ve sürekli iş göremezlik halinin devam ettiği tespit edilen sigortalının geliri kesildiği tarihten başlanarak yeniden bağlanır³⁹⁹. Kontrol muayenesini Kurumun yazılı bildiriminde belirtilen tarihten üç ay geçtikten sonra yaptıran ve sürekli iş göremezlik halinin devam ettiği tespit edilen sigortalının yeni sürekli iş göremezlik derecesine göre hesaplanacak geliri, rapor tarihinden sonraki ay başından başlanarak yeniden bağlanır⁴⁰⁰ ve daha önce kesinlen gelirleri sigortalıya verilmez⁴⁰¹.

2.1.2.2.3.5. Gelirde İndirime Gidilmesi ve Gelirin Kesilmesi

Geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi, sürekli iş göremezlik gelirinde de kimi durumlarda gelirden indirim yapılırken, kimi durumlarda ise gelirin kesilmesi söz konusu olmaktadır. Gelirden indirim yapılmasını gerektiren düzenleme geçici iş göremezlik ödeneği ile Kanununun 22 inci maddesinde ortak düzenlenmiş olup, bu başlık altında da yinelemekte fayda görüyoruz.

Buna göre, cezai sorumluluğu olmayanlar ile kabul edilebilir mazereti olanlar hariç, hekimin bildirdiği tedbir ve tavsiyelere uyamaması sonucu iş göremezlik oranının artmasına neden olunması halinde, sigortalının artan iş göremezlik oranı esas alınarak gelirinde dörtte

³⁹⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Başterzi, 1993: 109; Yalçınduran, 1999: 161; Alper, 2003: 238; Akın, 2001: 197; Aslanköylü, 2015: 771; Bilgili, 2008: 504.

³⁹⁷ Cuhruk vd., 1977: 241; Başterzi, 1993: 109; Araslı, 2002: 434; Alper, 2003: 238.

³⁹⁸ Tunçomağ, 1990: 277; Araslı, 2002: 435; Alper, 2003: 240.

³⁹⁹ Tunçomağ, 1990: 278; Bilgili, 2008: 505; Araslı, 2002: 435; Alper, 2003: 240.

⁴⁰⁰ Tunçomağ, 1990: 277; Bilgili, 2008: 505; Araslı, 2002: 435; Alper, 2003: 240.

⁴⁰¹ Alper, 2003: 240.

birine kadar, yine cezai sorumluluğu olmayanlar hariç, ağır kusuru nedeniyle iş kazasına uğrayan sigortalının gelirinde, kusuru derecesi esas alınarak üçte birine kadar, kasti bir hareketi nedeniyle iş kazasına uğrayan ve Kurumun yazılı bildirimine rağmen tedaviyi kabul etmeyen sigortalının gelirinde yarısına kadar indirim yapılır(SSGSSK- m. 21; SSİY- m.41)⁴⁰². 2018/38 sayılı Genelgede, gelirden indirim yapılmasını gerektiren sebepler örnekle açıklanmıştır. Buna göre,

Sigortalının ağır kusuru yüzünden iş kazasına uğradığı ve % 55 oranında ağır kusurlu olduğu varsayımında, gelirin en fazla 1/3'ünden kusur oranında indirim yapılacak olup, gelirden yapılacak indirim oranı;

Gelir başlangıç tarihindeki gelir: 344,98 TL

Gelirden yapılacak indirim miktarı: $344,98/3 = 114,99$ TL = $114,99 \times \% 55 = 63,24$ TL
veya kısaca $\% 55/3 = \% 18,33 \times 344,98 = 63,24$ TL

İndirim sonrası gelir: $344,98 - 63,24 = 281,74$ TL olur.

Diğer bir örnek ise, sigortalının trafik iş kazası geçirmesi durumunda, asli kusurlu olduğunun belirlenmesi halidir. Sigortalının düzenlenen kaza raporunda⁴⁰³ asli kusurlu olduğu belirlenmiş olsun. Bu durumda, asli kusurlu olması nedeniyle kusur oranı % 75 (6/8) kabul edilip bağlanan gelirinden % 75 kusur oranının üçte biri oranında $\% 75/3 = \% 25$ indirim yapılır.

Sürekli iş göremezlik gelirin, iş kazası sonrası sigortalının meslekte kazanma gücünü en az %10 oranında azaltması sonucu bağlanacağını birçok kez belirtmiş idik. Diğer bir ifadeyle, meslekte kazanma gücü %10 oranının altında olan sigortalılara, sürekli iş göremezlik geliri bağlanma imkanı yoktur. Hal böyle olunca, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalının zaman içerisinde veya gördüğü tedavi, gelişen teknolojinin etkisiyle, meslekte kazanma gücü kaybı oranı azalır ve %10'un altına düşerse, sigortalının sürekli iş göremezlik geliri kesilir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, sigortalıya bağlanan sürekli iş göremezlik geliri, yapılacak kontrol muayenesi sonucunda, sigortalıda meydana gelen sürekli iş göremezliğin kalktığına anlaşılmasıyla, takip eden dönem başından itibaren kesilir veya belirlenen

⁴⁰² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 289; Güzel vd., 2018: 391; Tuncay ve Ekmekçi, 2017: 412-413; Yalçınduran, 1999: 161; Akın, 2001: 194; Bilgili, 2008: 549-550; Başboğa Şahbaz, 2010: 144.

⁴⁰³ 2018/38 sayılı Genelgenin İkinci Kısım Birinci Bölüm 1.4 üncü maddesinde belirtildiği üzere, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununa göre düzenlenen trafik kaza raporlarında kazaya karışanların kusur oranları belirtilmemekte, yayalar ve sürücüler için "asli kusurlu" veya "tali kusurlu" ifadeleri kullanılmaktadır. Trafik iş kazası sonucu sürekli iş göremez duruma düşen sigortalılara bağlanacak sürekli iş göremezlik gelirlerinden sigortalıların kusurları oranında indirim yapıldığından, söz konusu kusur oranları; - Olayın mahkemeye intikal etmiş olması durumunda, mahkeme tarafından, - Kurumun denetim ve kontrol ile yetkilendirilen memurlarınca düzenlenen raporlarda, - Varsa sigorta eksperlerinin raporlarında, belirlenen oranda, olayın mahkemeye intikal etmemiş ve kusur oranının hiçbir şekilde tespit edilemediği durumlarda ise, "Asli kusur" için 6/8, "Tali kusur" için 2/8 oranında dikkate alınacaktır. 6/8 kusur oranı % 75'e, 2/8 kusur oranı ise % 25'e tekabül etmektedir.

muayene günü mazeretsiz olarak muayenesini yaptırmayan sigortalının da, kontrol muayenesi için belirtilen tarihten sonraki ödeme dönemi başından itibaren geliri kesilir⁴⁰⁴.

2.2. Sigortalının Ölümü Halinde Hak Sahibine Sağlanan Yardımlar

2.2.1. Genel Olarak

5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile iş kazasına maruz kalan sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine çeşitli yardımların yapılması öngörülmüş olup⁴⁰⁵, 16 ncı maddesinde iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımların neler olduğu belirtilir. Bu maddeye göre;

“ ... a) Sigortalıya, geçici iş göremezlik süresince günlük geçici iş göremezlik ödeneği verilmesi. b) Sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması. c) İş kazası veya meslek hastalığı sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine, gelir bağlanması. d) Gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi. e) İş kazası ve meslek hastalığı sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi” öngörülür.

İnceleme konumuz, iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine sağlanan parasal yardımlardır. Bu kapsamda ilk olarak, sigortalıya yapılacak olan parasal yardımların neler olduğu detayları ile yukarıda açıklanmış olup, sigortalıya iş kazası sonrası, şartların mevcut olması halinde, geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik gelirinün ödeneceği belirtilmiştir.

Kanunun 16 ncı maddesi ile de iş kazası sonrası sadece sigortalıya değil sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine gelir bağlanacağı, gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği ve ölen sigortalı için cenaze ödeneği verileceği düzenlenmiştir⁴⁰⁶.

İncelememizin bu bölümünde hak sahiplerine yapılacak parasal yardımlar açıklanır⁴⁰⁷. Bu kapsamda ilk olarak hak sahiplerine bağlanan gelir aşağıda detayları ile belirtilmiş olup devamında evlenme ödeneği ve cenaze yardımı konuları üzerinde durulur.

⁴⁰⁴ Bkn. 2.1.2.2.3.4. Kontrol Muayenesi

⁴⁰⁵ Yapılması öngörülen yardımlar Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) ve (b) bendi kapsamında olan sigortalılar ve bu kapsamda sayılan sigortalıların hak sahiplerine yapılacak olup, devlet memurları kısa vadeli sigorta kolları kapsamında bulunmadığından hak sahiplerine de bu kapsamda değildir, bknz. Sözer, 2017: 365.

⁴⁰⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Başterzi, 1993: 115; Alper, 2003: 242; Güzel vd., 2018: 393; Sözer, 2017: 365; Mutlay, 2011; 2459, 2461.

⁴⁰⁷ Sözü edilen hak sahipleri öngörülen şartlar çerçevesinde sağlık yardımlarında da yararlanırlar. Hak sahiplerine sağlanan sağlık yardımları inceleme konumuz kapsamı dışında bulunduğundan, sağlanacak sağlık yardımları için 5510 sayılı Kanunun “Genel Sağlık Sigortası Hükümleri” başlıklı üçüncü kısmının incelenmesi gerekir.

2.2.2. Hak Sahiplerine Gelir Bağlanması

2.2.2.1. Sigortalılar Açısından Gelirin Şartları

2.2.2.1.1. Genel Olarak

Yukarıda da belirtildiği üzere, iş kazası sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanması gerektiği Kanun ile hüküm altına alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle, gelir bağlanacağı belirtilen hak sahiplerinin kimler olduğunun belirlenmesi ve bağlanması öngörülen gelirin ne olduğu üzerinde durulması gerekir.

Kanunun 3 üncü maddesinde hak sahibi tanımı yapılır. Buna göre;

“Hak sahibi : Sigortalının veya sürekli iş göremezlik geliri ile malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı almakta olanların ölümü halinde, gelir veya aylık bağlanmasına veya toptan ödeme yapılmasına hak kazanan eş, çocuk, ana ve babasını ifade eder.”

Madde metni incelendiğinde, iş kazası sonrası ölen veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının gelir bağlanmasına hak kazanan eş, çocukları, anne ve babasının hak sahibi olarak bulunacağı düzenlenmiştir⁴⁰⁸.

Kendisine gelir bağlanacağı belirtilen hak sahipleri kavramı, ölen sigortalının mirasçılığı⁴⁰⁹ kavramından farklıdır. 5510 sayılı Kanundan kaynaklanan hak sahipliği, hakkın kullanılmasıyla oluşan ve bir takım şartların yerine getiren kimseler olup, gelir bu kimselere bağlanır. Bu nedenle, ölen sigortalının alacaklarına ve borçlarına ilişkin Türk Medeni Kanun⁴¹⁰ hükümleri bu gelir hakkında uygulanmaz. Türk Medeni Kanunu gereği mirası reddeden veya başka bir sebeple mirasçılık sıfatı bulunmayan kimselerin, 5510 sayılı Kanun gereği hak sahipliği ortadan kalkmaz ve şartlar mevcutsa kendisine gelir bağlanır⁴¹¹. Ayrıca belirtmek gerekir ki, hak sahiplerine bağlanan gelir, hak sahibi gelir alma şartlarını sağladığı sürece, ömür boyu ödenir⁴¹².

İş kazası sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanan gelir ise, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinin 42 inci maddesine ölüm geliri olarak adlandırılır ve ölüm gelirinin tanımı yapılmamakla birlikte hangi durumlarda bağlanacağı belirtilmiştir. Buna göre, “İş kazası veya meslek hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine, ölüm geliri bağlanır.”

⁴⁰⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Yalçınduran, 1999; Araslı, 2002: 435; Güzel vd., 2018: 394; Sözer, 2017: 365; 161; Alper, 2003: 243.

⁴⁰⁹ Bkn. Medeni Kanun 495 inci madde vd.

⁴¹⁰ R.G.T.:08.12.2001 R.G. No: 24607

⁴¹¹ Aslanköylü, 2015: 793; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337.

⁴¹² Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Sözer, 2017: 458.

Bunun yanı sıra, Gelir/Aylık Ödeme ve Yoklama İşlemleri Hakkında Tebliğinin 4 üncü maddesinde de gelir tanımı yapılmıştır. Buna göre de, “*Gelir: İş kazası veya meslek hastalığı halinde sigortalıya veya sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine yapılan sürekli ödemeyi ifade eder.*”.

Gelir/Aylık Ödeme ve Yoklama İşlemleri Hakkında Tebliği ile yapılan tanım genel bir tanım olup, hem sigortalıya yapılacak olan sürekli iş göremezlik gelirini hem de sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine yapılacak ölüm gelirini kapsam içine alır.

Bununla birlikte, Sosyal Sigorta İşlemleri Yönetmeliğinde yapılan açıklama ise özel bir açıklama olup, hak sahiplerine hangi durumlarda gelir bağlanacağı belirtilir. Yukarıda belirtilen madde metinleri incelendiğinde, sadece iş kazası sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine değil, sürekli iş göremezlik geliri almakta ilen ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm geliri bağlanacağı hüküm altına alınmıştır⁴¹³.

Hak sahiplerine gelir bağlanması Kanununun 20 inci maddesinde düzenlenir. Buna göre;

“İş kazası veya meslek hastalığına bağlı nedenlerden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine, 17 nci madde gereğince tespit edilecek aylık kazancının % 70'i, 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre güncellenerek 34 üncü madde hükümlerine göre gelir olarak bağlanır.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü % 50 veya daha fazla oranda kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olup olmadığına bakılmaksızın birinci fıkraya göre belirlenen tutar, 34 üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır.

İş kazası veya meslek hastalığı sonucu meslekte kazanma gücünü % 50 oranının altında kaybetmesi nedeniyle sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış iken ölenlerin, ölümün iş kazası veya meslek hastalığına bağlı olmaması halinde sigortalının almakta olduğu sürekli iş göremezlik geliri, 34 üncü madde hükümlerine göre hak sahiplerine gelir olarak bağlanır.”

Yukarıda belirtilen madde metni incelendiğinde, hak sahiplerine bağlanacak gelirin, sigortalının ölüm zamanına göre ikiye ayrıldığı görülür. Daha açık bir anlatımla, iş kazasından kaynaklanan nedenlerle ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanacağı gibi, iş kazası sonrası, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalının ölmesi halinde de hak sahiplerine ölüm geliri bağlanması Kanun Koyucu tarafından kabul edilmiştir⁴¹⁴.

İş kazasına bağlı nedenden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine, daha önce üzerinde durduğumuz, Kanununun 17 inci maddesi uyarınca belirlenen aylık kazancın %70'i

⁴¹³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Sözer, 2017: 365.

⁴¹⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 394; Mutlay, 2011; 2461; Mutlay, 2014: 281.

oranında gelirin, 55 inci maddenin ikinci fıkrası⁴¹⁵ hükümlerine göre güncellenerek, ölüm geliri olarak bağlanacağı hüküm altına alınmıştır(SSGSSK- m.20/1)⁴¹⁶. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, bu fıkra kapsamında hak sahiplerine ölüm geliri bağlanabilmesi için, sigortalının ölüm sebebinin iş kazası ile doğrudan bağlantısının bulunması gerekir yani iş kazası ölümle sonuçlanmalıdır.

Kanun metninden de anlaşılacağı üzere, hak sahiplerine gelir bağlanması için sigortalının iş kazasından kaynaklanan nedenle ölmesi şart değildir⁴¹⁷. İş kazası geçiren sigortalıya, yaşadığı meslekte kazanma gücü kaybı uyarınca sürekli iş göremezlik geliri bağlanmış olabilir. Sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine de gelir bağlanması söz konusudur⁴¹⁸. Burada dikkate edilmesi gereken nokta, ölümün iş kazasına bağlı olup olmadığına bir önemi yoktur⁴¹⁹. Sürekli iş göremezlik geliri almakta iken, herhangi bir nedenle ölen sigortalının hak sahiplerine ölüm geliri bağlanır.

Sigortalının, meslekte kazanma gücü kaybının oranı, hak sahiplerine bağlanacak gelir miktarı bakımından önem arz eder. Sigortalının meslekte kazanma gücü kaybının %50 ve üzerinde bir oran olması ve sigortalının sürekli iş göremezlik geliri alırken herhangi bir nedenle ölmesi halinde hak sahiplerine, Kanunun 17 inci maddesi uyarınca belirlenen aylık kazancın %70 oranında gelir olarak bağlanır(SSGSSK- m.20/2)⁴²⁰. Bu oran, sigortalının sürekli tam iş göremezlik gelirin tekabül eder⁴²¹.

Bunun yanı sıra, sigortalının meslekte kazanma gücü kaybının %50'den az olması ve sigortalının, sürekli iş göremezlik geliri alırken iş kazasına bağlı olmayan bir nedenden ölmesi halinde ise, hak sahiplerine, sigortalıya bağlanan sürekli kısmi iş göremezlik geliri kadar ölüm geliri bağlanır(SSGSSK- m.20/3)⁴²². Bu durumda, sigortalının ölüm nedeninin araştırılması önem arz eder. Çünkü sigortalının, iş kazasına bağlı olmayan bir nedenle ölmesi halinde hak sahiplerine sigortalının almakta olduğu sürekli iş göremezlik geliri kadar gelir bağlanırken, sigortalının iş kazasından kaynaklanan bir nedenle ölmesi halinde yukarıda açıklanan birinci

⁴¹⁵ SSGSSK m.55/2- "Bu Kanuna göre bağlanan gelir ve aylıklar, her yılın Ocak ve Temmuz ödeme tarihlerinden geçerli olmak üzere, bir önceki altı aylık döneme göre Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan en son temel yıllı tüketici fiyatları genel indeksindeki değişim oranı kadar artırılarak belirlenir."

⁴¹⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 282; Yalçınduran, 1999: 160; Caniklioğlu, 2007: 83; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Güzel vd., 2018: 394; Sözer, 2017: 366; Alper, 2018: 290; Alper ve Kılış, 2018: 270; Şakar, 2018: 249; Mutlay, 2014: 294; Yüksel, 2014: 270; Bilgili, 2008: 506.

⁴¹⁷ Sözer, 2017: 365.

⁴¹⁸ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414.

⁴¹⁹ Sözer, 2017: 365.

⁴²⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 282; Alper, 2003: 241; Caniklioğlu, 2007: 83; Alper, 2018: 290; Güzel vd., 2018: 395; Sözer, 2017: 366; Korkusuz ve Uğur, 2018: 299; Alper ve Kılış, 2018: 270; Mutlay, 2014: 294; Yüksel, 2014: 271; Aslanköylü, 2015: 792; Bilgili, 2008: 506.

⁴²¹ Güzel vd., 2018: 395; Mutlay, 2014: 295.

⁴²² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 290; Caniklioğlu, 2007: 84; Güzel vd., 2018: 395; Sözer, 2017: 366; Korkusuz ve Uğur, 2018: 299; Alper ve Kılış, 2018: 271; Mutlay, 2014: 295; Yüksel, 2014: 271; Aslanköylü, 2015: 792; Bilgili, 2008: 506.

fıkra hükmü uygulanır ve tam aylık bağlanır⁴²³. Diğer bir ifadeyle, hak sahiplerine, Kanunun 17 inci maddesi uyarınca belirlenen aylık kazancın %70'i oranında gelir bağlanır. Bu nedenle, özellikle bu fıkra hükmü bakımından ölüm sebebinin ne olduğunun saptanması önemli olur.

Sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine gelir bağlanması için, sigortalının sağlığında belli bir süre çalışmış olması veya prim ödemiş olmasının gerekliliği yoktur⁴²⁴. Bu genel kural olup, sigortalıya yapılacak geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik gelirinde de belirtildiği gibi genel kuralın istisnaları mevcuttur.

2.2.2.1.2. 5510 Sayılı Kanun 4.Maddesi Birinci Fıkrası (b) Bendi Kapsamında Çalışanlar ve Bu Kapsamda Sayılanlar (4/1-b, 4/III)

5510 sayılı Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında çalışan diğer bir ifadeyle bağımsız çalışan sigortalılar hakkında, yukarıda geçici iş göremezlik ödeneği ve sürekli iş göremezlik geliri kavramlarını incelerken de belirttiğimiz üzere, hak sahiplerine gelir bağlanabilmesi için de, diğer sigortalılara (Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında çalışan) kıyasen çok daha ağır şartlar öngörülmüştür.

Sigortalının, gerek iş kazası sonrası ölümü halinde gerekse sürekli iş göremezlik geliri almakta olduğu sırada herhangi bir nedenle ölmesi halinde, hak sahiplerine gelir bağlanması için genel kuralın aksine, sigortalının kendi sigortalılığından dolayı genel sağlık sigortası dahil prim ve prime ilişkin her türlü borçlarının ödenmiş olması gerekir(SSGSSK- m. 20/4)⁴²⁵.

Görüldüğü üzere, bağımsız çalışan sigortalının hak sahiplerine ölüm geliri bağlanabilmesi için, sürekli iş göremezlik geliri ile aynı şartlar öngörülmüştür⁴²⁶. Buna göre, bağımsız çalışan sigortalının, *kendi sigortalılığından* dolayı Kuruma borcu olmaması aranır. Diğer bir ifadeyle, sigortalının kendi sigortalılığı dışında bulunan borçları, hak sahiplerine gelir bağlanmasına engel oluşturmaz.

Bağımsız çalışan sigortalının prim borcunun bulunması halinde ise, hak sahiplerine gelir bağlanması mümkün olmaz. Bununla birlikte, prim borçlarının ödenmesi durumunda, ödeme tarihini takip eden ay başından itibaren hak sahiplerine ölüm geliri ödenmeye başlar.

⁴²³ Alper, 2018: 290; Alper ve Kılış, 2018: 270; Bilgili, 2008: 507.

⁴²⁴ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Güzel vd., 2018: 394; Sözer, 2017: 365; Alper, 2018: 290; Şakar, 2018: 249; Mutlay, 2014; 283; Bilgili, 2008: 505.

⁴²⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 291; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Güzel vd., 2018: 394; Sözer, 2017: 365; Şakar, 2018: 249; Mutlay, 2011; 2461; Mutlay, 2014; 283; Yüksel, 2014: 271; Aslanköylü, 2015: 792; Bilgili, 2008: 506.

⁴²⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. 2.1.2.1.1.2. 5510 sayılı Kanun 4.maddesi birinci fıkrası (b) bendi kapsamında çalışanlar ve bu kapsamda sayılanlar (4/1-b, 4/III)

2.2.2.1.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar

Diğer bir istisna ise, tarım işçileri bakımından mevcut olup, 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununun 11 inci maddesi ile eş ve çocuklara gelir bağlanması kabul edilmiş idi. İlgili Kanunun bu maddeleri 25.08.1999 tarihli ve 4447 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılmıştır. 2925 sayılı Kanunun hala yürürlükte olan 7 inci maddesi gereğince iş kazası sonucu ölen sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanacağı hüküm altına alındığından, gelirin bağlanması sigortalının 3 ay öncesinden tecil edilmiş olası koşuluna bağlanmıştır. Daha açık bir anlatımla, 2925 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olan ve üç ay önce sigortalılığı tescil edilen, 5510 sayılı Kanun döneminde de sigortalılığı devam edenler hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır⁴²⁷.

Bununla birlikte, sigortalılık başlangıcı 5510 sayılı Kanun dönemine denk gelen ve Kanunun Ek 5 inci maddesi gereğince sigortalı olanların, kısa vadeli sigorta kolları bakımından Kanunun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamına sayılacağını daha önce pek çok kez belirtmiş idik. Bu kapsamda bulunanların hak sahiplerine de gelir bağlanması mümkündür. Ancak bu kapsamda bulunanlar için üç ay öncesinde tescil şartı değil, on gün öncesinde tescil edilmiş olmaları şartı öngörülür⁴²⁸.

Görüldüğü üzere, tarımda iş sözleşmesi ile süreksiz çalışan sigortalıların hak sahiplerine gelir bağlanması için öngörülen şartlar ile yukarıda incelediğimiz, sigortalıya sürekli iş göremezlik geliri bağlanması için öngörülen şartlar aynıdır⁴²⁹.

İş kazası sonrası veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine gelir bağlanacağı Kanunun 20 inci maddesinde düzenlenir. Söz konusu bu madde ile hak sahiplerine gelir bağlanacağı hüküm altına alınmışken, hak sahiplerine hangi şartlarla gelirin bağlanacağı, kesileceği ve nasıl paylaşılacağı konusunda, Kanunun ölüm aylığını düzenleyen 34 üncü ve 35 inci maddelerine atıf yapılmıştır⁴³⁰.

Buna göre, aşağıda ilk olarak sigortalının eşi, devamından çocukları ve son olarak anne ve babası için gelire hak kazanma şartları üzerinde durulacak, her hak sahibi bakımından ayrı ayrı olacak şekilde açıklamalar yapılacaktır.

2.2.2.2. Hak Sahipleri Açısından Gelirin Şartları

2.2.2.2.1. Sigortalının Eşine Gelir Bağlanması

Kanunun 3 üncü maddesinde hak sahibi tanımı yapılmış olup, sigortalının eşi kendisine ölüm geliri bağlanacak hak sahipleri arasında sayılmıştır.

⁴²⁷ Mutlay, 2014; 282.

⁴²⁸ Mutlay, 2014; 282.

⁴²⁹ Bkn. 2.1.2.1.1.3. 5510 sayılı Kanun Ek 5 inci Maddesi Kapsamında Çalışanlar

⁴³⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Şakar, 2018; 249.

Sigortalının hak sahiplerinden biri olan sigortalının eşi⁴³¹ de belirli şartlar altında ölüm gelinine hak kazanır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, sigortalının ölüm tarihinde, sigortalı ile yasal evlilik bağı bulunan eş bu anlamda hak sahibi olacaktır⁴³². Yasal evlilik bağı bulunmayanlar, dini nikahla birlikte yaşayanlar, hiçbir şekilde hak sahibi olmazlar⁴³³.

Eşler arasındaki evlilik bağı, boşanma davasında verilen boşanma kararı kesinleşinceye kadar devam eder. Diğer bir ifadeyle, taraflar arasında görülen boşanma davası devam ederken, sigortalının ölmesi halinde, boşanma davası tarafı eş gelire hak kazanır. Yine taraflar arasında devam eden davada, boşanma kararı verilmiş olmakla henüz karar kesinleşmemişse, tarafların evlilik birliği devam etmektedir. Karar kesinleşmeden sigortalının ölmesi halinde de eş, hak sahibi olacak ve kendisine gelir bağlanacaktır.

Kanunun 34 üncü maddesinin birinci fıkrası (a) bendi, sigortalının hak sahibi eşi için düzenlenmiş olup madde şöyledir,

“Dul eşine % 50'si; aylık bağlanmış çocuğu bulunmayan dul eşine ise bu Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (e) bentleri hariç bu Kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması halinde % 75'i oranında aylık bağlanır. ”

Madde metni incelendiğinde, sigortalının ölümü halinde, eşin, dul olması gerektiği görülür. Dul, eşi ölmüş veya eşinden boşanmış kadın veya erkek anlamına gelmektedir⁴³⁴. Diğer bir ifadeyle, sigortalının ölümü sonrasında eş evlenmemiş olmalıdır. Aşağıda detayları ile açıklandığı üzere, sigortalının ölümü sonrası dul olmayan, yani evli olan eşe gelir bağlanması mümkün değildir. Yine aynı şekilde, gelir bağlanmış dul eşin evlenmesiyle geliri kesilir⁴³⁵.

Yine madde incelendiğinde, dul kalan eşe –ki bu eşin erkek veya kadın olması önem arz etmez⁴³⁶- yukarıda belirlenen ölüm gelirinin %50'si oranında gelir bağlanır⁴³⁷. Daha açık bir anlatımla, Kanunun 17 inci maddesine göre belirlenen aylık kazancın %70'i oranında gelirin ölüm geliri olarak hak sahiplerine bağlanacağını daha önce belirtmiş idik. Bu

⁴³¹ 506 sayılı Kanun döneminde, dul kalan eşin karı veya koca olmasına göre gelir bağlanmasına ilişkin şartlarda farklılık mevcutken, 5510 sayılı düzenleme ile bu farklılık ortadan kaldırılmıştır.

⁴³² Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Sözer, 2017: 454; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Şakar, 2018: 279; Mutlay, 2014: 284; Bilgili, 2008: 508.

⁴³³ Sözer, 2017: 454; Şakar, 2018: 279; Mutlay, 2014: 284.

⁴³⁴ <http://www.tdk.gov.tr/erişim> tarihi: 03.05.2019)

⁴³⁵ Ernam, 1990: 151.

⁴³⁶ Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Şakar, 2018: 279; Caniklioğlu, 2007: 84; Mutlay, 2014: 286; Bilgili, 2008: 508.

⁴³⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 291; Güzel vd., 2018: 396; Güzel vd., 2018: 398; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Alper ve Kılış, 2018: 271; Mutlay, 2014: 286; Bilgili, 2008: 507.

bakımdan, ölüm geliri olarak hak sahiplerine bağlanması belirlenen gelirin %50'si herhangi bir şart aranmaksızın dul eşe bağlanır. Sigortalının gelir bağlanmış çocuğu da bulursa, gelir bağlanacak dul eş Kanun kapsamında çalışıyor ve kendine ait geliri veya aylığı da olsa, sigortalının ölümü halinde dul eşe ölüm gelirin %50'si bağlanır(SSGSSK- m.34/1,a)⁴³⁸. Bu durumların varlığı gelir bağlanmasına engel teşkil etmez, sadece gelir miktarının azalmasına neden olur⁴³⁹.

Diğer bir yandan, dul eşe %75 oranında gelir bağlanması için belirtildiği üzere, bir takım şartlar öngörülür. Sigortalının aylık bağlanmış çocuğunun bulunmaması halinde, dul kalan eşin 5510 sayılı Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması şartıyla, gelirin %75'i oranı dul eşe bağlanır⁴⁴⁰.

Gelir bağlanacak eşin, Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri⁴⁴¹ kapsamında çalışıyor olması bu anlamda kendisine %75 oranından gelir bağlanmasına engel teşkil etmez. Bununla birlikte, dul eş bu çalışmasından dolayı bir gelir elde ediyorsa, kendisine aylık bağlanmışsa, ölüm gelirin %75'inin kendisine bağlanması söz konusu olmaz. Yine aynı şekilde, sigortalının hak sahibi çocuğunun bulunması ve bu çocuğa gelir bağlanması halinde de dul eşe %75 oranında gelir bağlanması mümkün olmaz.

Bununla birlikte, diğer hak sahipleri olan sigortalının anne ve babasına gelir bağlanmış olması durumunda, eşin gelir miktarı etkilenmez ve diğer şartların da varlığı halinde eşe %75 oranında gelir bağlanır. Çünkü, madde metni incelendiğinde, sigortalının hak sahibi olan eşine %75 oranında gelir bağlanması için, sigortalının *çocuklarına* gelir bağlanmamış olması belirtilmiştir. Sigortalının anne ve babasına bağlanacak gelir için herhangi bir durum öngörülmemiştir. Bu anlamda da, anne ve babaya gelir bağlanmasının, eşin gelir miktarını etkilemeyeceği görüşündeyiz.

⁴³⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Yalçınduran, 1999; 162; Caniklioglu, 2007: 84; Güzel vd., 2018: 396; Sözer, 2013: 408; Şakar, 2018: 279; Mutlay, 2014; 287.

⁴³⁹ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414,416; Sözer, 2017: 454; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Şakar, 2018: 279; Mutlay, 2014; 287; Bilgili, 2008: 508.

⁴⁴⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 396; Sözer, 2017: 454; Alper, 2018: 291; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Alper ve Kılış, 2018: 271; Şakar, 2018: 279; Mutlay, 2014; 287; Bilgili, 2008: 508.

⁴⁴¹SSGSSK m.5- "*a) Hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular, b)5/6/1986 tarihli ve 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler, meslekî ve teknik ortaöğretim ile yükseköğrenimleri sırasında staja tabi tutulan öğrenciler, mesleki ve teknik ortaöğretim sırasında tamamlayıcı eğitim ya da alan eğitimi gören öğrenciler, kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen projelerde görevli bursiyerler ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 46 ncı maddesine tabi olarak kısmi zamanlı çalıştırılan öğrenciler, e) Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen meslek edindirme, geliştirme ve değiştirme eğitimine katılan kursiyerler*".

2.2.2.2.2. Sigortalının Çocuklarına Gelir Bağlanması

5510 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinde, hak sahibi tanımı yapılmış olup, sigortalının iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölmesi halinde, gelir bağlanmasına hak kazananlar arasında, çocukları da sayılmıştır.

Gelir bağlanmasına hak kazanan çocuklar, sigortalının evlilik birliği içinde doğmuş çocuklarıdır. Aynı zamanda, sigortalı tarafından evlât edinilmiş, tanınmış, soy bağı düzeltilmiş veya babalığı hükme bağlanmış çocukları ile sigortalının ölümünden sonra doğan çocukları da sigortalının evlilik birliği içinde doğmuş çocukları gibi, onlarla aynı şartlarda bağlanacak aylıktan yararlanırlar (SSGSSK- m. 34/2)⁴⁴². Bununla birlikte, kadın sigortalından doğan çocuklar evlilik birliği içinde doğmuş olma koşulu aranmadan gelire hak kazanırlar⁴⁴³.

Sigortalının hak sahiplerinden biri olan sigortalının çocukları da belirli şartlar altında ölüm gelirine hak kazanır. Kanunun 34 üncü maddesinin birinci fıkrası (b) bendi sigortalının hak sahibi çocukları için düzenlenmiş olup madde şöyledir,

“(b) Bu Kanunun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (e) bentleri hariç bu Kanun kapsamında veya yabancı bir ülke mevzuatı kapsamında çalışmayan veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış çocuklardan; 1) 18 yaşını, lise ve dengi öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim yapması halinde 25 yaşını doldurmamayanlar veya, 2) Kurum Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az % 60 oranında yitirip malûl olduğu anlaşılanların veya, 3) Yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızlarının, her birine % 25'i, (c) (b) bendinde belirtilen çocuklardan sigortalının ölümü ile anasız ve babasız kalan veya sonradan bu duruma düşenlerle, ana ve babaları arasında evlilik bağı bulunmayan veya sigortalının ölümü tarihinde evlilik bağı bulunmakla beraber ana veya babaları sonradan evlenenler ile kendisinden başka aylık alan hak sahibi bulunmayanların her birine % 50'si, oranında aylık bağlanır.”

Madde metni incelendiğinde, sigortalının hak sahibi çocukları için üç ayrı durum düzenlendiği görülür. Bu üç ayrı durum için de ortak bir şart öngörülmüştür⁴⁴⁴. Bu şart, hak sahibi çocuğun 5510 sayılı Kanunun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olmasıdır⁴⁴⁵.

⁴⁴² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Saymen ve Ekonomi; 1966: 55, 108; Cuhruk vd., 1977: 255; Tunçomağ, 1990: 284; Araslı, 2002: 437; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Güzel vd., 2018: 397; Sözer, 2017: 454; Alper, 2018: 292; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Alper ve Kılış, 2018: 272; Şakar, 2018: 280; Mutlay, 2014; 289; Bilgili, 2008: 509; Alper, 2003: 244.

⁴⁴³ Tunçomağ, 1990: 284; Sözer, 2017: 454.

⁴⁴⁴ Belirtilen ortak kurala bir istisna getirilmiş olup aşağıda açıklanmıştır.

⁴⁴⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 291; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Güzel vd., 2018: 397; Sözer, 2017: 454; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Alper ve Kılış, 2018: 271; Mutlay, 2014; 289.

Sigortalının ortak şartı sağlayan çocuklarından, 18 yaşını, lise ve dengi okullarda öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde ise 25 yaşını doldurmayanlara, çalışma gücünü en az %60 oranında yitirip malûl olduğu anlaşılanlara, yaşı ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kız çocuklarına, hesaplanan ölüm gelirinin %25'i bağlanır. Diğer bir ifadeyle her bir çocuk için bağlanan gelir oranı %25'dir⁴⁴⁶.

Tüm yapılan bu düzenlemeler ile belirli şartların sağlanması halinde sigortalının hak sahibi olan çocuklarına %25 oranından gelir bağlanması öngörülmüştür. Bu düzenlemelere ek Kanun Koyucu belirli durumda hak sahibi olan çocuklara %50 oranında gelir bağlanmasını benimsemiştir. Buna göre;

“(b) bendinde belirtilen çocuklardan sigortalının ölümü ile anasız ve babasız kalan veya sonradan bu duruma düşenlerle, ana ve babaları arasında evlilik bağı bulunmayan veya sigortalının ölümü tarihinde evlilik bağı bulunmakla beraber ana veya babaları sonradan evlenenler ile kendisinden başka aylık alan hak sahibi bulunmayanların her birine % 50'si oranında gelir bağlanır.”.

Yukarıda belirtilen ve aşağıda detayları ile açıklanan durumlardan biri ile kendisine gelir bağlanmasına hak kazanan çocuklar, madde metninde sayılan durumlardan biri içinde bulunuyorsa, kendisine bağlanacak gelir %25 değil %50 oranından olur⁴⁴⁷. Madde metninde belirtilen durumlar üzerinde kısa durmakta yarar görüyoruz.

Aşağıda detayları ile açıklandığı üzere, Kanunda belirtilen durumlardan biri ile kendisine gelir bağlanmasına hak kazanan sigortalının çocuğu, sigortalının ölümü ile, hem annesiz hem babasız kalabilir. Örnekle açıklamak gerekirse, 22 yaşında olan ve üniversitede eğitimine devam eden çocuk, 12 yaşında annesini kaybetmiş ve kendisi 22 yaşında iken iş kazası sonucu babasını kaybetmiştir. İşte bu durumda, sigortalı olan babasının ölümü ile, çocuk hem annesiz hem babasız kalmıştır. Normal şartlarda %25 gelir bağlanması gereken sigortalının çocuğun, bu düzenleme sebebiyle %50 oranında gelir bağlanır.

Aynı şekilde, 22 yaşında iş kazası sonucu babasını kaybeden çocuğun annesi de, çocuk 23 yaşındayken yani babasını kaybetmesinde sonra hayatını kaybederse de, çocuğa bağlanan gelir %50 oranında ödenmeye devam eder.

Anne ve babası arasında evlilik bağı bulunmayan çocuklar ile sigortalının ölümü anında evlilik bağı bulunanlar ile sonradan anne veya babası evlenen çocuklara da bağlanacak

⁴⁴⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Güzel vd., 2018: 398; Caniklioğlu, 2007: 85; Sözer, 2017: 455; Alper, 2018: 292.

⁴⁴⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Cuhruk vd., 1977: 255; Tunçomağ, 1990: 283; Araslı, 2002: 438; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Güzel vd., 2018: 397; Sözer, 2017: 455; Alper, 2018: 292; Korkusuz ve Uğur, 2018: 339; Şakar, 2018: 280; Bilgili, 2008: 509; Alper, 2003: 244.

gelir %50 olur. Örnekle açıklamak gerekirse, anne babası boşanan, anne ve babasının boşanmasından sonra babasını iş kazasında kaybeden çocuk ile, anne ve babası evli iken babasını iş kazasında kaybettikten sonra annesi yeniden evlenen çocuklar, kendilerine gelir bağlanmasına hak kazanmışlarsa, bağlanacak olan gelir %50 olur.

Son olarak ise, kendisinden başka gelir bağlanan hak sahibi bulunmayan çocuklara da bağlanacak gelir %50 oranında olur.

Unutulmamalıdır ki, kendisine %50 oranında gelir bağlanabilmesinin ön koşulu, sigortalının çocuğunun aşağıda detayları ile açıklanan durumlardan biri ile gelire hak kazanmış olmasıdır. Kanunda belirtilen durumlardan biri ile gelire hak kazanmayan sigortalının çocuğuna %50 oranında gelir bağlanması mümkün değildir.

2.2.2.2.1. Öğrenimlerine Devam Eden Çocuklar Yönünden

Kanun Koyucu, sigortalının çocuklarına gelir bağlanması için temel koşul olarak, çocukların 18 yaşını doldurmamış olmasını öngörmüştür⁴⁴⁸. Bunun yanı sıra, çocuklara gelir bağlanması için öğrenim görme durumlarına göre de belli yaş aralıkları belirlemiştir. 18 yaşını dolduran fakat lise ve dengi okullarda öğrenim görmesi halinde 20 yaşını, yüksek öğrenim görmesi halinde ise 25 yaşını doldurmamayanlar, 5510 sayılı Kanunun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması şartıyla %25 oranında gelire hak kazanırlar(SSGSSK- m.34/1,b(1))⁴⁴⁹.

Kanun ile belirlenen yaş aralıklarında olan çocuklar kendilerine gelir bağlanması için, öğrenim hayatlarına devam etmeleri gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, madde metni incelendiğinde, 18 yaşını dolduran çocuklar için belirlenen diğer yaş aralıkları, çocukların öğrenim hayatlarına devam etmeleri şartıyla öngörülmüştür. Bu nedenle, kendisine gelir bağlandıktan sonra öğrenimlerini yarıda bırakan, öğrenimleri belirlenen yaş aralıkları dolmadan biten veya belirlenen yaş aralıkları içerisinde öğrenimleri tamamlamayan, okudukları okullardan mezun olmayan çocukların gelirleri, devam eden aydan itibaren kesilir⁴⁵⁰.

Örnekle açıklamak gerekirse, 19 yaşında bulunan sigortalının çocuğu lise ve dengi bir okulda öğrenim görmesi gerekirken, öğrenimini yarıda bırakır okulu terk ederse, her ne kadar 20 yaşını doldurmamış da olsa kendisine bağlanan gelir kesilir. Yine aynı şekilde, sigortalının

⁴⁴⁸ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Saymen ve Ekonomi, 1966: 107; Tunçomağ, 1990: 283; Caniklioğlu, 2007: 85; Güzel vd., 2018: 397; Sözer, 2017: 454; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Bilgili, 2008: 508.

⁴⁴⁹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 291; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Mutlay, 2014; 290; Bilgili, 2008: 508.

⁴⁵⁰ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415.

22 yaşındaki çocuğu yüksek öğrenin görmesi gerekirken lise öğrenimine devam ediyorsa, kendisine gelir bağlanmaz.

Yukarıda, sigortalının çocuklarına gelir bağlanması için ortak kuralın varlığından bahsedilmiş idi. Bu ortak kural, hak sahibi çocuğun 5510 sayılı Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olmasıdır.

Bununla birlikte, bu kapsamda hak sahibi olan çocukların, Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında sigortalı olmaları, kendilerine ölüm geliri bağlanmasına engel değildir⁴⁵¹. Daha açık bir anlatımla, hak sahibi olan çocuk hem öğretim hayatına devam edip hem de Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrası (a) bendi kapsamında bağımlı çalışan olarak bir işyerinde çalışıyor olabilir. Kanununun 4 üncü maddesi birinci fıkrası (a) bendi kapsamında çalışması, kendisine ölüm geliri bağlanması için engel teşkil etmez. Bu durum, sigortalının hak sahibi çocuklarına gelir bağlanması için belirlenen ve yukarıda değinilen ortak kuralın istisnası olarak karışımıza çıkar. Bu istisna, yapılan son değişiklikler ile Kanuna eklenmiştir⁴⁵².

Yine aynı şekilde, 4 üncü maddesinin dördüncü fıkrasının (d), (e) ve (f) bentlerinde belirtilenlerden⁴⁵³ öğrenci olanların sigortalı sayılmaları, bağlanan aylıkların kesilmesini gerektirmez⁴⁵⁴.

2.2.2.2.2.2. Malûl Çocuklar Yönünden

Kanununun 34 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi sigortalının hak sahibi çocukları için, (b) bendinin (2) numaralı alt bendi ise sigortalının malûl çocukları için düzenlenmiştir. Buna göre, *Kurum Sağlık Kurulu kararı ile çalışma gücünü en az % 60 oranında yitirip malûl olduğu anlaşılanların her birine %25 oranında aylık bağlanacağı hüküm altına alınmıştır.*

⁴⁵¹ Güzel vd., 2018: 398; Alper ve Kılış, 2018: 271.

⁴⁵² R.G.T: 27.03.2018 No: 30373, 7103 sayılı Kanun m.66.

⁴⁵³ SSGSSK m.4/4-“.. d) Harp okulları ile fakülte ve yüksek okullarda, Milli Savunma Bakanlığı hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken askerî öğrenci olanlar ile astsubay meslek yüksek okulları ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitimine tâbi tutulan adaylar, (e) Polis Akademisi ile fakülte ve yüksek okullarda, Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Emniyet Genel Müdürlüğü hesabına okumaya devam eden öğrenciler ile polis nasbedilmek üzere Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde polislik eğitime tabi tutulan adaylar, (f) (Ek: 2/1/2017 - KHK - 680/73 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7072/71 md.) Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi ile fakülte ve yüksekokullarda Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı nam ve hesabına okuyan veya kendi hesabına okumakta iken Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı nam ve hesabına okumaya devam edenler ile subay ve astsubay naspedilmek üzere temel askerlik eğitime tabi tutulan adaylar”.

⁴⁵⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 293; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415; Korkusuz ve Uğur, 2018: 341.

Malûl, kelime anlamı olarak, hasta, sakat anlamına gelmekle⁴⁵⁵, çocuklara gelir bağlanması bakımından ise Kanun Koyucu, %60 oranından çalışma gücünün kaybedilmiş olmasını malûliyet olarak tanımlamıştır.

Çalışma gücü ise, çocuğun çalışma hayatında gelir elde etmesine sağlayan güç olarak tanımlanabilir. Çalışma gücünün kaybıyla da, çocuğun çalışma hayatından kazanç elde etmesi azalır. Kanun Koyucu tarafından, yaşanan bu ekonomik kaybın önlenmesi amaçlanmış ve sigortalının ölümü halinde malûl çocuğa gelir bağlanması düzenlenmiştir.

Çalışma gücünü en az %60 oranında yitirip Kurumca malûl olduğu anlaşılan çocuklar, 5510 sayılı Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması şartıyla %25 oranında gelire hak kazanırlar(SSGSSK- m.34/1,b(2); SSIY- m.60)⁴⁵⁶.

Yapılan düzenleneme incelendiğinde, çocuğa gelir bağlanabilmesi için ilk şartın, çocuğun %60 oranında çalışma gücünü kaybetmesi ve bu durumunun Kurum Sağlık Kurulu kararıyla sabit olması gerektiği görülür. Çalışma gücü kaybının %60'dan az olması halinde, çocuğa bu düzenleme ile gelir bağlanma imkanının olmadığı açıktır. Çocuk gelir bağlanması için gerekli şartlara sahip ise, diğer bentler kapsamında kendisine gelir bağlanabilir.

Malûl olan çocuğa gelir bağlanabilmesi için madde metninde herhangi bir yaş şartı öngörülmediği⁴⁵⁷ gibi evli olup olmaması da⁴⁵⁸ önem arz etmez. Diğer bir ifade ile, yaşı ne olursa olsun, sigortalının vefatı ile %60 oranında çalışma gücü kaybı bulunan çocuğa evli olsa bile diğer şartların varlığı halinde gelir bağlanacaktır.

Yukarıda sigortalının çocuklarına gelir bağlanması için ortak koşul olarak belirttiğimiz, 5510 sayılı Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması şartı, malûl çocukların gelire hak kazanması yönünden de geçerliliğini korur.

Ayrıca, Kanununun 94 üncü maddesinde düzenlenen ve yukarıda açıklanan kontrol muayenesi hükümleri, malûl çocuklar için de geçerli olup, gelir bağlanmasından sonra yapılan

⁴⁵⁵ <http://www.tdk.gov.tr/>(05.05.2019)

⁴⁵⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu, 2007: 86; Alper, 2018: 291; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415-416; Güzel vd., 2018: 398; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Mutlay, 2014: 292; Bilgili, 2008: 509.

⁴⁵⁷ Caniklioğlu, 2007: 85; Sözer, 2017: 455; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Mutlay, 2014: 292; Bilgili, 2008: 509.

⁴⁵⁸ Aksi yönde görüş için bkn. Alper ve Kılıkış, 2018: 271.

kontrol muayenesinde çalışama gücü kaybı oranında değişiklik olduğu belirlenir ve bu oran %60'ın altına düşerse, çocuğun geliri devam eden aydan itibaren kesilir⁴⁵⁹.

2.2.2.2.3. Kız Çocukları Yönünden

Kanun Koyucu, sigortalının kız çocukları için ayrı bir düzenleme getirmiştir⁴⁶⁰. Yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızların her birine, 5510 sayılı Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması şartıyla, ölüm gelirin %25'i bağlanır(SSGSSK- m.34/1,b(3); SSİY- m.60)⁴⁶¹.

Madde metni incelendiğinde, sigortalının kız çocuklarına gelir bağlanabilmesi için, çocuğun evli olmaması şartı öngörülmüştür. Bu durumda kız çocuğu, sigortalının ölümü sırasında bekar olabileceği gibi, sigortalının vefatı sırasında evli olup daha sonra da gelire hak kazanabilir. Diğer bir ifadeyle, sigortalının ölümü evli olan ve kendisine gelir bağlanamayan kız çocuğu, daha sonra eşinden boşanabilir veya eşi ölebilir. Kız çocuğunun sonradan bekar duruma gelmesi halinde de gelire hak kazanacaktır.

Diğer önemli nokta ise, bu kapsamda kendisine gelir bağlanacak kız çocuğunun kaç yaşında bulunduğu önemi yoktur. Örneğin, iş kazası sonrası babası vefat eden kız çocuğu, babasının vefat ettiği tarihte evlidir ve 30 yaşındadır. 25 yıl sonra eşinin ölmesi durumunda, diğer şartların da varlığı mevcutsa kendisine ölüm geliri bağlanır.

Yukarıda belirtilen, sigortalının çocuklarına gelir bağlanması için öngörülen ortak kural, sigortalının kız çocukları yönünden de geçerlidir. Diğer bir ifadeyle, evli olmayan kız çocuğuna, 5510 sayılı Kanununun 5 inci maddesi birinci fıkrası (a), (b) ve (e) bentleri hariç Kanun kapsamında veya yabancı ülke mevzuatı kapsamında çalışmaması veya kendi sigortalılığı nedeniyle gelir veya aylık bağlanmamış olması şartıyla ölüm geliri bağlanır.

Bu şartlara sahip olan ve gelir bağlanan kız çocuklarının evlenmeleri ile kendilerine bağlanan gelirleri kesilir⁴⁶². Evliliğin boşanma veya ölümle sonuçlanması halinde kesilen gelir tekrar bağlanır⁴⁶³. Bununla birlikte, boşandığı eşi ile fiilen birlikte yaşayan sigortalının kızına bağlanan gelir, fiili birlikteliğin tespitiyle kesilir⁴⁶⁴.

⁴⁵⁹ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 419. Ayrıca bkn. 2.1.2.2.3.4.Kontrol Muayenesi

⁴⁶⁰ Güzel vd., 2018: 398; Mutlay, 2014; 291.

⁴⁶¹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415; Güzel vd., 2018: 398; Sözer, 2017: 455; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Şakar, 2018: 280; Mutlay, 2014; 291; Bilgili, 2008: 509.

⁴⁶² Saymen ve Ekonomi, 1966: 108; Tunçomağ, 1990: 283; Araslı, 2002: 437.

⁴⁶³ Araslı, 2002: 437.

⁴⁶⁴ Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Alper, 2018: 291; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415; Güzel vd., 2018: 396; T.C. Yargıtay H.G.K. E.: 2015/21-831, K.: 2016/201 Karar Tarihi: 26.02.2016,

Kız çocukları için gelir bağlanmasına engel olarak kanunda belirtilen evlenme durumu, erkek çocukları için gelirin kesilmesi nedeni oluşturmaz⁴⁶⁵. Madde metni açıkça düzenlemenin kız çocukları için uygulanacağını belirtmiştir. Bu nedenle, kendisine gelir bağlanan erkek çocuğun evlenmesi ile geliri kesilmez.

Öğretide, öğrenim hayatına devam eden ve Kanunda belirlenen yaş aralığında kalan çocuklara gelir bağlanması gerektiği yönündeki düzenlenmenin erkek çocuklar için geçerli olduğu, kız çocukları için ise sadece evlilik şartına bağlı gelir bağlanmasını öngören düzenlenmenin geçerli olduğu yönünde görüşler mevcuttur⁴⁶⁶.

Bunun aksine, Kanunda böyle bir ayırımın bulunmadığı, her düzenlemenin bütün çocuklar yönünden geçerli olduğunu savunan görüşler de vardır⁴⁶⁷. Bu görüşe göre, hak sahibi olan ve 21 yaşında yüksek öğrenim hayatına devam etmekte olan kız çocuğunun evlenmesi durumunda bile, kendisine gelir bağlanır. Her ne kadar evlilik ile gelirin kesileceği Kanunda düzenlenmişse de, diğer düzenleme bakımından 21 yaşında yüksek öğrenimine devam eden kız çocuğu gelire hak kazanır⁴⁶⁸.

Nitekim, öğrenim durumu ve yaş aralığı kriterine göre gelir bağlanmasını öngören 1 numaralı alt bendin sadece erkek çocuklar için geçerli olduğunu savunmak doğru değildir. Kanun Koyucu, düzenlemenin, herhangi bir cinsiyet için geçerli olmasını öngörseydi, bunu söz konusu madde metninde belirtirdi. Diğer bir ifadeyle, kız çocuklarına, evlilik şartına göre gelir bağlanacağını düzenleyen maddede Kanun Koyucu tarafından, söz konusu maddenin kız çocukları için geçerli olacağı nasıl düzenlenmişse, 1 numaralı alt bendin de sadece erkek çocukları için geçerli olması amaçlansaydı, bu durum da madde metninde Kanun Koyucu tarafından düzenlenirdi.

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=5917#> (erişim tarihi: 15.05.2019); T.C. Yargıtay H.G.K. E.: 2014/21-285, K.: 2015/1481 Karar Tarihi: 03.06.2015, “Somut olayda, davacı Kırklareli Asliye Hukuk Mahkemesinin 02.10.2003 tarih ve 2003/515 E, 2003/508 K. sayılı ilamıyla anlaşmalı olarak boşanmış olup karar 11.06.2004 tarihinde kesinleşmiş bulunmaktadır. Davacıya, babası Hüseyin Tek’in 24.04.2002 tarihinde ölümü nedeniyle hak sahibi olarak 0131990332 Bağ-Kur numarası ile 05.07.2004 tarihinde müracaatı üzerine 01.08.2004 tarihinden itibaren ölüm aylığı bağlandığı anlaşılmaktadır. Davalı Kurumun kontrol memurunun 03.12.2010 tarihli raporunda Kırklareli Emniyeti aracılığı ile 13.11.2012 ve 22.11.2012 tarihlerinde yapılan tahkikat sonucu tutulan tutanaklarda davacı ve ayrıldığı eski esinin Kocacıdır mahallesi Pasaçeşmeyan sokağı no:32 Merkez/Kırklareli adresinde beraber yasadıkları tespit edilmiş bulunmaktadır. Davacı Sosyal Güvenlik Kontrol Memurunun raporu ve emniyet aracılığı ile tutulan tutanakların aksini kanıtlayamamıştır. Dinlenen tanık beyanları tutanakların aksini kanıtlamaya yeterli bulunmamaktadır. Bu nedenle Kurumun 5510 sayılı Kanununun 56/son maddesine göre davacının ölüm aylığını kesme kararının yerinde olduğu anlaşılmakta olup mahkemece bu maddi ve hukuki olgular göz önünde tutularak davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmamıştır. O halde, Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulması gerekirken önceki kararda dilenilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Direnme kararı bu nedenle bozulmalıdır.” <https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=5917#> (erişim tarihi: 15.05.2019).

⁴⁶⁵ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415. Aksi yönde görüş için bkn. Alper ve Kılıks, 2018: 271.

⁴⁶⁶ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415; Sözer, 2017: 454; Alper ve Kılıks, 2018: 271; Yalçınduran, 1999: 162.

⁴⁶⁷ Caniklioğlu, 2007: 85; Güzel vd., 2018: 397; Korkusuz ve Uğur, 2018: 338; Bilgili, 2008: 508.

⁴⁶⁸ Caniklioğlu, 2007: 85; Mutlay, 2014: 291; Bilgili, 2008: 509

2.2.2.2.3. Sigortalının Anne ve Babasına Gelir Bağlanması

Kanunun 3 üncü maddesinde hak sahibi tanımı yapılmış olup, sigortalının iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölmesi halinde, gelir bağlanmasına hak kazananlar arasında sigortalının anne ve babası da sayılmıştır. Bu bakımdan resmi nikahlı anne ve babalar bu evliliklerinden olan sigortalı çocukları üzerinden hak sahibi olur. Diğer bir ifadeyle, anne ve babalar üvey evlatları üzerinden hak sahibi olamazlar⁴⁶⁹.

Sigortalının hak sahiplerinden biri olan sigortalının anne ve babası da belirli şartlar altında ölüm gelirine hak kazanır. Kanunun 34 üncü maddesi birinci fıkrası (d) bendi sigortalının hak sahibi anne ve babası için düzenlenmiş olup madde şöyledir ;

“Hak sahibi eş ve çocuklardan artan hisse bulunması halinde her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirin asgari ücretin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması şartıyla ana ve babaya toplam % 25'i oranında; ana ve babanın 65 yaşın üstünde olması halinde ise artan hisseye bakılmaksızın yukarıdaki şartlarla toplam % 25'i,oranında aylık bağlanır.”

Madde metni incelendiğinde, sigortalının ölümü halinde anne ve babaya gelir bağlanabilmesi için en önemli şart, anne ve babanın, her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirin, asgari ücretin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere anne ve babaya gelir ve/veya aylık bağlanmamış olmasıdır⁴⁷⁰.

Kanun Koyucu tarafından kabul edilen bu şart ile, anne ve babanın bağlanacak olan gelire ihtiyaç duyması gerekliliği üzerinde durulur. Anne ve babanın kazanç ve irattan elde ettiği gelirin asgari ücretin net tutarının üzerinde olması halinde kendilerine ölüm geliri bağlanması söz konusu olmaz. Örneğin, herhangi bir kazancı olmamakla birlikte, anne ve babanın kira geliri varsa ve bu kira geliri asgari ücretin net tutarının üzerinde ise anne ve babaya gelir bağlanmaz. Bununla birlikte, getirisi asgari ücretin net tutarına ulaşmayan çalışmalar, gelir bağlanmasına engel teşkil etmez⁴⁷¹.

⁴⁶⁹ Sözer, 2017: 455.

⁴⁷⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 416; Güzel vd., 2018: 400; Sözer, 2017: 456; Korkusuz ve Uğur, 2018: 339; Alper ve Kılış, 2018: 272; Şakar, 2018: 280; Mutlay, 2014; 294; Bilgili, 2008: 511; T.C. Yargıtay 10.H.D. E.: 2012/22769, K.: 2014/2599 Karar Tarihi: 13.02.2014, “...İnceleme konusu davada, 506 Sayılı Kanun hükümleri kapsamında zorunlu sigortalı olarak çalışmaları bulunan ve 01.09.2011 tarihinden itibaren anılan Kanun hükümleri gereğince kendisine yaşlılık aylığı bağlanan davacı baba N.T. yönünden ölüm geliri tahsis koşullarının gerçekleşmediği belirgindir...”
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=5917#> (erişim tarihi: 15.05.2019).

⁴⁷¹ Sözer, 2013: 410.

Yine aynı şekilde diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmış olan anne ve babaya da iş kazası sonucu ölen sigortalı çocuğundan ölüm geliri bağlanmaz⁴⁷².

Sigortalının ölümü halinde anne ve babaya gelir bağlanabilmesi için diğer şart ise, hak sahibi eş ve çocuklardan artan hissenin bulunması olduğu görülür⁴⁷³. Örnekleme gerekirse, iş kazası sonucu vefat eden sigortalının, hak sahibi olarak dul eşi ve bir çocuğu bulunur. Sigortalının dul eşine %50 oranında gelir bağlanmış olsun, hak sahibi olan 21 yaşındaki öğrenci çocuğuna da %25 oranında gelir bağlanır. Bu durumda hak sahibi eş ve çocuklardan artan %25 oranında hisse kalır ve diğer şartların da bulunması halinde bu hisse anne ve babaya bağlanır.

Bununla birlikte, sigortalının dul eşinin çalışmaması, kendi sigortalılığı nedeniyle gelir ve aylık bağlanmamış olması halinde, gelirin %75'i oranında kendisine ölüm geliri bağlanacağını daha önce belirtmiş idik. Yukarıda değindiğimiz örnekte, sigortalının dul eşine %75 oranında gelir, hak sahibi olan sigortalının çocuğuna da %25 oranında gelir bağlanması durumunda, sigortalının anne ve babasına gelir bağlanabilmesi için artan hisse kalmaz. Bu durumda da sigortalının anne ve babasına diğer şartları taşılar bile –aşağıda açıklanan istisna hariç- gelir bağlanması söz konusu olmaz.

Yürürlükte olmayan 506 sayılı Kanun döneminde anne ve babaya gelir bağlanması için mutlaka, artan hissenin mevcut olması gerekir⁴⁷⁴. Öğretide, anne ve babaya gelir bağlanması için artan hissenin varlığının aranması eleştirilmiş, bu durumun adaletsiz olduğu, Türk örf ve adetlerine uygun olmadığı belirtilmiştir⁴⁷⁵.

Nitekim yukarıda belirtilen madde metni incelendiğinde, 5510 sayılı Kanun ile bu durum kısmen düzeltilmiş olup, Kanun Koyucunun artan hisse bulunması gerekliliği şartına

⁴⁷²5510 sayılı Kanununun Geçici 59 uncu madde ile istisna getirilmiştir. Bu maddeye göre, 13/5/2014 tarihi ile 28/10/2014 (dâhil) tarihleri arasında maden ocaklarının yer altı işlerinde meydana gelen iş kazası sonucunda ölen sigortalının; anne ve babasına gelir ve aylık bağlanmasında, 34 üncü maddenin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması şartları aranmaz.

Yine aynı şekilde geçici 66 ncı madde ile de söz konusu kuralın başka bir istisnası düzenlenmiştir. Bu maddeye göre de, 10/6/2003 (dâhil) tarihi ile 13/5/2014 tarihi arasında kömür ve linyit madenlerinin yer altı işlerinde meydana gelen iş kazası sonucunda ölen sigortalının ana ve babasına gelir bağlanması için ise Kanunun 34 üncü maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde belirtilen her türlü kazanç ve irattan elde etmiş olduğu gelirin net tutarından daha az olması ve diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması şartları aranmaksızın gelir ve aylık bağlanır.

⁴⁷³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Caniklioğlu, 2007: 86; Güzel vd., 2018: 400; Sözer, 2017: 456; Şakar, 2018: 280; Mutlay, 2014; 293; Bilgili, 2008: 511.

⁴⁷⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 285; Caniklioğlu, 2007: 86.

⁴⁷⁵ Şakar, 2018: 280.

bir istisna getirdiği görülür⁴⁷⁶. Anne ve babanın 65 yaşın üstünde olması halinde artan hissenin var olup olmadığına bakılmaksızın, diğer şartların varlığı halinde gelir bağlanır⁴⁷⁷.

Belirtmek gerekir ki, artan hissenin varlığı sadece sigortalının öldüğü tarih itibariyle sınırlı değildir⁴⁷⁸. Sigortalının ölüm tarihinde artan hisse bulunmaması sebebiyle sigortalının anne ve babasına gelir bağlanamayacağı açıktır. Ancak ilerleyen zaman içerisinde bu durumun değişmesi mümkündür ve değişen durum sonucu artan hissenin bulunması halinde de sigortalının anne ve babasına gelir bağlanır⁴⁷⁹.

Sigortalının eşi ve çocuklarına gelir bağlanması halinde, bağlanan gelirler toplamı düşüldüğünde ölüm gelirinden kalan miktar anne ve babaya eşit olarak paylaşılır. Ancak anne ve babaya bağlanacak olan gelir, toplam ölüm gelirinin %25'ini geçemez⁴⁸⁰. Diğer bir ifadeyle, ölüm geliri Kanununun 17 inci maddesine göre hesaplanacak olan aylık gelirin %70'i olduğundan, bu aylık gelirin %25'i oranını geçemez⁴⁸¹. Bu oran anne ve babaya verilecek toplam gelir olup, aralarında anneye %12,5 ve babaya %12,5 olmak üzere eşit olarak paylaşılır⁴⁸².

2.2.2.3. Gelirin Başlangıcı, Kesilmesi ve Yeniden Bağlanması

5510 sayılı Kanununun 20 inci maddesinde sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine gelir bağlanacağı hüküm altına alınır ve düzenlenen madde ile gelirin paylaşımı konusunda Kanununun 34 üncü maddesine atıf yapılır. Bu anlamda kimlerin hak sahibi olacağı ve hak sahipleri arasında gelirin hangi oranlarda paylaşılacağı yukarıda detayları ile açıklanmıştır.

Yine hak sahiplerine gelir bağlanmasını düzenleyen Kanunu 20 inci maddesinde, gelirin başlangıcı, kesilmesi ve yeniden bağlanması konusunda 34 üncü ve 35 inci maddelerin uygulanacağı belirtilir.

Önemle belirtmek gerekir ki, hak sahiplerine bağlanacak aylıkların toplamı sigortalıya ait aylığın tutarını geçemez. Bu sınırın aşılması için gerekirse hak sahiplerinin aylıklarından orantılı olarak indirimler yapılır(SSGSSK- m. 34)⁴⁸³.

⁴⁷⁶ Caniklioğlu, 2007: 86.

⁴⁷⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 416; Sözer, 2017: 456; Korkusuz ve Uğur, 2018: 339; Alper ve Kılış, 2018: 272; Şakar, 2018: 280; Mutlay, 2014: 294; Caniklioğlu, 2007: 86; Bilgili, 2008: 511.

⁴⁷⁸ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 416; Mutlay, 2014: 293.

⁴⁷⁹ Sözer, 2017: 456; Mutlay, 2014: 294.

⁴⁸⁰ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Alper ve Kılış, 2018: 272.

⁴⁸¹ Korkusuz ve Uğur, 2018: 339.

⁴⁸² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Güzel vd., 2018: 400; Sözer, 2017: 456; Mutlay, 2014: 297.

⁴⁸³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Araslı, 2002: 436; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 414; Güzel vd., 2018: 398; Sözer, 2017: 454; Alper, 2018: 292; Korkusuz ve Uğur, 2018: 299; Alper ve Kılış, 2018: 272; Yalçınduran, 1999: 163.; Alper, 2003: 243; Aslanköylü, 2015: 794; T.C. Yargıtay 10. H.D. E.: 2015/23950, K.: 2016/9815 Karar Tarihi: 13.06.2016 , “.....25.11.1995 tarihinde vefat eden eşi üzerinden 506 sayılı Kanun kapsamında ölüm

2.2.2.3.1. Gelirin Başlangıcı

Hak sahibi veya sahipleri, sigortalının iş kazası sonucu ölmesi ile gelire hak kazanacakları gibi, sürekli iş göremezlik geliri bağlanan sigortalının ölmesi ile de gelire hak kazanabilirler. Açıklanan her iki durumda da hak sahiplerine bağlanacak olan gelir, sigortalının ölüm tarihini takip eden ay başı itibarıyla başlar⁴⁸⁴.

Kimi zaman da hak sahipleri Kanun tarafından aranan şartları, sigortalının ölümü anında taşımayabilir. Bu gibi durumlarda hak sahiplerine gelir bağlanamaz. Fakat, sadece sigortalının ölüm tarihinde değil, ilerleyen zamanlarda da hak sahiplerinin gerekli şartları sağlamasıyla gelire hak kazanmaları gündeme gelebilir⁴⁸⁵. Örnekle açıklamak gerekirse, sigortalının iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölmesi anında, sigortalının kızı 26 yaşında, öğrenim hayatı sona ermiş, çalışmıyor ve evli olabilir. Bu durumda sigortalının kız çocuğunun Kanunun 34 üncü maddesindeki şartları sağlayamadığı açıktır ve kendisine gelir bağlanamaz. Bununla birlikte, ilerleyen zaman içerisinde sigortalının kızı eşinden boşanabilir veya eşi ölebilir. Eşinden boşanmasıyla hak sahibi olan sigortalının kızı, Kanunun 34 üncü maddesi birinci fıkrası (b) bendi gereği gelire hak kazanır⁴⁸⁶. Sigortalının ölümünden sonra hak sahibi olma niteliğinin kazanılması halinde, bu niteliğin kazanıldığı tarihi takip eden ay başından itibaren hesaplanan gelir hak sahibine bağlanır⁴⁸⁷.

Yine aynı şekilde, kendisine gelir bağlanmayan sigortalının çocukları ile geliri kesilen çocukların, sonradan %60 oranında malû olduğu Kurum Sağlık Kurulu kararıyla tespit edilirse, 34 üncü maddedeki diğer şartların da varlığı halinde kendilerine, sağlık raporu tarihini takip eden ay başından itibaren gelir bağlanır⁴⁸⁸. Yukarıda belirttiğimiz gibi, bu hak sahipleri bakımından 94 üncü maddede düzenlenen kontrol muayeneleri yapılabilir⁴⁸⁹.

---

aylığı bağlanan davacının; müteveffa .....'in kızı .....'in 23.02.2009 tarihinde kurumca bağlanan ölüm aylığını almaktan feragat etmesi üzerine aylığı durdurulmuş, davacının 30.03.2009 günlü dilekçeyle aylığının artırılması istemi ise davalı Kurumca reddedilmiştir..... Sigortalı tarafından evlât edinilmiş, tanınmış veya soy bağı düzeltilmiş veya babalığı hükme bağlanmış çocukları ile sigortalının ölümünden sonra doğan çocukları, bağlanacak aylıktan yukarıda belirtilen esaslara göre yararlanır. Hak sahiplerine bağlanacak aylıkların toplamı sigortalıya ait aylığın tutarını geçemez. Bu sınırın asılmaması için gerekirse hak sahiplerinin aylıklarından orantılı olarak indirimler yapılır. denilmekle, ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde aylık kesilme nedenleri arasında feragatin düzenlenmediği ve hak sahibi kız çocuğunun aylığının durdurulmuş olmasının da anılan kanunun 34. maddesinde belirtilen şartları karşılamadığından, yasal koşulları oluşmayan ve yerinde görülmeyen temyiz itirazlarının reddiyle, usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA, aşağıda yazılı temyiz harcının davacıdan alınmasına, 13.06.2016 gününde oybirliği ile karar verildi."
<https://www.sinerjimevzuat.com.tr/index.jsf?dswid=5917#> (erişim tarihi: 15.05.2019)

⁴⁸⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 401; Sözer, 2017: 457; Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 341; Alper ve Kılış, 2018: 272.

⁴⁸⁵ Güzel vd., 2018: 397.

⁴⁸⁶ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 415.

⁴⁸⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 397,401; Sözer, 2017: 458; Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 341.

⁴⁸⁸ Yalçınduran, 1999; 162; Güzel vd., 2018: 401; Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 342.

⁴⁸⁹ Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 342.

Yukarıda bağımsız çalışanlar yönünden gelire ilişkin açıklamalar yapılırken belirtildiği üzere, bağımsız çalışan sigortalının prim borcunun bulunması halinde ise, hak sahiplerine gelir bağlanması mümkün olmaz. Bununla birlikte, prim borçlarının ödenmesi durumunda, ödeme tarihini takip eden ay başından itibaren hak sahiplerine ölüm geliri ödenmeye başlar.

2.2.2.3.2. Gelirin Kesilmesi ve Yeniden Bağlanması

Hak sahibi olma niteliğinin kazanılması, sigortalının ölümünden sonra olabileceği gibi, hak sahibi olanların bu niteliklerini kaybetmesi de mümkün olabilir. Daha açık bir ifadeyle, sigortalının ölümü ile kendisine gelir bağlanan hak sahibi, bir süre sonra hak sahibi olma niteliğini kaybedebilir. Kanunun 34 üncü maddesinde düzenlenen şartların ortadan kalkmasıyla hak sahiplerinin kendilerine bağlanan gelirleri, şartların ortadan kalktığı tarihi takip eden ödeme dönemi başından itibaren kesilir(SSGSSK- m. 35)⁴⁹⁰.

Yukarıda belirttiğimiz örnek üzerinden gitmek gerekirse, sigortalının iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölmesi anında, sigortalının kızı 26 yaşında, öğrenim hayatı sona ermiş, çalışmıyor ve bekar olabilir. Bu durumda sigortalının kız çocuğunun Kanunun 34 üncü maddesindeki şartları sağladığı açıktır ve kendisine gelir bağlanır. Bununla birlikte, ilerleyen zaman içerisinde sigortalının kızı evlenebilir. Hak sahibi olan kız evlenmekle Kanun 34 üncü maddesinde belirtilen gelir bağlanma şartlarını kaybeder ve gelir bağlanma şartlarını kaybettiği –evlendiği tarihi- tarihi takip eden ödeme dönemi itibariyle kendisine bağlanan gelir kesilir.

Kendisine gelir bağlanma şartlarını kaybeden hak sahibinin kesilen geliri, gelirinin kesilmesine yol açan sebebin ortadan kalkmasıyla yeniden bağlanır(SSGSSK- m. 35/3)⁴⁹¹. Bu durumda hak sahibinin, Kanunun 34 üncü maddesinde belirtilen diğer şartları da taşıması gerektiği açıktır. Hak sahibi olan ve gelir bağlanan sigortalının kızının evlenmesi ile kendisine bağlanan gelirin kesileceğini belirttik. Geliri kesilen sigortalının kızının boşanması veya eşinin ölmesi halinde, gelirin kesilmesine yol açan sebep ortadan kalmış olacak ve hak sahibine yeniden gelir bağlanacaktır. Bu durumda hak sahibine gelir bağlanması için Kurum'a müracaat edilmesi gerekli olup, gelir müracaat tarihini takip eden ay başından itibaren yeniden bağlanır(SSGSSK- m. 35/3)⁴⁹².

⁴⁹⁰ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Güzel vd., 2018: 401; Sözer, 2017: 458; Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 341; Alper ve Kılış, 2018: 272.

⁴⁹¹ Güzel vd., 2018: 401; Sözer, 2017: 458; Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 341; Alper ve Kılış, 2018: 272; Yağcıduran, 1999: 162.

⁴⁹² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 401; Sözer, 2017: 458; Alper ve Kılış, 2018: 272.

Sigortalının ölümü ile dul kalan eşe bağlanan gelir, eşin evlenmesiyle, evlilik tarihini takip eden dönem başından itibaren son bulur(SSGSSK- m.35/1)⁴⁹³. Dul eşin yapmış olduğu evlilik sonra ererse, kesilmiş gelirin yeniden bağlanması için talepte bulunabilir(SSGSSK- m. 35/3)⁴⁹⁴. Yapmış olduğu evlilik ölüm ile son bulursa ve son eşinden de ölüm gelirine hak kazanılırsa, hak sahibine seçimlik hak tanınmıştır. İster eski eşinden olan geliri, isterse de ikinci eşinden kalan geliri tercih edebilir. Hangi gelirin bağlanmasını tercih ederse kendisine o bağlanır(SSGSSK- m.54)⁴⁹⁵.

Yeniden bağlanan aylık, aylığın kesildiği tarihten tekrar bağlandığı tarihe kadar geçen süre için 55 inci maddenin ikinci fıkrasına göre artırılmak suretiyle belirlenir⁴⁹⁶.

Bununla birlikte, eşinden boşandığı halde eşiyile fiilen birlikte yaşayan hak sahibi eşin bu durumu tespit edildiğinde, bağlanmış olan gelir kesilir ve ödenmiş olan gelirlerin iadesi Kurum tarafından talep edilir(SSGSSK- m.56/2)⁴⁹⁷.

Hak sahiplerine bağlanan gelirin, hak sahibi gelir alma şartlarını sağladığı sürece, ömür boyu ödeneceğini daha önce belirtmiş idik⁴⁹⁸. Bu nedenle de hak sahibinin ölümü ile gelirin kesileceği açıktır⁴⁹⁹.

Ayrıca önemle belirtmek gerekir ki, hak sahiplerinden, sigortalıyı kasten öldürdüğü veya öldürmeye teşebbüs ettiği, bu Kanun gereğince sürekli iş göremez hale, malûl duruma getirdiği, sigortalıya karşı ağır bir suç işlediği veya hak sahiplerinin aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemesi nedeniyle ölüme bağlı bir tasarrufla mirasçılıktan çıkarıldıkları, hususunda kesinleşmiş yargı kararı bulunan kişilere gelir bağlanmaz(SSGSSK-m.56/1).

2.2.3. Cenaze Giderlerinin Ödenmesi

5510 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinde iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımların neler olduğu belirtilmiştir. Belirtilen bu parasal

⁴⁹³ Saymen ve Ekonomi, 1966: 107; Tunçomağ, 1990: 282; Yalçınduran, 1999; 162; Araslı, 2002: 436; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Şakar, 2018: 279; Alper, 2003: 244.

⁴⁹⁴ Saymen ve Ekonomi, 1966: 107; Tunçomağ, 1990: 282; Yalçınduran, 1999; 162; Araslı, 2002: 436; Güzel vd., 2018: 396; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 418; Şakar, 2018: 279; Alper, 2003: 244; T.C. Yargıtay 9. H.D. E.: 1969/16755, K.: 1969/2708 Karar Tarihi: 17.03.1969, "...Gerçekten, sigortalı kocası ölen davacıya evvelce gelir bağlanmıştır. Davacının evlenmesi üzerine de bu gelir kesilmiştir. Davacının sonradan boşanmış olmasına göre 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 23.maddesinin 6.fıkrası gereğince tekrar gelir bağlanması icap eder. Zira, anılan Kanun maddesinde sigortalının dul karısı evlenirse gelir kesilir. Ancak, gelirin kesilmesine yol açan evlenme son bulunca gelir yeniden bağlanır. Bu itibarla davanın kabulü gerektiği halde, ilamda yazılı düşüncelerle istemin reddi usule ve yasaya aykırıdır.", Cuhruk vd., 1977: 306.

⁴⁹⁵ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 418; Korkusuz ve Uğur, 2018: 337; Şakar, 2018: 279.

⁴⁹⁶ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420; Güzel vd., 2018: 401; Sözer, 2017: 458; Alper, 2018: 293; Korkusuz ve Uğur, 2018: 342.

⁴⁹⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 396.

⁴⁹⁸ Bkn.2.2.2.1.Genel Olarak

⁴⁹⁹ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 417; Sözer, 2017: 458.

yardımlar arasında iş kazası sonucu ölen sigortalı için cenaze ödeneği verilmesi de öngörülmüştür. Sigortalının ölümü sonrası yapılacak defin işlemleri için bir takım harcamalar söz konusu olur ve cenaze ödeneği ile bu harcamaların karşılanması amaçlanır⁵⁰⁰.

Hak sahiplerine cenaze ödeneği verilmesine Kanunun 16 ıncı maddesinde yer verildiği gibi Kanunun 20 inci maddesinde de hak sahiplerine 37 inci madde uyarınca cenaze ödeneği verileceği vurgulanmıştır. Bu maddeye göre;

“İş kazası veya meslek hastalığı sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri, malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığı almakta iken veya kendisi için en az 360 gün malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortası primi bildirilmiş olup da ölen sigortalının hak sahiplerine Kurum Yönetim Kurulunca belirlenip Bakan tarafından onaylanan tarife üzerinden cenaze ödeneği ödenir. Cenaze ödeneği, sırasıyla sigortalının eşine, yoksa çocuklarına, o da yoksa ana babasına, o da yoksa kardeşlerine verilir.

Cenaze ödeneğinin üçüncü fıkrada sayılanlara ödenememesi ve sigortalının cenazesinin gerçek veya tüzel kişiler tarafından kaldırılması durumunda, üçüncü fıkrada belirtilen tutarı geçmemek üzere belgelere dayanan masraflar, masrafı yapan gerçek veya tüzel kişilere ödenir.”

Madde metni incelendiğinde iş kazası veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölen sigortalının hak sahiplerine cenaze ödeneği ödeneceği belirtilmiştir⁵⁰¹. Cenaze ödeneğinde, sigortalının iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken herhangi bir sebepten ölmesi arasında bir ayrıma gidilmez. Her iki durumdan biri ile hayatını kaybeden sigortalının hak sahiplerine cenaze ödeneği ödenir.

Cenaze ödeneği için maddede belirtilen hak sahiplerinin, gelir bağlanması öngörülen hak sahiplerinden farklı olduğu görülür. Daha açık bir anlatımla, Kanun Koyucu tarafından sigortalının ölümü ve belirli şartların varlığı halinde, sadece eş, çocuklar, anne ve babaya gelir bağlanması düzenlenmiştir. Fakat, sigortalının ölümü halinde sırasıyla eşe, çocuklara, onların da olmaması halinde anne ve babaya, o da yoksa kardeşe ödeneğin verileceği, belirtilen kişilere ödeme yapılamaması durumunda da masraf yaptığını belgelendiren gerçek ve tüzel kişilere bu ödeneğin ödeneği hüküm altına alınmıştır(SSGSSK- m. 37; SSİY- m.43,65)⁵⁰².

Sigortalının ölümü halinde her zaman cenazesi, aile bireyleri tarafından defnedilmez. Diğer bir anlatımla, sigortalının ölümü ile geride eşi, çocuğu, annesi, babası veya kardeşi bulunmayabilir. Bulunsa bile çeşitli nedenlerle, cenaze onlar tarafından defnedilmeyebilir. Bu gibi durumlarda, sigortalının cenazesi için gerekli harcamaları aile bireylerinden olmayan

⁵⁰⁰ Alper, 2003: 242; Alper, 2018: 294; Alper ve Kılıkış, 2018: 273.

⁵⁰¹ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420.

⁵⁰² Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Alper, 2018: 294-295; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420; Güzel vd., 2018: 393-394; Sözer, 2017: 459; Korkusuz ve Uğur, 2018: 299; Alper ve Kılıkış, 2018: 273; Şakar, 2018: 248; 2008: 512.

gerçek kişiler yapabileceği gibi herhangi bir kurum ya da kuruluş da cenaze için gerekli harcamaları üstlenebilir. Sigortalının cenazesi için yapılan harcamaların belgelendirilmesi halinde, yapılan bu harcamaların belirlenen cenaze ödeneği miktarı kadarı, Kurum tarafından harcamayı yapanlara ödenir(SSGSSK- m. 37/4)⁵⁰³. Bu düzenleme ile aile bireyleri dışında harcama yapan kişilerin mağdur olmaması için söz konusu düzenlemenin yapıldığını belirtebiliriz.

Hak sahiplerine, sigortalının ölümü halinde cenaze ödeneği verilebilmesi için, sigortalının sağlığında belli bir süre çalışmış olması veya prim ödemesi gerekliliği yoktur. Kanun Koyucu tarafında da, cenaze ödeneği verilmesi için herhangi bir şart öngörülmemiştir. İş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta olan sigortalılığın ölmesi, bu ödeneğin ödenmesi için yeterlidir.

Ödeneğin ödenmesi için, Kuruma başvuru yapılması gerekli olup, sigortalının ölümü nüfusa işlenmemişse, sigortalının ölüm tarihini belirten belgenin de dilekçe ile Kurum'a verilmesi gerekir⁵⁰⁴.

Sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine ödenecek olan cenaze ödeneğinin miktarı⁵⁰⁵, Kurum Yönetim Kurulunca belirlenen ve Bakan tarafından onaylanan tarife ile belirlenir (SSGSSK- m.37)⁵⁰⁶ ve ödenek hakkın doğduğu tarihten itibaren beş yıl içinde alınmazsa zamanaşımına uğrar⁵⁰⁷.

Cenaze ödeneğinin ödenmesi için Kanun Koyucu sigortalılar arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Diğer bir ifadeyle, gerek geçici iş göremezlik ödeneği, sürekli iş göremezlik gelirinde gerekse hak sahiplerine bağlanacak ölüm gelirinde olduğunun aksine, bağımlı çalışanlar ile bağımsız çalışanlar arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Bu anlamda, Kuruma prim borcu bulunan bağımlı çalışan sigortalı için de cenaze ödeneği ödenir.

2.2.4. Evlenme Ödeneği

5510 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinde iş kazasına uğrayan sigortalı veya hak sahiplerine yapılacak parasal yardımlar belirtilmiş olup iş kazası sonucu ölen sigortalının gelir bağlanmış olan kız çocuklarına evlenme ödeneği verilmesi de bu yardımlar arasında sayılır. Yürürlükten kalkan 506 sayılı Kanun döneminde evlenme ödeneği bağımlı çalışan

⁵⁰³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Saymen ve Ekonomi, 1966: 109; Tunçomağ, 1990: 281; Yalçınduran, 1999: 163; Alper, 2003: 242.

⁵⁰⁴ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Şakar, 2018: 248.

⁵⁰⁵ Söz konusu bu miktar 2018 yılında 594,00TL ve 2019 yılında 716,00TL olarak belirlenmiştir.

⁵⁰⁶ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 281; Ernam, 1990: 148; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420; Güzel vd., 2018: 393; Sözer, 2017: 459; Korkusuz ve Uğur, 2018: 299; Alper ve Kılış, 2018: 273; Şakar, 2018: 248; Mutlay, 2011; 2461; Bilgili, 2008: 512; Yalçınduran, 1999; 163.

⁵⁰⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420.

sigortalıların kız çocukları için tanınan bir hak iken, 1479 sayılı Kanuna tabi çalışan bağımsız çalışan sigortalıların kız çocukları için mevcut değildi⁵⁰⁸. 5510 sayılı Kanun ile yapılan düzenlemede bu ayırım giderildi ve her iki sigorta grubu için ortak madde düzenlendi.

Sigortalının gelir bağlanmış olan kız çocuğuna evlilik ödeneği verilmesine Kanununun 16 ıncı maddesinde yer verildiği gibi, Kanununun 20 inci maddesinde de hak sahibi olan kız çocuklarınının 37 inci madde uyarınca evlilik ödeneğine hak kazanacağı vurgulanmıştır. Bu maddeye göre;

“Evlenmeleri nedeniyle, gelir veya aylıklarının kesilmesi gereken kız çocuklarına evlenmeleri ve talepte bulunmaları halinde almakta oldukları aylık veya gelirlerinin iki yıllık tutarı bir defaya mahsus olmak üzere evlenme ödeneği olarak peşin ödenir. Evlenme ödeneği alan hak sahibinin aylığının kesildiği tarihten itibaren iki yıl içerisinde yeniden hak sahibi olması halinde, iki yıllık sürenin sonuna kadar gelir veya aylık bağlanmaz, bu durumda olanlar 60 ıncı maddenin birinci fıkrasının (f) bendi kapsamında genel sağlık sigortalısı sayılır.

Evlenme ödeneği verilmesi halinde, diğer hak sahiplerinin aylık veya gelirleri evlenme ödeneği verilen sürenin bitimini takip eden ödeme döneminden itibaren 34 üncü maddeye göre yeniden belirlenir.”

Yukarıda detayları ile açıklandığı üzere, iş kazası sonucu vefat eden sigortalının, yaşları ne olursa olsun evli olmayan, evli olmakla beraber sonradan boşanan veya dul kalan kızlarınının her birine gelir bağlanır. Bağlanan bu gelirin, sigortalının kızınının evlenmesi ile son bulacağı da açıktır⁵⁰⁹.

Madde metni incelendiğinde, evlenerek geliri kesilen sigortalının kız çocuğuna, talebi halinde tek defaya mahsus olmak üzere toplu ödeme yapılmasının kabul edildiği görülür. Yapılacak bu toplu ödeme, bağlanan gelirin iki yıllık toplam tutarı kadardır⁵¹⁰. Ölen sigortalının, hak sahibi çocuğun, anne veya babası olması önem arz etmez, her iki durumda da evlilik ödeneği verilir⁵¹¹. Önemle belirtmek gerekir ki, malûl olan çocuklara bağlanan gelirin, çocuğun evlenmesiyle kesilmesi söz konusu olmayacağından, bu çocuklara da evlilik ödeneği verilmez⁵¹².

⁵⁰⁸ Sözer, 2017: 459.

⁵⁰⁹ Sözer, 2017: 459.

⁵¹⁰ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 287; Caniklioğlu, 2007: 87; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420; Güzel vd., 2018: 399; Sözer, 2017: 459; Alper, 2018: 294; Korkusuz ve Uğur, 2018: 299; Alper ve Kılıkış, 2018: 273; Şakar, 2018: 249; Mutlay, 2014: 298; Bilgili, 2008: 512; Alper, 2003: 245; Aslanköylü, 2015: 756.

⁵¹¹ Güzel vd., 2018: 399-400.

⁵¹² Güzel vd., 2018: 400; Korkusuz ve Uğur, 2018: 300; Mutlay, 2014: 298.

Evlenmesiyle beraber kendisine evlenme ödeneği verilen hak sahibine bağlanan gelirin kesileceği açıktır. Geliri kesilen hak sahibi, gelirin kesildiği tarihten itibaren iki yıl içinde yeniden gelire hak kazanırsa, kendisine iki yıllık süre dolana kadar gelir bağlanmaz⁵¹³.

Örnekle açıklamak gerekirse, kendisine gelir bağlanan sigortalının kızı evlenmekle, evlilik ödeneğine hak kazanacaktır. Kuruma yapacağı talep ile kendisine iki yıllık toplam geliri peşin olarak tek seferde ödenir. Evlilik tarihinden itibaren bir yıl evli kalan sigortalının kızının, bir yılın sonunda eşinden boşanması veya eşinin ölmesi durumunda yeniden hak sahibi olacağı açıktır. İşte bu durumda, gelirin kesintiye uğradığı tarihten yani evlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacak iki yıllık süre dolmadan kendisine yeniden gelir bağlanması mümkün olmaz⁵¹⁴. Bununla birlikte, kendisine gelir bağlanamayan hak sahibi bu süre zarfında genel sağlık sigortasından yararlanır⁵¹⁵.

Ödeneğin ödenmesi için, Kuruma başvuru yapılması gerekli olup⁵¹⁶, hak sahibi olan sigortalının kızının evlenme tarihi nüfusa işlenmemişse, evlilik cüzdanının bir örneğinin de dilekçe ile Kurum'a verilmesi gerekir⁵¹⁷. Bu anlamda, resmi şekilde gerçekleşmeyen evlilik bu kapsamda değildir. Daha açık anlatımla, imam nikahı ile yapılan evliliklerde veya gayri resmi evlenmelerde evlenme ödeneği verilmez⁵¹⁸.

Evlenme ödeneği verilmesi halinde, diğer hak sahiplerinin aylık veya gelirleri evlenme ödeneği verilen sürenin bitimini takip eden ödeme döneminden itibaren 34 üncü maddeye göre yeniden belirlenir⁵¹⁹.

Yapılan bu düzenleme ile Kanun Koyucu, sadece evlilik aylığı alınması için yapılacak kötü niyetli evliliklerin önüne geçme çabası içerisinde ki kanaatimizce de yerinde bir düzenleme olmuştur.

Evlenme ödeneğinin ödenmesi için Kanun Koyucunun sigortalılar arasında herhangi bir ayrıma gitmediği düşünülebilir. Ancak bu düşünce yanlış olur. Evlenme ödeneği, ölüm geliri bağlanmış kız çocuğuna verileceğinden, ölüm geliri bağlanmasında öngörülen sigortalılar arasındaki farklılıklar evlenme ödeneği için de geçerli olur. Diğer bir ifadeyle, kendi sigortalılığından dolayı Kuruma prim dahil herhangi bir borcu bulunan bağımsız çalışan sigortalının ölümü halinde, hak sahiplerine ölüm geliri bağlanmayacağını daha önce belirtmiş

⁵¹³ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Tunçomağ, 1990: 287; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420; Güzel vd., 2018: 400; Sözer, 2017: 459; Korkusuz ve Uğur, 2018: 300; Alper ve Kılış, 2018: 273; Şakar, 2018: 249.

⁵¹⁴ Aslanköylü, 2015: 756; Tuncay & Ekmekçi, 2017: 419; Alper, 2018: 294; Mutlay, 2014: 298; 2008: 512.

⁵¹⁵ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Güzel vd., 2018: 400; Alper, 2018: 294; Şakar, 2018: 249; Mutlay, 2014: 298; 2008: 512.

⁵¹⁶ Şakar, 2018: 249; Mutlay, 2014: 298.

⁵¹⁷ Konuya ilişkin açıklamalar için bkn. Şakar, 2018: 249.

⁵¹⁸ Aslanköylü, 2015: 756.

⁵¹⁹ Tuncay & Ekmekçi, 2017: 420; Güzel vd., 2018: 400; Alper, 2018: 294; Alper ve Kılış, 2018: 273; Şakar, 2018: 249; 2008: 512.

idik. Kendisine ölüm geliri bağlanmayan sigortalının kızının da evlenme ödeneği almasına imkan yoktur.

Bu nedenle, evlenme ödeneği bakımında da Kanun Koyucu sigortalılar arasında fark yaratmış, her sigortalının kızının bu ödeneye hak kazanması söz konusu değildir.

2.3. Aylık ve Gelirlerin Birleşmesi

5510 sayılı Kanun kapsamında, iş kazası sonrasında gerek sigortalıya gerekse sigortalının ölümü halinde hak sahiplerine yapılacak parasal yardımların neler olduğu detayları ile yukarıda açıklanmıştır. Bu kapsamda sigortalıya, Kanunda belirtilen koşulların oluşması halinde geçici iş göremezlik ödeneği verilebileceği gibi, en az %10 meslekte kazanma gücü kaybının bulunması halinde sürekli iş göremezlik geliri de bağlanabilir. Sigortalın ölümü halinde ise, hak sahiplerine gerekli şartların bulunması halinde ölüm geliri bağlanması gündeme gelir.

Sigortalı ve hak sahipleri, belirli bir zaman diliminde birden fazla sosyal riskle karşı karşıya kalabilir ve bu sosyal risklerin karşılığı olan aylık ve gelirlerin birleşmesi söz konusu olabilir⁵²⁰. Kanun Koyucu, Kanununun 54 üncü maddesi ile bu olasılıkları dikkate alarak bir takım esaslar öngörmüştür. Buna göre;

“b) Kısa vadeli sigorta kollarından; 1) Sürekli iş göremezlik geliriyle birlikte ölen eşinden dolayı da gelire hak kazanan eşe her iki geliri, 2) Ana ve babadan ayrı ayrı gelire hak kazananlara, yüksek olan gelirin tamamı, az olanın yarısı, 3) Birden fazla çocuğundan gelire hak kazanan ana ve babaya, en fazla ödemeye imkân veren ilk iki dosyadan yüksek olan gelirin tamamı, düşük olan gelirin yarısı, 4) Hem eşinden, hem de ana ve/veya babasından ölüm gelirine hak kazananlara, tercihinine göre eşinden ya da ana ve/veya babasından bağlanacak geliri, 5) Evliliğin ölüm nedeniyle sona ermesi durumunda sonraki eşinden de gelire hak kazananlara tercih ettiği geliri bağlanır.

c) Malûllük, yaşlılık, ölüm sigortaları ve vazife malûllüğü ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malûllük, vazife malûllüğü veya yaşlılık aylığının yarısı bağlanır.

Birinci fıkradaki sıralamaya göre yapılacak değerlendirmeler sonucunda, bir kişide ikiden fazla gelir veya aylık birleştiği takdirde, bu gelir ve aylıklardan en fazla ödemeye imkân veren iki dosya üzerinden gelir veya aylık bağlanır, diğer dosya veya dosyalardaki gelir ve aylık hakları durum değişikliği veya diğer bir dosyadan gelir veya aylığa hak kazanıldığı tarihe kadar düşer”.

Madde metni incelendiğinde, her ihtimale karşı ayrı ayrı düzenleme yapıldığı görülür. Bu nedenle, yapılan düzenlemelerin tek tek üzerinde durmakta yarar görüyoruz.

⁵²⁰ Güzel vd., 2018; 389,399; Akın, 2001: 194; Başboğa Şahbaz, 2010: 143-144, Araslı, 2002: 434.

Kısa vadeli sigorta kollarından biri olan iş kazası sebebiyle sigortalıya gerekli şartların varlığı halinde sürekli iş göremezlik bağlanır. Sürekli iş göremezlik bağlanan sigortalının eşi de iş kazası sebebiyle ölürse veya eşi sürekli iş göremezlik geliri almakta iken ölürse, daha önce kendisine sürekli iş göremezlik bağlanan sigortalıya, hem kendi geliri hem de eşinden bağlanan ölüm geliri bağlanır (SSGSSK- m.54/1,b(1)).

Anne ve babasını iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri almakta iken kaybeden sigortalın çocuklarına, gerekli şartların varlığı halinde ölüm geliri bağlanacağını yukarıda detayları ile açıklamış idik. Hem annesini hem babasını iş kazasında kaybeden ve her ikisinde de ayrı ayrı ölüm gelirine hak kazanan çocuğa, yüksek olan gelirin tamamı ile diğerinin yarısı gelir olarak bağlanır(SSGSSK- m.54/1,b(2)).

Sigortalının ölümü ile gerekli şartların sağlanması halinde, sigortalının anne ve babasına ölüm geliri bağlanır. Anne ve babaya ölüm geliri bağlanması için, Kanununun 34 üncü maddesinde “*diğer çocuklarından hak kazanılan gelir ve aylıklar hariç olmak üzere gelir ve/veya aylık bağlanmamış olması*” ibaresi kullanılmıştır. Bu nedenle, anne ve babaya birden fazla çocuğundan gelir bağlanmasında herhangi bir engel yoktur. Anne ve babanın birden fazla çocuğunun iş kazası sonucu ölmesi durumunda, en fazla ödemeye imkan veren ilk iki dosyadan, yüksek olanın tamamı, daha az olanın yarısı gelir olarak kendilerine bağlanır(SSGSSK- m.54/1,b(3)).

Örnekle açıklamak gerekirse, anne ve babanın üç çocuğunun da iş kazası sonrası öldüğü ve ilk çocuğundan 800,00 TL, ikinci çocuğundan 500,00 TL ve üçüncü çocuğundan 600,00TL gelir kaldığı varsayalım. En fazla ödeme imkanı veren ilk iki dosyanın birinci çocuk ve üçüncü çocuğa ait olduğu açıktır. Bu durumda, yüksek olan birinci çocuğundan bağlanan gelirin tamamı, üçüncü çocuğundan bağlanan gelirin de yarısı anne babaya gelir olarak bağlanır.

Sigortalının ölümü halinde eşine gelir bağlanacağını yukarıda detayları ile açıklamış idik. Sigortalının ölümü kendisine gelir bağlanan eşin, anne ve babasından da gelire hak kazanması halinde, gelir bağlanacak olan eşin tercihine göre sadece bir tanesi gelir olarak bağlanır(SSGSSK- m.54/1,b(4)).

Örnekle açıklamak gerekirse, annesi iş kazası sonucu ölen bekar kız çocuğuna diğer şartların da varlığı halinde ölüm geliri bağlanır. Ölüm geliri bağlanan kız çocuğunun evlenmesi halinde kendisine bağlanan gelir kesilir. Kız çocuğunun evlenmesinden 5 sene sonra eşinin iş kazası sonucu öldüğü varsayımında, eşinden dolayı kendisine ölüm geliri bağlanacağı açıktır. Bununla beraber, Kanununun 34 ncü maddesinin birinci fıkrasının kız çocukları için düzenlenen alt bendine göre, *dul kalan kıza* gelir bağlanacağı hüküm altına alındığından, örneğimizde

eşinin ölümü ile dul kalan kıza annesinden yeniden gelir bağlanma hakkı doğar. İşte bu gibi durumlarda, hak sahibine seçimlik hak tanınmıştır. Hak sahibi hangi gelirin bağlanmasını isterse kendisine sadece o gelir bağlanır.

Sigortalının ölümü ile eşine bağlanan gelir, eşin sonradan evlenmesi ile kesilir. Evlenen eşin evliliği ölüm ile sonuçlanırsa, diğer bir ifadeyle son eşi de iş kazası sonucu ölürse, kendisine son evliliğinden ölüm aylığı bağlanma hakkı doğar. Evliliğin ölüm ile sona ermesinde, eş dul statüsüne geleceğinden, ilk eşinden kesilen aylığın da yeniden kendisine bağlanması söz konusu olur. İşte bu durumda da, hak sahibine seçimlik hak tanınmıştır. Diğer bir ifadeyle, hak sahibi hangi eşinden gelir bağlanmasını isterse, sadece o gelir kendisine bağlanır(SSGSSK- m.54/1,b(5)).

Malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları ve vazife malullüğü ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından hak kazanılan aylık ve gelirler birleşirse, sigortalıya veya hak sahibine bu aylık veya gelirlerden yüksek olanın tamamı, az olanın yarısı, eşitliği halinde ise iş kazası ve meslek hastalığından bağlanan gelirin tümü, malullük, vazife malullüğü, yaşlılık veya ölüm aylığının yarısı bağlanır(SSGSSK-m.54/1-c)⁵²¹.

---

⁵²¹ Anayasa Mahkemesi, farklı sigorta kolları ve farklı prim ödeme koşullarını dikkate almadığı için isabetsiz olarak, gelir ve aylıkların birleşmesi halinde, bunlardan yüksek olanının tümü, düşük olanının yarısının verilmesini öngören 506 sayılı Kanununun m.92/2 kuralının Anayasaya aykırı olmadığını karar vermiştir, Bkn.Güzel vd., 2018: 389.

SONUÇ

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası kavramının kapsamı, diğer hukuk dallarına kıyasen çok daha geniş bir şekilde belirlenmektedir. İş Hukuku bakımından iş kazası olarak nitelendirilmeyen ve işverenin sorumluluğunu doğurmayan pek çok durum, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası olarak kabul edilmektedir. Yine aynı şekilde, Borçlar Hukuku anlamında kaza olarak dahi kabul edilmeyen olaylar Sosyal Güvenlik Hukuku'nda iş kazası olarak değerlendirilmektedir.

İş kazası, 5510 Sayılı yasanın 13 üncü maddesinde, hangi durumların iş kazası olarak nitelendirileceği sayılarak tanımlanmıştır. Buna göre, sigortalının işyerinde bulunduğu sırada, işveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle, bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda, bağımlı çalışan emziren kadın sigortalının, iş mevzuatı gereğince çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda, sigortalıların, işverence sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında, meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen engelli hâle getiren olay iş kazasıdır.

Bir olayın iş kazası olarak kabul edilmesi için, kazaya uğrayan kişinin sigortalı olması gerektiği açıktır. İş kazasının, kısa vadeli sigorta kolları kapsamında bulunduğu düşünüldüğünde, kısa vadeli sigorta kolları kapsamında bulunan sigortalılar ancak iş kazası hükümlerinden yararlanabilir.

Sigortalının iş kazası hükümlerinden yararlanabilmesi için, yaşadığı olayın kaza olarak nitelendirilmesi gerekmektedir. Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası kavramını diğer hukuk dallarından ayıran en önemli unsur nitekim, iş kazası kavramının kaza unsurudur.

Bir olayın kaza olarak nitelendirilmesi için, olayın dışarıdan gelmesi, istenilmemesi, ani olması, olay sonrası kişinin vücut bütünlüğünün bozulması ve bu unsurların bir arada bulunması gerekmektedir. Fakat, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazasından bahsedebilmek için, tüm bu unsurlar her olaya göre ayrı değerlendirilmeli ve geniş olarak yorumlanmalıdır. Yaşanılan olayın kaza olması için, dışarıdan bir etkinin varlığı zorunlu iken, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından kimi durumlarda bu unsurun varlığı aranmamaktadır. Yine aynı şekilde, kaza kavramının en temel unsurlarından biri, olayın kazaya uğrayan birey tarafından istenilmemesidir. Ancak Sosyal Güvenlik Hukuku anlamında, olayın istenilmemesi unsuru, kazanın iş kazası sayılması bakımından her zaman önem arz etmeyecektir. Sigortalının kasti olarak kendine zarar verdiği durumlar da, diğer şartların varlığı halinde iş

kazası olarak kabul görecektir. Bu bakımdan, iş kazasının kaza unsuru değerlendirilirken, geniş yorum yapılması, Sosyal Güvenlik Hukuku anlamından iş kazasının tespiti açısından önemli olacaktır.

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından bir diğer önemli durum da, kazanın Kanun'da belirtilen durumlardan biri ile gerçekleşmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu durumlar sınırlı olarak sayılmış olup, sayılanlar durumlar dışında gerçekleşen kazaların iş kazası olarak kabul görmesi mümkün olmayacaktır. Kanunda beş adet iş kazası durumu sayılmış olup, bunların sadece ikisinin bağımlı çalışanlar yönünden uygulanacağı belirtilmiştir. Bu durum da öğretide haklı olarak eleştirilere neden olmuştur.

Ayrıca, iş kazası kavramının unsurları incelenirken, kaza olayı ile zarar arasında illiyet bağının bulunması gerektiği görülecektir. Diğer bir ifadeyle, sigortalının uğradığı zarar, karşı yaşadığı kazanın uygun bir sonucu ile oluşmalıdır. Kazanın, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası sayılması için sigortalının yaptığı işle, kaza olayı arasında illiyet bağının bulunmasına gerek yoktur.

Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından iş kazası kavramı dar anlamda kaza kavramını içinde barındırmaktadır. Dar anlamda kaza, kaza sonucu kişinin ruhen veya bedenen zarar görmesidir. Diğer bir ifadeyle, kişinin malvarlığında oluşacak zararlar, dar anlamda kaza kapsamı içinde değerlendirilmediği gibi, iş kazası olarak da nitelendirilmez. Bu bakımdan yaşanan kaza sonucu sigortalının bedenen veya ruhen zarar görmesi gerekmektedir.

İş kazasına maruz kalan sigortalıda oluşan zararların niteliğine göre, sigortalının tedavi süresince çalışamayacağı gibi meslekte kazanma gücünü ya kısmen ya da tamamen kaybetmesi söz konusu olabilir. Sigortalı yaşadığı iş kazası sonrası yaşamını da yitirebilir. İş kazasının sonucunda ortaya çıkan bu durumlara karşı Kurum gerek sigortalıları gerekse hak sahiplerini sağladığı yardımlarla korumaktadır. Bu bakımdan, Sosyal Güvenlik Hukuku bakımından, meydana gelen kazanın iş kazası olarak kabul edilip edilmemesi, Kurum ile sigortalı/hak sahibi arasındaki ilişkinin düzenlenmesinde büyük rol oynamaktadır.

Kazanın iş kazası olarak kabul edilmesi halinde, Kurum tarafından sigortalıya yapılacak yardımlar ana hatları ile iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar sağlık yardımları ve parasal yardımlar olup, yapılacak parasal yardımlar da sigortalıya yapılacak parasal yardımlar ve hak sahiplerine yapılacak parasal yardımlar olmak üzere iki alt ana başlık halinde incelenmiştir. Sağlık yardımları, Kanunun, Genel Sağlık Sigortası kapsamından düzenlendiğinden konumuz kapsamında anlatılmamıştır. Ancak Kurum tarafında yapılacak parasal yardımların neler olduğu ve hangi şartlar altında ödeneceği ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

Sigortalının, geçirdiği iş kazası bedenen veya ruhen uğradığı zarar doğrultusunda tedaviye alınması gerekebilir. Söz konusu tedavi süresince sigortalının çalışmaması durumu gündeme gelecektir. Bağımlı çalışanlar bakımından, hizmet akdinin temel unsuru olan çalışma karşılığı ücret ödeme borcu, sigortalın çalışmaması durumunda gerçekleşmeyeceğinden, işveren tarafından ücret ödenmeyecektir. Keza, bağımsız çalışanlar da tedavi süresince çalışamayacaklarından ekonomik olarak zarara uğrayacaklarıdır. Kanun Koyucu, Sosyal Güvenlik Hukukunun amacı doğrultusunda, sigortalının çalışmadığı günlerde yaşayacağı ekonomik kaybın önlenmesini için sigortalıya, çalışmadığı istirahat raporuyla belgelenen her gün için geçici iş göremezlik ödeneğinin ödenmesini düzenlemiştir.

Bağımsız çalışanlar bakımından, geçici iş göremezlik ödeneğinin ödenmesi için, bağımlı çalışanlara kıyasen daha ağır şartlar öngörülmüştür. Bağımsız çalışanların, Kuruma prim borcu dahil herhangi bir borcunun bulunmaması ödeneğin birinci şartıdır. Bir diğeri ise, bağımsız çalışanın yatarak tedavi olması ya da yatarak tedavi sonrasında istirahat raporu almış olması gerekmektedir. Daha açık bir anlatımla, ayakta tedavi sonrası istirahat raporu alan bağımsız çalışana geçici iş göremezlik ödeneği ödenmesi mümkün değildir.

Sigortalı, yaşadığı iş kazası sonrasında tedavi altına alınabilir. Şartları mevcutsa tedavi süresince kendisine geçici iş göremezlik ödeneği ödenecektir. Tedavinin sonuna sigortalı, meslekte kazanma gücünü kısmen veya tamamen kaybedebilir. Meslekte kazanma gücünü en az %10 oranında kaybeden sigortalıya, bu durumu sağlık raporuyla belgelendirmesi ve sağlık raporunun Kurum Sağlık Kurulu tarafından onaylanması halinde, sürekli iş göremezlik geliri bağlanacaktır.

Sürekli iş göremezlik geliri, sigortalı da oluşan meslek gücü kaybı oranına göre sürekli kısmi iş göremezlik geliri ve sürekli tam iş göremezlik geliri olarak ikiye ayrılmaktadır. Sürekli tam iş göremezlik geliri, meslekte kazanma gücünü %100 oranında kaybeden sigortalıya bağlanacaktır. Bu gelir ise, sigortalının prime esas günlük kazancı üzerinden hesaplanan gelirin %70'i oranındadır.

Sürekli kısmi iş göremezlik geliri ise, meslekte kazanma gücü kaybı oranı %10 'dan fazla ve %100'e ulaşmayan sigortalılara bağlanacak olup, sürekli tam iş göremezlik gelirine, meslekte kazanma gücü kaybının oranlanmasıyla hesaplanacaktır.

Geçici iş göremezlik ödeneğinde olduğu gibi, sürekli iş göremezlik gelirinde de, bağımsız çalışanlar bakımından Kuruma prim dahil herhangi bir borcunun bulunmaması aranmıştır. Geçici iş göremezlik ödeneğinden farklı olarak ise, sigortalının Kuruma kendi sigortasından kaynaklı borcu olmaması gerektiği belirtilmiştir.

İş kazası sonrası sigortalı, belli bir süre çalışamayacağı, meslekte kazanma gücünü kaybedebileceği gibi hayatını da kaybedebilir. Sigortalının ölmesi durumunda ise, geride kalan hak sahiplerinin sigortalının gelirinden mahrum kalacakları açıktır.

Sigortalının ölümü halinde hak sahipleri dul eşi, çocukları, anne ve babasıdır. Belirli şartların varlığı halinde de sigortalının hak sahiplerine ölüm geliri bağlanacaktır. Bağımsız çalışan sigortalının hak sahiplerine gelir bağlanması açısından ise diğer parasal yardımlarda olduğu gibi daha ağır şartlar öngörülmüştür. Buna göre, bağımsız çalışan sigortalının hak sahiplerine ölüm geliri bağlanabilmesi için, sigortalının Kuruma kendi sigortalılığı dolayısıyla bir borcunun bulunmaması gerekir.

Ölüm gelirinin bağlanması için ölen sigortalının bir takım şartları yerine getirmesinin yanında, hak sahipleri de belli şartları taşımak durumdadır. Kanun Koyucu, iş kazası sonucu veya sürekli iş göremezlik geliri alırken herhangi bir nedenden dolayı ölen sigortalının hak sahiplerine bağlanacak olan ölüm geliri için ayrı bir düzenleme yapmak yerine, Kanunun ölüm aylığını düzenleyen maddelerine atıfta bulunmakla yetinmiştir.

Yine sigortalının ölümü halinde, sigortalının yakınlarına cenaze ödeneği verileceği gibi sigortalının gelir bağlanmış kız çocuğunun evlenme halinde de kendisine evlenme ödeneği verilecektir.

Kanun Koyucu, sigortalının ölümü halinde yapılacak cenaze ödeneği için madde metninde, bağımlı çalışanlar ve bağımsız çalışanlar arasında herhangi bir ayrıma gitmemiştir. Bu nedenle, sigortalılar arasında herhangi bir ayrıma gitmeden, hak sahiplerine cenaze ödeneği ödenecektir.

Bununla birlikte, evlenme ödeneği, kendisine gelir bağlanmış olan kız çocuklarına verileceğinde, bağımsız çalışanlar yönünden de evlenme ödeneğinin ödenmesinde sigortalılar arasında ayrıma gidildiği görülür. Daha açık bir ifadeyle, bağımsız çalışan sigortalının Kurum'a olan borcundan dolayı hak sahibi olan kız çocuğuna gelir bağlanması mümkün değildir. Hal böyle olunca da, gelir bağlanmış kız çocuklarının evlenmesi halinde yapılacak evlenme ödeneğinde de yararlanamaz.

Yapılan çalışmamızda, iş kazasının, Sosyal Güvenlik Hukuku alanındaki unsurları detaylı olarak incelenmeye çalışılmış, iş kazası sonrası Kurum tarafından yapılacak parasal yardımlara değinilmiştir. Gerek iş kazasının unsurlarının incelenmesinde gerekse yapılacak parasal yardımların değerlendirilmesinde sigortalılar arasında yapılan farklılıklar ön plana çıkarılmıştır. Özellikle bağımsız çalışan sigortalılar yönünden, Kanunda sayılan iş kazası hallerinden sadece iki tanesinin geçerlilik bulması, yine aynı şekilde yapılacak parasal

yardımlar bakımından diğer sigortalılara kıyasla daha ağır şartların öngörölmüş olması hakkaniyete aykırı olmuştur.

Bağımsız çalışanlar açısından, iş kazası hallerinin tespitinin güç olacağı gerekçesiyle sadece iki iş kazası hali geçerlilik bulmaktadır. Yine aynı şekilde, yapılacak parasal yardımlar bakımında da, Kurum'a prim ödeme yükümlülüğü olan kişi ile parasal yardımlardan yararlanacak olan kişinin sigortalı olmasından dolayı, primlerinin ödenmiş olması zorunluluğu getirilmiştir.

Bağımsız çalışanlar bakımından oluşturulan bu farklılık, Sosyal Güvenlik Hukuku anlamında, iş kazasının ve yapılacak parasal yardımların amacına ters düşmektedir. Kurum tarafından bağımsız çalışan sigortalılara yönelik kontrol mekanizmasının değiştirilmesi ile iş kazasının tespitinin yapılmasındaki sorunlar giderilebilir.

Aynı şekilde, parasal yardımlar bakımından, sigortalılar arasındaki farklılığın giderilmesi, Kurum'un kendi tahsilat sistemine yenilik getirmesi, bağımsız çalışanlar üzerindeki prim ödeme yükümlülüğünü azaltması gerekmektedir. Her ne kadar prim ödeme yükümlülüğü bağımsız çalışan sigortalılara ait bir yükümlülükse de, primleri tahsil etmek de Kurum'a ait bir yükümlülüktür. Bu nedenle, Kurum'un tahsil edemediği primlerinden dolayı bağımsız çalışan sigortalılara yapılacak parasal yardımların engellenmesinin, parasal yardım yapılması amacına ters olduğu görülür.

Tüm bu açıklamalar doğrultusunda, Kurum'un kontrol mekanizmasını genişletmesi ve prim tahsilat sisteminde yeniliklere gitmesiyle sigortalılar arasındaki farklılığın giderileceği inancı içerisindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akın, L. (2001). *İş Kazasından Doğan Maddi Tazminat*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Aktaş, H. (1989). “İş Kazası Tazminatında Kurum ve Sigortalı Yarışı”. *İstanbul Barosu Dergisi*, 63: 389-410.
- Aktay, N., Arıcı, K. ve Senyen Kaplan, E. T. (2013). *İş Hukuku*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Alper, Y. (2003). *Türkiye’de Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*. Ekin Kitapevi, Bursa.
- Alper, Y. (2018). *Türk Sosyal Güvenlik Sistemi Sosyal Sigortalar Hukuku*. Dora, Bursa
- Alper, Y. ve Kılıkış, İ. (2018). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*. Dora, Bursa.
- Araslı, U. (2002). *Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar*. Türk İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Uygulamaları: 6, Ankara.
- Aslanköylü, R. (2015). *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Şerhi*. Bilge Yayınevi, Ankara.
- Aslanköylü, R. (2015). “Mülga 506 Sayılı ve Mer’î 5510 Sayılı Kanunlarda İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası”. *Kamu-İş*, 14(1): 2-15.
- Atabek, R. (1978). *İş Kazası ve Sigortası*. İstanbul.
- Aydınlı, İ. (1999). “İş Hukukunda İş Yeri ve İşletme Kavramlarının Muhtevası ve Önemi”. *Kamu-İş*, 4(4): 171-216.
- Aydınlı, İ. (2006). “İş Kazasının Görevli Mahkemenin Belirlenmesindeki Etkisi ve Kalp Krizinin İş Kazası Niteliğine İlişkin Karar İncelemesi”, *Çimento İşveren Dergisi*, 20(5): 36-47.
- Balcı, M. (2018). *İş Kazası Veya Meslek Hastalığından Doğan Maddi ve Manevi Tazminat Davaları Uygulaması*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Baloğlu, C. (2014). “İşverenlerin İş Kazalarından Doğan Hukuki Sorumluluğu”. *Kamu-İş*, 13(3): 107-123.
- Başterzi, S. (1993). “Sigortaya Bildirilmeyen İşçi – İş Kazasında Sorumluluk Karar İncelemesi”. *İş Hukuku Dergisi*, 3: 108-121.
- Bilgili, Ö. (2008). *Yeni Sosyal Güvenlik Uygulaması*, İSMMMÖ Yayınları, İzmir
- Bostancı, Y. (2005). “Yargıtay Kararları Işığında İş Kazası Kavramı”. *Kamu-İş*, 8(1): 1-35.
- Bozer, A. (1963). *Türk Hukukunda Sosyal Sigortalara Genel Bir Bakış*, Ankara Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara
- Canıklıoğlu, N. (29-30 Kasım 2006). “Kısa Vadeli Sigorta Kolları Açısından Yeni Mevzuatın Getirdiği Değişiklikler”. *Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik Mevzuatı Semineri*. Ankara, 59-120.

- Cuhruk, M., Çolakoğlu, H. S. ve Bükey, A. A. (1977). *Sosyal Sigortalar*. Olgaç Matbaası, Ankara.
- Çelik, N., Caniklioğlu, N. ve Canpolat, T. (2018). *İş Hukuku Dersleri*, Beta, İstanbul.
- Çenberci, M. (1985). *Sosyal Sigortalar Kanunu Şerhi*. Olgaç Matbaası, Ankara.
- Demircioğlu, A. M ve Kaplan, H. A. (2016). *Sorularla İş Sağlığı ve Güvenliği Hukuku*. Beta, İstanbul
- Dilik, S. (1992). *Sosyal Güvenlik*. Ankara.
- Eren, F. (1974). *Borçlar Hukuku ve İş Hukuku Açısından İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Sorumluluğu*, Sevinç Matbaa, Ankara
- Ernam, A.N. (1990). *Açıklamalı Uygulamalı Sosyal Sigortalar Mevzuatı*. Kamu-İş, Ankara.
- Ertürk, Ş. (2007). “5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu’nun Kısa Vadeli Sigorta Kollarına İlişkin Hükümlerinin Birlikte Değerlendirilmesi”. *Sicil*, 2: 120-125.
- Güneş, B. (2011). *İş Kazası ve Meslek Hastalıklarında Sosyal Güvenlik Kurumu’nun İşverene Rücu Hakkı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güzel, A., Okur, A. R. ve Caniklioğlu, N. (2018). *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta, İstanbul
- Hüseyinli, N. (2012). “İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası (Azerbaycan ve Türkiye Örnekleri”. *Çimento İşveren Dergisi*, 26(6): 4-20.
- Karaca, A. (2013). *Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası Kavramı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Koçer, M. (1991). “İş Kazası ve Meslek Hastalığı Nedeni İle Beden ve Ruh Bütünlüğünün İhlalinden Doğan Maddi Tazminat Davaları”. *Çimento İşveren*, 5(6): 3-19.
- Korkusuz, M. R. ve Uğur, S. (2018). *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa
- Merttir, R. (2013). “Türk Sosyal Güvenlik Hukukunda İş Kazası ve Meslek Hastalığı Bakımından İşverenin Yükümlülükleri ve Sorumlulukları”. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mutlay, F. B. (2014). *Sosyal Sigorta Yardımlarına Hak Kazanma Koşulları ve Eşitlik İlkesi*. Beta, İstanbul
- Mutlay, F. B. ve Başterzi, S. (ed.). (2011). *Prof.Dr.Sarper Süzek’e Armağan*. Beta, İstanbul.
- Naneci, A. (2008). *Yargıtay Kararları Işığında İş Kazaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Saraç, C. (2012). “İş yerinde Kalp Krizinden Ölüm ve İşverenin İş Kazasından Dolayı Sorumluluğu”. *Sicil*, 26: 125-131.
- Saymen, F. H. ve Ekonomi, M. (1966). *Sosyal Sigortalar Tatbikatı*. İstanbul.

- Sözer, A. N. (2017). *İşçi, Bağımsız Çalışan ve Kamu Görevlileri Bakımından Türk Sosyal Sigortalar Hukuku*. Beta, İstanbul.
- Süzek, S. (2018). *İş Hukuku*, Beta, İstanbul.
- Süzel, C. (2018). “Özel Sağlık Sigortası Sözleşmesinin Niteliği, Tarafları ve Ömür Boyu Yenileme Garantisi”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24(2): 933.
- Şahbaz Başboğa, Z. (2010) *İşverenin İş Kazası ve Meslek Hastalığından Doğan Hukuki Sorumluluğu İle Maddi Zararın Hesabına İlişkin Esaslar*, Beta, İstanbul
- Şakar, M. (2018). *Meslek Yüksek Okulları İçin İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta, İstanbul
- Tuncay, C. (1990). “Karar İncelemesi”. *Çimento İşveren*, 4(4): 17-20.
- Tuncay, C. ve Ekmekçi, Ö. (2017). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*. Beta, İstanbul
- Tunçomağ, K. (1990). *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, Sermet Matbaası, İstanbul.
- Tunçomağ, K. ve Centel, T. (2018). *İş Hukukunun Esasları*, Beta, İstanbul.
- Turan, G. (1994). “Bağ-Kur Kanunu Açısından İş Kazası Kavramı ve Hukuki Sorunları”. *Kamu-İş*, 3(3-4): 113- 128.
- Uşan, F. “Sosyal Sigortaların Genel Hükümleri ve Türleri Açısından Yargıtay’ın 2011 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi”. *Yargıtay’ın İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin 2011 Yılı Kararlarının Değerlendirilmesi Semineri*. Ankara, 376-394.
- Yalçınduran, T. (1999). “İş Kazası ve Meslek Hastalığı Sigortası”. *Yargıtay Dergisi*, 25: 150-167.
- Yazgan, T. (1977). *Sosyal Sigorta*. İstanbul.
- Yüksel, H. (2014). *İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku*. Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.

İnternet Kaynakları

<http://www.tdk.gov.tr/> (erişim tarihi: 25.01.2019).

<https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 25.03.2019)

<http://www.ecalisanlar.net/yargitay-karari-is-kazasi-1983-2601-8833.html> (erişim tarihi: 31.03.2019)

<https://www.aydinlik.com.tr/calisma-gucu-ve-meslekte-kazanma-gucu-kaybi-didem-okur-is-hukuku-kose-yazilari-ocak-2018> (erişim tarihi: 03.05.2019)

<https://legalbank.net/belge/asmari-ucretler-16-yasindan-buyukler-ve-16-yasindan-kucukler-icin-2019-yili/2610258/> (erişim tarihi: 27.05.2019)

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Yasemin ATASOY KARYAĞDI
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Metin Nuran Çakallıklı Anadolu Lisesi, Antalya, 2008
Lisans Diploması	Marmara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İstanbul, 2012
Yabancı Dil	İngilizce
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	Attila Hukuk Bürosu, 04/2013-12/2013
Çalıştığı Kurumlar	Atasoy Avukatlık & Danışmanlık, 01/2014 - halen
E-Posta	av.yaseminatasoy@gmail.com